

Latvijas publiskās bibliotēkas un internets: tehnoloģijas, pakalpojumi un ietekme

KOPSAVILKUMI

2011.gada aprīlis - novembris

Saturs

levads	3
Aptaujas	5
Latvijas iedzīvotāju aptauja	6
Masu mediju pārstāvju aptauja.....	14
1.-9.klašu skolēnu aptauja.....	18
Bibliotēku interneta lietotāju aptauja.....	24
Pašvaldību vadītāju aptauja	29
Bibliotekāru aptauja.....	33
Bibliotēku vadītāju aptauja	38
Padziļinātās intervijas	46
Cilvēki, kuri bibliotēku pakalpojumus saņem mājās.....	47
Bibliotēku darbinieki, kuri pakalpojumus sniedz mājās	48
Fokusgrupu diskusijas.....	49
Iedzīvotāji, kuri pēdējo gadu laikā nav apmeklējuši bibliotēkas	50
Pensijas un pirmspensijas vecuma bibliotēku nelietotāji.....	52
Dienas centra apmeklētāji, kuri ir izgājuši datorapmācības kursu.....	53
Pirmspensijas un pensijas vecuma publisko bibliotēku lietotāji.....	54
Bērni no nepilnām un daudz bērnu ģimenēm - publisko bibliotēku lietotāji	56
Publisko bibliotēku brīvpieejas datoru un interneta lietotāji.....	58
Publisko bibliotēku bezvadu interneta Wi-Fi lietotāji	60
Bezdarbnieki - publisko bibliotēku lietotāji	62
Neredzīgie un vājredzīgie iedzīvotāji.....	64
Publisko bibliotēku vadītāji un bibliotekāri	66
Skolēnu zīmējumu analīze.....	68

Ievads

2011.gadā pēc Valsts aģentūras „Kultūras informācijas sistēmas” pasūtījuma notika 3.pētījums „Latvijas publiskās bibliotēkas un internets: tehnoloģijas, pakalpojumi un ietekme”, kas tika veikts Latvijas valsts un Bila un Melindas Geitsu fonda līdzfinansētā Latvijas pašvaldību publisko bibliotēku attīstības projekta „Trešais tēva dēls” ietvaros.

Pētījuma ietvaros tika veikti 7 kvantitatīvie pētījumi un 12 kvalitatīvie pētījumi - padziļinātās intervijas un fokusgrupu diskusijas, kā arī skolēnu (1.-4.klases un 5.-9.klases) zīmējumu par tēmu „Es ideālajā bibliotēkā” analīze.

1. **Latvijas iedzīvotāju aptauja**, kuras ietvaros tika aptaujāti 1009 iedzīvotāji vecumā no 15 līdz 74 gadiem. Aptauja notika 2011.gada aprīlī un maijā, veicot tiešās intervijas respondentu dzīvesvietās.
2. **Masu mediju pārstāvju aptauja**, kas notika no 2011.gada jūnija līdz augustam. Interneta aptaujā piedalījās 48 dalībnieki.
3. **1.-9.klašu skolēnu aptauja**, kurā piedalījās 1028 1.-4. klašu skolēni un 1048 5.- 9. klašu skolēni (katrai klašu grupai tika izmantota atšķirīga anketa). Anketēšana notika skolā, nodarbības laikā 2011.gada aprīlī - maijā. Daļa skolēnu (255 1.-4. klašu skolēnu un 288 5.-9. klašu skolēnu) aptaujas ietvaros arī zīmēja ideālo bibliotēku.
4. **Publisko bibliotēku brīvpieejas datoru un interneta lietotāju aptauja** notika 2011.gada septembrī – oktobrī, un tajā piedalījās 946 respondenti. Pēc bibliotekāra uzaicinājuma aptaujas dalībnieki anketas aizpildīja internetā.
5. **Pašvaldību vadītāju aptauja** notika 2011.gada septembrī – oktobrī, izmantojot telefonintervijas. Pētījumā piedalījās 91 no 119 Latvijas pašvaldību vadītājiem.
6. **Bibliotekāru aptauja** notika 2011.gada oktobrī – novembrī, izmantojot interneta aptauju. No uzaicinātajiem 2184 bibliotekāriem pētījumā piedalījās 1246.
7. **Bibliotēku vadītāju aptauja** notika paralēli bibliotekāru aptaujai 2011.gada oktobrī – novembrī un tajā piedalījās 596 bibliotēku direktoru vai vadītāju.

Projekta ietvaros tika veikti arī vairāki pētījumi, izmantojot kvalitatīvās pētījumu metodes.

1. **Cilvēku, kuri bibliotēku pakalpojumus saņem mājās**, viedoklis tika uzziņāts, izmantojot padziļinātās intervijas. 2011.gada jūnijā tika veiktas 5 padziļinātās intervijas ar cilvēkiem, kuriem ir kustību traucējumi.
2. Paralēli tika noskaidrots **bibliotēku darbinieku, kuri pakalpojumus sniedz mājās**, viedoklis: 2011.gada jūnijā tika veiktas 2 padziļinātās intervijas.
3. 2011.gada maijā notika 1 fokusgrupu diskusija ar **iedzīvotājiem, kuri pēdējo gadu laikā nav apmeklējuši bibliotēkas**.

4. 2011.gada maijā notika arī fokusgrupu diskusijas ar **pensijas un pirmspensijas vecuma iedzīvotājiem, kuri neizmanto bibliotēku pakalpojumus.**
5. Paralēli notika arī diskusija ar **pirmspensijas un pensijas vecuma publisko bibliotēku lietotājiem.**
6. Pētījuma ietvaros 2011.gada maijā notika arī fokusgrupa, kurā piedalījās **dienas centra apmeklētāji, kuri ir izgājuši datorapmācības kursu.**
7. 2011.gada maijā tika veiktas 2 fokusgrupu diskusijas, kurās piedalījās **bērni no nepilnām un daudz bērnu ģimenēm - publisko bibliotēku lietotāji.** Viena diskusija notika latviešu valodā, otra – krievu valodā.
8. Pētījuma ietvaros notika arī 3 fokusgrupu diskusijas, kurās piedalījās **publisko bibliotēku brīvpieejas datoru un interneta lietotāji.** Diskusijas notika 2011.gada maijā. Divas diskusiju grupas notika latviešu valodā un viena - krievu valodā.
9. 2011.gada maijā notika arī 1 fokusgrupu diskusija ar **publisko bibliotēku bezvadu interneta Wi-Fi lietotājiem.**
10. 2011. gada maijā notika fokusa grupas diskusija **ar publisko bibliotēku lietotājiem, bezdarbniekiem** - iedzīvotājiem ekonomiski aktīvajā vecumā.
11. 2011. gada maijā notika fokusa grupas diskusija ar **neredzīgajiem un vājredzīgajiem iedzīvotājiem**, specializētās Neredzīgo bibliotēkas apmeklētājiem.
12. 2011. gada maijā notika 2 fokusa grupu diskusijas. Viena fokusgrupu diskusija notika ar **bibliotēku vadītājiem**, otra ar **bibliotekāriem**, kuri apkalpo, konsultē un apmāca brīvpieejas datoru un interneta lietošanā.

Pētījuma īstenošanā piedalījās:

Projektu vadīja	Ieva Strode
Pētījuma metodoloģiju sagatavoja	Kristīne Pabērza
Konsultēja	Daina Pakalna
Bērnu un jauniešu zīmējumu metodoloģijas izstrādē un atskaites sagatavošanā piedalījās	Karīna Vasiļevska-Dāsa
Kvantitatīvo pētījumu datu analīzi veica	Jūlija Ponomarjova, Natalja Kovaļova, Anna Sovina, Inese Ilmere un Zanda Rutkovska
Kvalitatīvos pētījumus veica un atskaites sagatavoja	Nita Jirgensone un Dace Grīnberga
Internetaptaujas vadīja un datu masīvus sagatavoja	Saiva Brežinska, Liene Līvmane, Dzintars Smans un Vineta Zeiferte

Aptaujas

Latvijas iedzīvotāju aptauja

2011.gada aprīlī un maijā sabiedriskās domas pētījumu centrs SKDS Kultūras ministrijas valsts aģentūras „Kultūras informācijas sistēmas” pasūtītā pētījuma „Latvijas publiskās bibliotēkas un internets: tehnoloģijas, pakalpojumi un ietekme” ietvaros veica reprezentatīvu Latvijas iedzīvotāju aptauju. Izmantojot tiešo interviju metodi respondentu dzīvesvietās, tika aptaujāti 1009 Latvijas pastāvīgie iedzīvotāji vecumā no 15 līdz 74 gadiem.

Aptaujas ietvaros iedzīvotājiem lūdza raksturot viņu informācijas meklēšanas pieredzi, datora un interneta izmantošanas paradumus, paust attieksmi pret pašvaldības kultūras pakalpojumiem, atbildēt uz jautājumiem par saskarsmi ar publiskajām bibliotēkām un informētību par tām. Pētījuma ietvaros tika noskaidrots arī bibliotēkas tēls sabiedrībā.

Informācijas meklēšana un attieksme pret informācijas avotiem

Saskaņā ar pētījuma rezultātiem vairāk nekā puse iedzīvotāju pēdējā mēneša laikā **ir meklējuši informāciju** par veselību (54%) un atpūtu, izklaidi, kultūru (51%). Citas iedzīvotājus biežāk interesējošās tēmas ir bijušas iepirkšanās (47%), darbs un karjera (47%), transports (46%). Salīdzinot ar 2009.gadā veiktās aptaujas datiem, 2011.gadā biežāk atzīta interese par informāciju, kas saistīta ar atpūtu, izklaidi, kultūru un sportu, bet retāk - par jautājumiem, kas saistīti ar tiesībām un pienākumiem (likumi, noteikumi), darbu un karjeru, kā arī politiku.

Populārākie **informācijas avoti** bijuši draugi un paziņas (69%), internets (64%) un ģimenes locekļi (64%). Samērā populāri izrādījušies arī kolēģi, studiju un skolas biedri, ko minēja 43%. Avīzēs, žurnālos informāciju meklējuši 52%, TV - 48%, bet radio - 30%. Jāatzīmē, ka dažādas iestādes un dienesti kā informācijas avoti ir minēti retāk (14%-32%) nekā neformālie kanāli un masu mediji. To, ka pēdējā mēneša laikā informāciju meklējuši pašvaldības publiskajā bibliotēkā, minēja 19%.

Jāatzīmē, ka par **noderīgākajiem** informācijas avotiem atzīti uzziņu dienests (67%), pašvaldības publiskā bibliotēka (58%), internets (54%) un izglītības iestāde (54%).

2011.gadā biežāk nekā 2009.gadā norādīts, ka informācijas meklēšanai izmantoti internets un uzziņu dienests, un par noderīgiem informācijas avotiem biežāk atzīti internets, veselības aprūpes iestādes, radio, avīzes un žurnāli.

Par uzticamākajiem informācijas avotiem ir atzīti uzziņu dienesti (42%), ģimenes locekļi (35%) un pašvaldību bibliotēkas(26%).

Attieksme pret pašvaldības kultūras pakalpojumiem

Par **prioritātēm pašvaldības budžetā** iedzīvotāji biežāk ir atzinuši veselības aprūpi (53%), sociālos pakalpojumus (45%) un izglītību (43%). Salīdzinoši retāk norādīts, ka finansējums būtu jāpalielina kultūras un brīvā laika pakalpojumiem (t.sk. bibliotēkām) (19%) un vides saimniecības pakalpojumiem (19%).

Savukārt, vērtējot, kā vajadzētu **mainīt finansējumu pašvaldības kultūras pakalpojumiem** budžeta izmaiņu gadījumā, 24% atbalstīja tā palielināšanu (6% - samazināšanu) pašvaldību publiskajām bibliotēkām. Salīdzinājumam, 31% atbalstīja finansējuma palielināšanu kultūras namiem, pašvaldības atpūtas centriem, 23% – kultūras objektiem, ievēribas cienīgām vietām, bet 14% – muzejiem un galerijām.

Raksturojot **saskarsmi** ar pašvaldības kultūras iestādēm, 39% atzīmēja, ka pēdējā gada laikā ir apmeklējuši kultūras namus, pašvaldības atpūtas centrus, 35% - pašvaldības publiskās bibliotēkas, 29% – kultūras objektus, ievēribas cienīgas vietas, un 23% – muzejus vai galerijas. Jāatzīmē, ka 2011.gadā par visām minētajām kultūras iestādēm tas norādīts retāk nekā 2009.gadā.

Latvijas iedzīvotāji kopumā ir apmierināti ar **kultūras un atpūtas vietu darbību**: par kultūras namiem, pašvaldības atpūtas centriem to norādīja 47% (no apmeklētājiem - 82%), pašvaldības publiskajām bibliotēkām - 46% (no apmeklētājiem - 87%), kultūras objektiem, ievēribas cienīgām vietām - 41% (no apmeklētājiem 83%), bet muzejiem un galerijām - 39% (no apmeklētājiem - 92%).

Vērtējot **vietējās pašvaldības iestādēs strādājošo darbu**, biežāk atzinība tika pausta skolotāju (60%), bibliotekāru (59%), ārstu, medicīnas darbinieku (59%), kultūras nama darbinieku (56%) un bērnu darbinieku (51%) darbam. Neapmierināti iedzīvotāji biežāk bija ar pašvaldības deputātu, amatpersonu darba kvalitāti (apmierināti: 24%, neapmierināti: 55%).

Saskarsme ar publiskajām bibliotēkām

Gandrīz 2/5 iedzīvotāju (39%) ir aktīvi **bibliotēku apmeklētāji** (t.i., ir to apmeklējuši pēdējā gada laikā). Jāatzīmē, ka pēdējo 6 mēnešu laikā bibliotēku ir apmeklējuši 36%. Vēl 9% to ir apmeklējuši pēdējo 2 gadu laikā, 10% - pēdējo 5 gadu laikā, un vēl 9% – pēdējo 10 gadu laikā. Aptuveni 1/3 aptaujāto bibliotēku nav apmeklējuši nekad (10%) vai ir to darījuši pirms vairāk nekā 10 gadiem (21%).

Raksturojot, kāpēc pēdējā gada laikā **nav apmeklējuši** publisko bibliotēku, iedzīvotāji atbildēja, ka nav bijis vajadzības pēc bibliotēkas pakalpojumiem (84%). Citi iemesli minēti ievērojami retāk. (Cilvēki, kuri pēdējā gada laikā nav apmeklējuši bibliotēku, grāmatas vai preses izdevumus iegūst citā veidā (pērk, aizņemas) (53%) vai izlasa internetā (22%), bet 27% atbildēja, ka viņiem nav bijusi interese vai vajadzība izlasīt kādu grāmatu vai preses izdevumu.)

Reizi mēnesī un biežāk bibliotēku apmeklē 1/4 Latvijas iedzīvotāju: 5% to dara vairākas reizes nedēļā, 5% - vismaz reizi nedēļā, 5% - vismaz reizi divās nedēļās un 11% - vismaz reizi mēnesī. Vēl 4% bibliotēku ir apmeklējuši vismaz reizi trijos mēnešos, bet 9% – retāk. Jāatzīmē, ka 2007. un 2009.gadā to, ka bibliotēku apmeklē vismaz reizi mēnesī, iedzīvotāji minēja nedaudz biežāk (attiecīgi 28% un 32%) nekā 2011.gadā (26%).

Analizējot iedzīvotāju, kuri bibliotēkā ir bijuši pēdējā gada laikā, **paradumus**, vērojams, ka vairākums pēdējā gada laikā ir apmeklējuši tikai vienu bibliotēku (78%), bet 20% - vairākas bibliotēkās (2009.gadā vairākas bibliotēkas tika apmeklētas biežāk (28%)).

Lielākā daļa aktīvo bibliotēkas lietotāju **bibliotēkā nokļūst**, ejot kājām (77%), ceļā līdz bibliotēkai vidēji patērējot 18 minūtes, automašīnu izmanto 20%, bet sabiedrisko transportu - 18% bibliotēku apmeklētāju.

Pēdējo 12 mēnešu laikā visbiežāk izmantotie **bibliotēkas pakalpojumi** bija grāmatu un preses izdevumu izsniegšana lasīšanai mājās (32%), lasītava (21%), bezmaksas internets (17%) un printēšana, skenēšana, kopēšana (16%). Aptuveni 1/10 minēja arī izstādes (10%), bibliotekāru konsultācijas IT jautājumos (9%), datora lietošanu (neskaitot internetu) (8%), grāmatu un citu izdevumu rezervēšanu bibliotēkā (8%) un bibliotekāru sniegtos uzziņu pakalpojumus (tematiski, par faktiem u.c.) (8%). To, ka izmantoti citi pakalpojumi, norādīts retāk.

Lielākā daļa ar saņemtajiem pakalpojumiem bija apmierināti. Visatzinīgāk tikusi vērtēta datora lietošana (91% no tiem, kuri šo pakalpojumu ir izmantojuši), literārie un izglītojošie pasākumi (91%), Skype (89%) un bezmaksas internets (88%).

Aizņemoties no bibliotēkas grāmatas, visbiežāk pēdējo trīs mēnešu laikā **ir ņemtas** 1-2 grāmatas (31%). 3-5 grāmatas ir ņēmuši 26%, bet 24% – 6 un vairāk. Paņemtas grāmatas un preses izdevumus izmanto ne tikai paši aptaujātie, bet to dara arī citi ģimenes locekļi (40%), draugi, paziņas (5%) vai citi cilvēki (1%).

Raksturojot **preses izdevumu lasīšanas paradumus**, jāatzīmē, ka 25% iedzīvotāju preses izdevumus lasa katru vai gandrīz katru dienu, 17%: 3-4 reizes nedēļā, 26%: 1-2 reizes nedēļā, bet 18%: dažas reizes mēnesī. To, ka preses izdevumus lasa retāk vai nelasa nemaz, atzīmēja 15%. Bibliotēkās preses izdevumus parasti lasa 14% aptaujāto. Salīdzinājumam, visbiežāk (59%) preses izdevumi tiek pirkti, 27% tos abonē, 5% atzīmēja, ka preses izdevumus abonē viņu darbavietā. 35% atbildēja, ka preses izdevumus aizņemas no draugiem vai radniekiem, bet internetā presi lasa 19%.

Dažādus bibliotēkas **attālinātos pakalpojumus** pēdējā gada laikā ir izmantojuši 14% aptaujāto: 8% saņēma bibliotekāru uzziņu pakalpojumus par bibliotēkas darbu, zvanot pa telefonu, 6% meklēja informāciju bibliotēkas elektroniskajā katalogā, un 5% izmantoja pieeju tiešsaistes datu bāzēm. Vairākums respondentu, vērtējot saņemtos attālinātos bibliotēkas pakalpojumus, bija ar tiem apmierināti.

Novērtējot **izmaiņas bibliotēkā pēdējā gada laikā**, salīdzinoši biežāk norādīts, ka situācija ir uzlabojusies, runājot par datoru un citas tehnikas skaitu (53%), grāmatu krājumu (52%), datoru un citas tehnikas kvalitāti (50%), bibliotekāru spējām konsultēt lietotājus par IT jautājumiem (49%) un pieejamās programmatūras skaitu (48%). To, ka stāvoklis ir pasliktinājies, norādīja 2%-9% aptaujāto, un visbiežāk tas minēts par grāmatu krājumu (9%) un periodisko izdevumu klāstu (9%).

Aptuveni 1/5 iedzīvotāju (22%) pēdējā gada laikā **esot iesaistījušies** citos pasākumos vai aktivitātēs, kas saistītas ar bibliotēkām: 10% ir piedalījušies bibliotēkas pasākumos (dzejas dienas, tikšanās u.c.), 9% - ziedojuši bibliotēkai grāmatas vai citus materiālus, 6% - apmeklējuši apmācību pasākumus bibliotēkā, 5% - izmantojuši bibliotēkas bezvadu (WiFi) interneta pieeju ārpus bibliotēkas telpām (citas aktivitātes minēja mazāk nekā 5%).

Raksturojot, kā viņi **vēlētos iesaistīties** bibliotēkas darbā, 19% minēja grāmatu un citu materiālu ziedošanu bibliotēkai, 17% – līdzdalību bibliotēkas pasākumos, 16% – apmācību pasākumu apmeklēšanu. Citas aktivitātes minēja ne vairāk kā 10%.

Lielākā daļa Latvijas iedzīvotāju (75%) ir dzirdējuši par **bezmaksas publiskās pieejas interneta pakalpojumiem** publiskajās bibliotēkās. Aptuveni 1/4 no informētajiem respondentiem (26%) pēdējā gada laikā bija tos izmantojuši, vēl 13% to bija darījuši agrāk, bet 60% bezmaksas internetu bibliotēkā nebija izmantojuši.

Biežāk minētie iemesli, kāpēc bezmaksas internets bibliotēkās pēdējā gada laikā **nav izmantots**, bija tā pieejamība citur (42%), nepieciešamības trūkums (24%) vai neprasme lietot datoru, internetu (16%) (citi iemesli minēti retāk). No respondentiem, kuri pēdējā gada laikā internetu bibliotēkās nebija izmantojuši, 9% pieļāva, ka tuvākā gada laikā viņus šis pakalpojums varētu interesēt.

No iedzīvotājiem, kuri pēdējā gada laikā bibliotēkā bija izmantojuši internetu, 37% to darīja vismaz reizi nedēļā vai biežāk, 30%: 1-3 reizes mēnesī, bet 31% – retāk. Saskaņā ar aptauju datiem, 2011.gadā intensīvi (vismaz reizi nedēļā un biežāk) internetu bibliotēkā lieto retāk (2007.gadā to darīja 46%, 2009.gadā - 44%, bet 2011.gadā - 37%).

Iedzīvotāji **izmantotos interneta pakalpojumus** bibliotēkā vērtēja atzinīgi: datoru kvalitāti par labu atzina 93%, darbinieku izpalīdzību – 90%, darbinieku zināšanas, kvalifikāciju – 90%, interneta ātrumu – 86%, programmatūru – 84%, darba stundas pie datora – 80%, iespējas strādāt netraucēti – 79%, bet iespējas izmantot savu personīgo digitālo aprīkojumu – 49% (ar šo aspektu neapmierināti bija 4%, bet 46% atturējās no novērtēt).

Raksturojot **bezmaksas interneta pieejamības ietekmi uz iedzīvotāju dzīvi**, 14% minēja labākas iespējas atrast informāciju, 10% minēja, ka šis bibliotēkas pakalpojums palīdz tiem, kam mājās nav interneta, datora, 9% uzsvēra, ka pakalpojums ir bez maksas un dod iespēju ietaupīt, 8% minēja atbalstu mācībās un 6% - iespēju sazināties, komunicēt (ar draugiem, izmantojot Skype u.c.). Citi aspekti minēti retāk.

Detalizētāk novērtējot šī bibliotēkas pakalpojuma **ietekmi uz dažādām dzīves jomām** viņu dzīves vietā (pilsētā vai pagastā), vairāk nekā puse iedzīvotāju norādīja, ka uzlabojusies pieeja darba tirgum (54%), sociālajiem kontaktiem (54%) un pieeja informācijai (54%), mācībām (52%), e-pakalpojumiem (e-maksājumi u.tml.) (51%), vietējai sabiedrībai nozīmīgai informācijai un pakalpojumiem (50%). Gandrīz puse norādīja, ka internets bibliotēkā vietējai sabiedrībai ir ļāvis ietaupīt laiku un naudu (48%), kā arī uzlabojis pieeju veselības informācijai (48%).

Lūgti atbildēt, vai **bezmaksas interneta izmantošana ir palīdzējusi** pašam respondentam vai viņa ģimenes locekļiem, visbiežāk iedzīvotāji (61%) norādīja, ka šo bibliotēkas pakalpojumu neizmanto. Raksturojot ieguvumus, visbiežāk tika norādīts, ka tas ir palīdzējis iegūt interesantu lasāmvielu brīvajiem brīžiem (21%) un informāciju par brīvā laika nodarbēm, izklaidi (20%). Gandrīz tikpat bieži norādīts, ka bezmaksas internets ir palīdzējis iegūt materiālus mācībām, studijām pašiem (16%), vai tā izmantošana ir palīdzējusi mācībās bērniem (16%).

51% no aptaujātajiem Latvijas iedzīvotājiem, kuru ģimenē ir bērni (16% respondentu ģimenēs ir pirmsskolas vecuma bērni, un 24% - skolas vecuma bērni), atbildēja, ka **bērni apmeklē publisko bibliotēku**. Novērtējot, kāda **papildus apmācība** par datora un interneta izmantošanu viņu bērniem būtu vajadzīga, 34% aptaujāto atbildēja, ka viņus šāds piedāvājums neinteresē. 31% izrādīja interesi par bērniem (skolēniem) domātu saturu internetā (piemēram, enciklopēdijas, izglītojošas spēles u.tml.), 23% - datora izmantošanas pamatprasmju apguvi, bet 19% – interneta izmantošanu un informācijas meklēšanu. To, ka viņu bērnam būtu nepieciešama apmācība, kā droši lietot internetu, uzskata 13%.

Informētība par publiskajām bibliotēkām

Raksturojot **informācijas avotus par publiskajām bibliotēkām**, to pakalpojumiem un aktivitātēm, visbiežāk norādīts, ka informācija ir iegūta no draugiem, paziņām, kolēģiem (26%), bibliotēkā (22%), vietējā presē (22%), internetā (20%) un nacionālajā televīzijā (19%). Aptuveni 1/3 iedzīvotāju (32%) pēdējā gada laikā nav pamanījuši informāciju par publiskajām bibliotēkām, to pakalpojumiem, aktivitātēm vai pasākumiem bibliotēkā.

Informāciju no bibliotēkas (piemēram, par darba laika izmaiņām, jaunumiem, pasākumiem bibliotēkā u.t.t.), ja tiktu piedāvāts šāds pakalpojums, 18% vēlētos saņemt ar e-pasta starpniecību, bet 11% - ar īsziņām. No aktīvajiem bibliotēku lietotājiem 32% to vēlētos saņemt ar e-pasta starpniecību un 19% - īsziņu veidā.

1/4 Latvijas iedzīvotāju (25%) uzskata, ka ir ļoti labi informēti par **publisko bibliotēku piedāvātajiem pakalpojumiem**, 53% norādīja, ka ir šo to dzirdējuši, bet neko konkrētu nezina, bet 22% atbildēja, ka vispār nav informēti par publisko bibliotēku pakalpojumiem.

Vairākums Latvijas iedzīvotāju zināja, ka publiskās bibliotēkas piedāvā tādus pakalpojumus kā grāmatu, avīžu un žurnālu izsniegšana lasīšanai mājās (89%), lasītavas izmantošana (grāmatu, avīžu un žurnālu lasīšana) (81%) un bezmaksas interneta izmantošana (69%). Aptuveni puse iedzīvotāju norādīja, ka publiskajās bibliotēkās ir pieejama printēšana, skenēšana, kopēšana (58%), bibliotekāru konsultācijas (datora, interneta un datu bāžu izmantošanā) (51%) un izstādes (50%). Par citiem pakalpojumiem zināja mazāk nekā puse aptaujāto. Saskaņā ar aptauju datiem, 2009.gadā un 2011.gadā iedzīvotāji bijuši labāk informēti par publisko bibliotēku pakalpojumiem nekā 2007.gadā.

Lielākā daļa iedzīvotāju ir informēti gan par to, **kur atrodas viņu dzīvesvietai tuvākā bibliotēka** (87%), gan par to, kā var pieteikties bibliotēkā par lasītāju (79%).

Saskaņā ar pētījuma datiem vairākums respondentu **bija informēti** par projektu "Gaismas pils" (79%). Par "Trešo tēva dēlu" bija dzirdējuši 37%, digitālo bibliotēku "Letonika" – 27%, bet par "Gaismas tīklu" – 25%.

Raksturojot informētību par **bibliotēkas mājas lapu un profilu Bibliotēku portālā**, jāsecina, ka lielākā daļa iedzīvotāju nav informēti ne par to, ka viņu bibliotēkai ir sava mājas lapa (71%), ne par to, ka tai ir savs profils Bibliotēku portālā (79%). Par savas bibliotēkas mājas lapu zināja 23%, bet par profilu Bibliotēku portālā – 17%.

Vēl retāk iedzīvotāji norādīja, ka **ir izmantojuši** savas bibliotēkas mājas lapu (8%) vai vietni portālā (5%). Respondenti, kas ir to darījuši, visbiežāk izmantojuši bibliotēkas mājas lapu vai profilu, lai iepazītos ar jauno grāmatu apskatiem (73%), iegūtu informāciju par bibliotēku (tās darba laiku, kontaktinformāciju) (72%) un pieejamajiem pakalpojumiem (66%).

Izsakoties par **vēlamo bibliotēkas mājas lapas saturu**, visbiežāk aptaujātie Latvijas iedzīvotāji norādīja, ka viņiem ir svarīgi, lai mājas lapā būtu informācija par pieejamajiem pakalpojumiem (47%), bibliotēkas darba laiku un kontaktinformācija (45%) un jauno grāmatu apskati (45%). Nedaudz retāk iedzīvotājiem šķitis svarīgi, lai mājas lapā būtu informācija par notikumiem pilsētā/novadā (41%), pieeja vietējai avīzei (39%) un informācija par notikumiem bibliotēkā (38%).

Bibliotēkas tēls sabiedrībā

Lūgti raksturot **spontānās asociācijas, dzirdot vārdu „bibliotēka”**, iedzīvotāji visbiežāk minēja tradicionālos pakalpojumus: grāmatas, dažādus kvantitatīvus vai kvalitatīvus aspektus, kas saistīti ar grāmatām („*daudz*” grāmatu, grāmatu plaukti, jaunas grāmatas, vecas grāmatas, literatūra, dažādi tās žanri), lasīšanu kā tādu, kā arī iespējām lasīt bibliotēkā (lasītavā) vai ņemt materiālus līdz uz mājām. Daļai bibliotēkas asociējas arī ar dažādiem preses izdevumiem (par tiem, līdzīgi kā par grāmatām, datoriem un internetu, norādīts, ka bibliotēka nodrošina vienīgo iespēju šos pakalpojumus izmantot bez maksas).

Jāatzīmē, ka asociācijās ar bibliotēkām parādās arī norāde uz bibliotēkas modernizēšanos, jaunu pakalpojumu piedāvājumu. Daudzi aptaujas dalībnieki ir konkrēti norādījuši uz iespēju izmantot datorus un internetu, darīt to bez maksas.

Daļai iedzīvotāju raisās asociācijas ar darbiniekiem un bibliotēkas telpām (mieru, klusumu, kārtību, labu vai sliktu iekārtojumu, putekļiem, īpatnēju smaržu), bērntības vai jaunības gadu atmiņām, arī aktuālajiem notikumiem nozarē (t.sk. skandāliem) u.c. Norādīts arī uz bibliotēku kā kultūras centru, tajā notiekošajiem pasākumiem, kā arī iespēju satikt cilvēkus, iespēju pavadīt brīvo laiku u.c.

Detalizētāk raksturojot attieksmi pret dažādiem **bibliotēku tēla** aspektiem, jāatzīmē, ka biežāk atbalstīti apgalvojumi, ka *“bibliotēkas pēdējo gadu laikā ir kļuvušas mūsdienīgākas”* (76%), *“bibliotekāri ir labi izglītoti, kompetenti profesionāļi”* (71%), *“bibliotēkas ir labi aprīkotas ar datoriem un interneta pieslēgumiem”* (71%) un *“bibliotēkai ir liela nozīme sabiedrības attīstībā”* (70%). Vairāk nekā puse respondentu piekrituši arī tam, ka bibliotēkās ir ļoti laba atmosfēra (64%), tās ir kļuvušas radošākas, piedāvā jaunus inovatīvus pakalpojumus (64%), bibliotekārs ir cilvēks, kurš vienmēr uzklausa un nekad neliegs padomu (62%), bibliotēkas ir vienīgais bezmaksas kultūras un informācijas centrs mūsdienu sabiedrībā (62%).

Kritiskus izteikumus par bibliotekāriem, bibliotēkām un to lomu iedzīvotāji visbiežāk ir noraidījuši: vairākums nepiekrīt apgalvojumiem *“ar internetu mūsdienās pietiek, nemaz nav vajadzīgas bibliotēkas”* (69%), *“būtu labāk, ja bibliotēka nodarbotos tikai ar*

grāmatām, žurnāliem, nevis pildītu arī citas funkcijas (datorcentri, NVO centri u.t.t.)” (63%), “bibliotēkām darba laikā īsti nav ko darīt” (62%) un “bibliotēkas ir nepieciešamas tikai dažām iedzīvotāju grupām (piemēram, skolēniem, studentiem), nevis visiem iedzīvotājiem” (62%).

Datora un interneta izmantošanas paradumi

Lielākajai daļai Latvijas iedzīvotāju dators (64%) un internets (61%) ir **pieejams** mājās. Otrā biežāk minētā vieta, kur respondentiem ir pieejams dators (31%) un internets (31%), ir bibliotēka. Trešā ir darbavieta – tajā dators ir pieejams 27% un internets 26%, gandrīz tikpat bieži aptaujātie norādījuši, ka viņiem dators un internets ir pieejams pie draugiem vai kaimiņiem (26% – dators, 25% – internets). Citas vietas minētas retāk. Nedaudz mazāk kā 1/5 aptaujas dalībnieku atzīmēja, ka viņiem nekur nav pieejams dators (19%) vai internets (19%).

Detalizētāk analizējot datora un interneta pieejamību, var konstatēt, ka 6% respondentu dators ir pieejams *tikai* bibliotēkās, un 7% aptaujāto tā ir vienīgā vieta, kur ir pieejams internets.

Aptauju datu salīdzinājums liecina, ka kopš 2007.gada iedzīvotājiem dators un internets aizvien biežāk ir pieejams mājās: ja 2007.gadā mazāk kā puse respondentu norādīja, ka viņi var izmantot datoru (49%) un internetu (43%) mājās, tad 2011.gadā to norādīja vairāk nekā 3/5 (64% pieejams dators un 61% – internets).

Lūgti norādīt, **kur** viņi **izmanto** datoru un internetu, respondenti visbiežāk atzīmējuši mājas (datoru tur izmanto 61%, internetu – 60%), darba vietu (dators: 25%, internets: 24%) un bibliotēku (dators: 19%, internets: 20%). To, ka nekur neizmanto datoru vai internetu, atzīmēja 24% aptaujāto.

Pēdējo gadu laikā ir pieaudzis iedzīvotāju īpatsvars, kuri datoru un internetu izmanto bibliotēkā (2007.gadā: attiecīgi 10% un 9%, 2011.gadā: 19% un 20%). Jāpiebilst, ka būtiski pieaudzis arī datoru un internetu izmantošanas biežums mājās: ja 2007.gadā datoru mājās izmantoja 46% un internetu 41%, tad 2011.gadā šie rādītāji ir jau 61% un 60%.

Kopumā 29% Latvijas iedzīvotāju ir portatīvais dators (personiskais, darba, vai kāda cita cilvēka). Bezvadu internetu (WLAN, Wi-Fi) kopumā izmanto 25% respondentu: savās mājās to izmanto 17%, darbā – 6%, bibliotēkā – 5%, citur – 4%. Jāatzīmē, ka bezvadu interneta lietotāju īpatsvars palielinājies no 9% 2007.gadā līdz 19% 2009.gadā un 25% 2011.gadā.

Analizējot **datora un interneta izmantošanas intensitāti**, vērojams, ka pēdējo 12 mēnešu laikā aptuveni puse Latvijas iedzīvotāju ir izmantojuši datoru (53%) un internetu (52%) katru vai gandrīz katru dienu. Vēl aptuveni 1/10 tos izmantojuši vairākas reizes nedēļā (datoru 10%, internetu 11%), 5% – vismaz reizi nedēļā, vēl retāk – 5% respondentu. To, ka pēdējā gada laikā nav izmantojuši datoru un internetu, norādīja 27%.

Raksturojot **interneta izmantošanas mērķus**, jāatzīmē, ka visbiežāk aptaujātie ir lasījuši dienas ziņas, jaunumus interneta portālos (88%, t.sk. 63% to dara regulāri) un sūtījuši vai saņēmuši e-pastus (87%, t.sk. 71% regulāri). Vairāk nekā 2/3 aptaujāto pēdējā gada laikā ir izmantojuši internetbanku, lai veiktu maksājumus (70%, t.sk. regulāri 57%), darbojas sociālajos tīklos (piem., draugiem.lv, Twitter, Facebook, Myspace utml.) (70%, t.sk. 56% regulāri) un meklējuši informāciju par precēm un pakalpojumiem (69% t.sk. 27% regulāri).

Aptuveni 1/3 Latvijas iedzīvotāju (33%) **savas zināšanas darbā ar datoru** vērtē kā labas, aptuveni tikpat daudz ir to, kas tās uzskata par apmierinošām (31%). Retāk respondenti snieguši kritisku vērtējumu – 13% uzskatīja, ka viņu zināšanas darbā ar datoru ir vājas, un aptuveni 24% norādīja, ka viņiem nav pilnīgi nekādu zināšanu darbā ar datoru.

Datorlietošanas prasmes Latvijas iedzīvotāji visbiežāk **ir ieguvuši** pašmācības ceļā (56%). Mācību iestādi norādīja 34%, speciālus kursus - 18%, darbavietu - 18%, bet 4% minēja, ka prasmes darbā ar datoru ir apguvuši (vai apgūst) bibliotēkā.

Vairāk nekā puse no respondentiem, kuriem ir zināšanas darbā ar datoru, uzskata, ka viņu zināšanas ir ļoti labas, runājot par pamatzināšanām datora lietošanā (69%), interneta meklētāju izmantošanu (64%), interneta lietošanu (t.sk. e-pasts, "sērfošana") (58%), e-pastu ar pievienotajiem failiem sūtīšanu (57%) un pašvaldības informācijas atrašanu internetā (51%).

Viskritiskāk iedzīvotāji vērtējuši (biežāk atzīmēta atbilde "*pilnīgi neprotu*") savas prasmes mājas lapu veidošanā (34%), failu apmaiņas programmu izmantošanā (17%) un bibliotēkas elektroniskā kataloga izmantošanā (16%).

Raksturojot **plānus uzlabot datorlietošanas prasmes**, 35% iedzīvotāju atzīmēja, ka jau pašlaik cenšas izmantot visas iespējas savu datorprasmju uzlabošanai, 16% domā tās uzlabot, bet tikai tad, ja būs izdevīga iespēja, 25% neplāno uzlabot savas datorprasmes, jo viņiem tas nav nepieciešams, bet 10% to neplāno, jo nav izdevīgu iespēju.

Visbiežāk par **galvenajiem iemesliem**, lai apgūtu vai uzlabotu datorlietošanas prasmes, iedzīvotāji minēja personīgās vēlmes vai intereses (46%) un saistīja to ar darba vajadzībām (40%).

Runājot par datorlietošanas prasmēm, lielākā daļa iedzīvotāju "*pilnībā*" piekrita tam, ka mūsdienu sabiedrībā ir nepieciešams prast strādāt ar datoru (58%) un datorprasmes ir nepieciešamas, lai atrastu labu darbu (56%). Aptuveni puse pilnībā piekrita arī tam, ka lielākā daļa viņu draugu prot lietot datoru (50%), bet par ģimenes locekļiem to norādīja 43%. Nedaudz retāk iedzīvotāji "*pilnībā*" piekrituši tam, ka ir apmierināti ar iespējām viņu dzīves vietā apgūt datorprasmes (31%), un tam, ka visi cilvēki ir spējīgi iemācīties strādāt ar datoru (36%).

Masu mediju pārstāvju aptauja

Pētījuma „Latvijas publiskās bibliotēkas un internets: tehnoloģijas, pakalpojumi un ietekme” ietvaros aptaujātajiem masu mediju pārstāvjiem (n=48) lūdza raksturot viņu saskarsmi un informētību par publiskajām bibliotēkām Latvijā. Respondenti raksturoja arī savu sadarbību ar bibliotēkām profesionālajā darbībā, sniedza savus priekšstatus, kā arī atbildēja uz citiem jautājumiem saistībā ar publiskajām bibliotēkām Latvijā.

Saskarsme ar publiskajām bibliotēkām

Pētījuma rezultāti liecina, ka visi aptaujātie masu mediju pārstāvji **ir bijuši** publiskajā bibliotēkā un lielākā daļa no viņiem ir salīdzinoši aktīvi bibliotēku apmeklētāji - 69% publisko bibliotēku bija apmeklējuši ne senāk kā pēdējā gada laikā. Raksturojot, kādos **ar bibliotēku saistītos pasākumos vai aktivitātēs** viņi **ir piedalījušies** pēdējā gada laikā, masu mediju pārstāvji visbiežāk minēja, ka ir veidojuši materiālus plašsaziņas līdzekļiem par bibliotēku (60%) un ir piedalījušies bibliotēkas rīkotos pasākumos (52%). Arī kā vēlamās aktivitātes, kurās gribētu piedalīties, masu mediju pārstāvji visbiežāk atzīmēja bibliotēkas rīkotos pasākumus (52%). Nedaudz retāk pausta vēlme ziedot bibliotēkai grāmatas vai citus materiālus (46%), veidot materiālus plašsaziņas līdzekļiem par bibliotēkām (42%) un apmeklēt bibliotēkās rīkotos apmācību pasākumus (40%).

Nedaudz vairāk kā puse masu mediju pārstāvju norādīja, ka ir izmantojuši **bibliotēku mājas lapās vai bibliotēku portālā pieejamo informāciju** par bibliotēkas darba laiku un kontaktinformāciju (54%), kā arī notikumiem tajā (54%). Vēl salīdzinoši bieži ir izmantota informācija par pieejamajiem pakalpojumiem (44%) un iespēja caur mājas lapu vai portālu sazināties ar bibliotēku (38%).

Lielākajai daļai mediju pārstāvju ir „*ļoti svarīgi*”, lai bibliotēku mājas lapās vai bibliotēku portālā būtu pieejama informācija par bibliotēkas darba laiku un tās kontaktinformācija (73%), informācija par pieejamajiem pakalpojumiem (73%) un jauno grāmatu apskati (54%).

Informētība par publiskajām bibliotēkām

Jautāti, cik **informēti** viņi jūtas **par bibliotēku piedāvātajiem pakalpojumiem**, vairāk nekā puse aptaujāto (56%) norādīja, ka ir ļoti labi informēti. Savukārt lūgti nosaukt, kādus pakalpojumus, viņuprāt, šobrīd piedāvā publiskās bibliotēkas, vairāk nekā 4/5 minēja lasītavas izmantošanu, literāros un izglītojošos pasākumus, bezmaksas internetu, izstādes, informācijas meklēšanu bibliotēkas elektroniskajā katalogā, printēšanu, kopēšanu un skenēšanu, bet ievērojami retāk minēti tādi pakalpojumi kā bibliotēkas organizētas ekskursijas, teātra, koncertu apmeklējumi (6%), kā arī grāmatu u.c. izdevumu pienešana mājās (4%). No bibliotēkas **attālinātajiem pakalpojumiem** vairāk nekā puse masu mediju pārstāvju zināja par iespēju saņemt bibliotēkāra uzziņu pakalpojumus par bibliotēkas darbu, zvanot pa telefonu (67%) vai sazinoties internetā (56%), kā arī iespēju meklēt informāciju bibliotēkas elektroniskajā katalogā (58%).

Kopumā 88% mediju pārstāvju uzskata, ka ir „*loti labi*” vai „*drīzāk labi*” **informēti** par projektu „Gaismas pils”. Par „Trešo tēva dēlu” informēti 69%, bet par digitālo bibliotēku „Letonika” – 58%. Vērtējot savu informētību par projektu „Gaismas tīkls”, aptaujātie bijuši nedaudz kritiskāki: 48% uzskata, ka ir par to informēti, un tikpat augsts ir arī neinformēto respondentu īpatsvars.

Visbiežāk **informācija** par publiskajām bibliotēkām un to pakalpojumiem ir **iegūta** vietējā presē (65%) un internetā (50%), bet retāk - nacionālajā presē un televīzijā (attiecīgi 42% un 35%). Jāpiebilst, ka 40% masu mediju pārstāvju informāciju ir ieguvuši bibliotēkas mājas lapā un bibliotēku portālā.

Saskarsme ar publiskās pieejas bezmaksas interneta punktiem bibliotēkās un tā vērtējums

Saskaņā ar aptaujas rezultātiem gandrīz visi masu mediju pārstāvji bija dzirdējuši par **bezmaksas publiskās pieejas interneta pakalpojumiem** publiskajās bibliotēkās (96%). Tiesa, lielākā daļa tos paši nebija izmantojuši (61%).

Lūgti nosaukt, kā bezmaksas datora un interneta pieejamība ir **ietekmējusi vai mainījusi vietējās sabiedrības dzīvi**, aptaujātie visbiežāk norādīja, ka ir uzlabojušās iespējas atrast informāciju (29%), kā arī tā ir iespēja cilvēkiem, kuriem nav mājās datora vai interneta (27%). Vairāk nekā 1/5 arī norādīja, ka publiskās pieejas datori un internets palīdz jauniešiem (23%) un lauku iedzīvotājiem (21%).

Visatzinīgāk bezmaksas interneta ietekme ir novērtēta attiecībā uz pieeju informācijai (83% uzskatīja, ka vietējā sabiedrībā pieeja informācijai sakarā ar bezmaksas interneta pakalpojumiem ir uzlabojusies), sociālajiem kontaktiem (75%), pieeju valsts un pašvaldību (73%) un citiem (73%) e-pakalpojumiem, pieeju vietējai sabiedrībai nozīmīgai informācijai (71%) un pieeju darba tirgum (71%).

Sadarbība ar bibliotēkām profesionālajā darbībā

Pēdējā gada laikā kādu no bibliotēkas pakalpojumiem **savā profesionālajā darbībā ir izmantojuši** 73% aptaujāto masu mediju pārstāvju. Biežāk izmantotie pakalpojumi bija izstādes (48%), lasītava (40%), kā arī literārie un izglītojošie pasākumi (40%). Dažādos attālinātos pakalpojumus mediju pārstāvji izmantojuši retāk – 29% ir meklējuši informāciju bibliotēkas elektroniskajā katalogā, 27% pa telefonu ir ieguvuši uzziņas par bibliotēkas darbu un 21% - tematiskās uzziņas. Citi pakalpojumi attālināti izmantoti ievērojami retāk.

Lūgti izvērtēt **sadarbību ar dažādu jomu pārstāvjiem** savā profesionālajā darbībā, kopumā atzinīgāko vērtējumu žurnālisti snieguši bibliotekāriem – apmierinātību ar to pauda 88%. Arī sadarbību ar skolotājiem (86%) un muzeju darbiniekiem (81%) vairāk nekā 4/5 mediju pārstāvju vērtējuši pozitīvi, savukārt neapmierinātība visbiežāk pausta par sadarbību ar valsts iestāžu darbiniekiem (neapmierināti 46%) un komunālo dienestu darbiniekiem (neapmierināti 44%).

Aptaujas dati liecina, ka lielākajai daļai aptaujāto mediju pārstāvju (83%) **ir pieredze ar materiāla gatavošanu par bibliotēkām**, turklāt vairāk nekā puse (63%) šādu materiālu ir gatavojuši pēdējā pusgada laikā. Tikai 25% mediju pārstāvju savas profesionālās pieredzes ietvaros nekad nav saskārušies ar bibliotekāru vai bibliotēkas vadītāju **iniciatīvu** materiālu gatavošanā par bibliotēku. Vairāk nekā puse žurnālistu norādīja, ka bibliotekāri/bibliotēku vadītāji ir aicinājuši uz pasākumu (60%) vai izteikuši aicinājumu rakstīt par bibliotēku (52%), un nedaudz retāk arī norādīts, ka bibliotekāri žurnālistiem piedāvājuši gatavu materiālu par bibliotēku (35%).

Viedokli, ka šobrīd **ir aktuāli rakstīt/veidot sižetus/informēt par bibliotēkām**, pauda 71% žurnālistu, un tikai 15% uzskatīja, ka tas nav aktuāli. Vairākums arī norādīja, ka gan viņu medijs (79%), gan viņi paši (75%) ir ieinteresēti rakstīt un informēt par bibliotēkām.

Priekšstati par bibliotēku

Lūgti nosaukt pirmās **asociācijas** ar vārdu „bibliotēka”, masu mediju pārstāvji visbiežāk minēja grāmatas (73%). Citas atbildes sniegtas retāk: 25% bibliotēkas asociējas ar klusumu, mieru un kārtību, 21% - ar datoriem un internetu, 17% - ar informāciju utt.

Vairāk nekā 4/5 žurnālistu **piekrita** tam, ka bibliotēkai ir liela nozīme sabiedrības attīstībā (90%), bibliotēkas ir kļuvušas radošākas, piedāvā jaunus, inovatīvus pakalpojumus (88%), ir kļuvušas mūsdienīgākas (88%), bibliotekāri ir labi izglītoti, kompetenti profesionāļi (86%), bibliotēkas ir labi aprīkotas ar datoriem un interneta pieslēgumu (81%) un tajās ir ļoti laba atmosfēra (81%).

Raksturojot, kā pēdējo gadu laikā bibliotēkās ir **mainījušies dažādi pakalpojumi un to kvalitāte**, lielākā daļa žurnālistu norādīja, ka tā ir uzlabojusies, un visbiežāk tas norādīts par datubāžu klāstu (83%), datoru un citas tehnikas skaitu (75%), datorprogrammatūras skaitu (75%) un bibliotekāru spējām konsultēt lietotājus par IT jautājumiem (75%). Savukārt to, ka stāvoklis ir pasliktinājies, žurnālisti visbiežāk norādīja par periodisko izdevumu klāstu (38%).

Uz jautājumu, kādus **pakalpojumus** vēl **vajadzētu ieviest** bibliotēkās, 2/5 aptaujāto bija grūti atbildēt (40%). Vēl 13% uzskatīja, ka pietiek ar esošajiem pakalpojumiem. To, ka ir nepieciešams rīkot vairāk tematisko pasākumu, minēja 21%, bet cita veida pakalpojumus minēja tikai daži respondenti.

Bibliotēku darbinieku spēju un prasmju novērtējums

Izvērtējot dažādas **bibliotēku darbinieku iemaņas un spējas**, visbiežāk mediju pārstāvji uzskatījuši, ka bibliotekāri /bibliotēku vadītāji spēj veidot un ietekmēt vietējās kopienas kultūras un izglītības vidi un kvalitāti (69%), kā arī izmantot savu personību bibliotēkas tēla veidošanā (65%). Savukārt viskritiskāk vērtētas bibliotekāru / vadītāju spējas ietekmēt vietējās kopienas sociāli ekonomisko aktivitāti (29%).

Vairāk nekā 2/3 žurnālistu uzskatīja, ka bibliotekāri un bibliotēku vadītāji **kopumā prot** veidot un uzturēt kontaktus ar bibliotēkas pastāvīgajiem (77%) un potenciālajiem (67%)

apmeklētājiem, rīkot publiskus pasākumus (ne konferences) (73%), kā arī uzstāties un prezentēt (69%).

Bibliotēkas darbinieku prasmes **bibliotēkas interešu pārstāvniecībā** masu mediju pārstāvji vērtējuši kopumā atzinīgi (to, ka bibliotekāri / bibliotēku vadītāji „*prot ļoti labi*” vai „*drīzāk prot*”, atzīmēja 44% - 63%). Tiesa, salīdzinoši bieži (15% - 44%) žurnālisti norādījuši, ka viņiem ir grūti pateikt, kā vērtēt dažādas bibliotēkas darbinieku / vadītāja prasmes bibliotēkas interešu pārstāvniecībā. Arī par prasmēm bibliotēkas stratēģijas un interešu pārstāvniecības plāna izstrādē un īstenošanā lielai daļai mediju pārstāvju (29% - 50%) nav bijis konkrēta viedokļa.

1.-9.klašu skolēnu aptauja

2011.gada maijā pētījuma „Latvijas publiskās bibliotēkas un internets: tehnoloģijas, pakalpojumi un ietekme” ietvaros tika aptaujāti gan 1.-4.klašu, gan 5.-9.klašu skolēni. Bērniem tika uzdoti jautājumi par viņu attieksmi pret grāmatu lasīšanu, bibliotēkas ārpus skolas apmeklēšanas paradumiem, kā arī datora un interneta izmantošanu.

1.-4.klašu skolēnu aptauja

Attieksme pret grāmatu lasīšanu

Kā liecina pētījuma dati, vairākums 1.-4.klašu skolēnu ir kopumā pozitīvi noskaņoti pret **grāmatu lasīšanu** – 34% norādīja, ka viņiem „*loti patīk*” lasīt, un vēl 54% „*patīk*” to darīt. Noraidošu attieksmi pret grāmatu lasīšanu pauda aptuveni 1/10 bērnu.

Lūgti norādīt, **cik daudz savu grāmatu viņiem ir mājās**, aptuveni 2/3 bērnu atzīmēja, ka viņiem ir vairāk nekā 20 grāmatas (66%). Mazāku grāmatu skaitu minēja kopumā 31%, bet 2% norādīja, ka viņiem nav savu grāmatu mājās.

Bibliotēkas apmeklēšanas paradumi un uzskati par bibliotēku

Saskaņā ar pētījuma rezultātiem vairāk nekā 4/5 skolēnu, kas mācās 1.-4.klasē, ir **apmeklējuši pilsētas/pagasta bibliotēku** (86%). Lielākā daļa bērnu to ir apmeklējuši pēdējā mācību gada laikā, tai skaitā 22% - pēdējās nedēļas, 15% - pēdējā mēneša un 25% - mācību gada laikā.

Lūgti raksturot, **cik bieži** viņi apmeklē bibliotēkas ārpus skolas, aptuveni puse bērnu norādīja, ka dara to vismaz reizi mēnesī vai biežāk: 11% - katru vai gandrīz katru dienu, 21% - vismaz reizi nedēļā, 18% - vismaz reizi mēnesī. Jāpiebilst, ka 15% bērnu bibliotēkas ārpus skolas nav apmeklējuši vispār.

Visbiežāk 1.-4.klašu skolēni bibliotēku ārpus skolas **pirmo reizi** apmeklējuši kopā ar vecākiem (32%). Ar draugu/-iem pirmo reizi bibliotēku ārpus skolas apmeklēja 16%, un tikpat bieži (16%) bērni norādīja, ka darījuši to vieni paši. Savukārt, raksturojot, ar ko viņi **parasti** iet uz bibliotēku ārpus skolas, bērni visbiežāk atzīmēja, ka dara to vieni (35%), iet kopā ar vecākiem (34%) vai draugiem (32%).

Aptaujas dati liecina, ka no **bibliotēku pakalpojumiem** bērni visbiežāk izmanto iespēju ņemt grāmatas uz mājām (59%), lasīt uz vietas grāmatas un žurnālus (30%), spēlēt spēles datorā (23%), lietot internetu (21%) un „sēdēt Draugos” (draugiem.lv, one.lv u.c.) (20%). Citus bibliotēku pakalpojumus izmanto mazāk nekā 1/5 1.-4.klašu skolēnu.

Lielākā daļa bērnu, atbildot uz jautājumu, **vai viņiem patīk bibliotēkā**, sniedza pozitīvu atbildi – 37% tajā „*loti patīk*” un 42% „*patīk*”. Negatīvu attieksmi pauda neliela daļa aptaujāto (6%). Vairākums arī norādīja, ka viņiem **patīk bibliotēkā** bibliotēkā ārpus skolas. To, ka viņiem bibliotēkā „*loti patīk*”, atzīmēja 26%, un vēl gandrīz puse norādīja, ka viņiem bibliotēkā „*patīk*” (48%).

Datora un interneta izmantošana

Saskaņā ar pētījuma datiem vairāk nekā 4/5 bērnu, kas mācās 1.-4.klasē, **ir dators ar internetu mājās** (84%). Jāpiebilst, ka kopš 2009.gada ir samazinājies to bērnu skaits, kuriem mājās nav datora ar interneta pieslēgumu (no 16% līdz 9%).

Likumsakarīgi, lielākā daļa bērnu (85%), **raksturojot interneta izmantošanas vietu**, norādīja, ka internetu izmanto mājās. Gandrīz 2/5 (38%) atzīmēja, ka internetu izmanto pie draugiem, bet bibliotēkā to dara 25% bērnu. Citās vietās internetu lieto mazāk nekā 1/4 (21% pie vecākiem darbā, 20% mobilajā telefonā u.c.).

Pārsvārā bērni pie datora spēlē spēles (77%), izmanto internetu (57%) un „sēž Draugos” (draugiem.lv, one.lv u.c.) (57%). Aptuveni puse bērnu atzīmēja, ka skatās Youtube video (50%) vai klausās mūziku (45%), bet retāk – skatās filmas (39%), raksta (33%), sūta vēstules un īsziņas (32%), runā/čato Skype (30%).

1.-4.klases skolēniem tika uzdots arī „atvērtais” jautājums, ko viņi pēdējā reizē **darīja internetā**. Visbiežāk bērni norādīja, ka meklēja, spēlēja vai lejuplādēja spēles (45%) vai apmeklēja sociālos tīklus, piemēram, draugiem.lv (30%). Citas nodarbes nosauktas ievērojami retāk.

Kā liecina pētījuma dati, **situācijās, kad bijuši vajadzīgi padomi par datora lietošanu**, bērni visbiežāk prasījuši tos mammai vai tētim (67%), brāļiem vai māsām (30%), kā arī draugiem un klasesbiedriem (24%). Uz jautājumu, vai bibliotēkā ārpus skolas viņiem ir mācījuši lietot datoru, apstiprinoši atbildēja mazāk nekā 1/5 bērnu (18%). Noraidošu atbildi sniedza 64%.

Nedaudz vairāk kā 1/10 bērnu (15%), kas mācās 1.-4.klasē, aptaujas ietvaros norādīja, ka neviens ar viņiem nav pārrunājis jautājumus par **drošu interneta lietošanu**. Vairākums norādīja, ka tas ir apspriests mājās (73%), 31% to ir pārrunājuši skolā, 12% - bibliotēkā, 15% - citur. Visbiežāk to, ka ar viņiem ir runāts par drošību internetā, norādīja bērni vecumā no 9 līdz 12 gadiem, savukārt bērni vecumā no 6 līdz 8 gadiem biežāk atzīmēja, ka ar viņiem par to nav runāts.

Bērniem tika uzdots arī „atvērtais” jautājums par to, no kā, viņuprāt, internetā būtu jāuzmanās. Visbiežāk bērni teikuši, ka jāuzmanās no vīrusiem (37%) un svešiniekiem vai sliktiem cilvēkiem, piemēram, hakeriem, krāpniekiem u.tml. (29%), bet citas atbildes tika sniegtas retāk.

5.-9.klašu skolēnu aptauja

Brīvā laika pavadīšanas paradumi

Raksturojot savus **brīvā laika pavadīšanas paradumus**, visbiežāk 5.-9.klašu skolēni norādīja, ka katru vai gandrīz katru dienu skatās televizoru (81%), pavada laiku kopā ar draugiem (75%), lieto internetu (66%) un izmanto sociālos tīklus internetā (66%). Retāk jaunieši norādījuši, ka gandrīz katru dienu sporto (37%), dodas pastaigās bez noteikta iemesla (33%), spēlē datorspēles (32%) u.c. Kopumā aptuveni 1/4 atzīmēja, ka vismaz reizi nedēļā apmeklē bibliotēku – 9% gandrīz katru dienu un 17% vismaz reizi nedēļā.

Grāmatas savam priekam (ne mācību grāmatas) gandrīz katru dienu lasa 14%, un vēl 20% to dara vismaz reizi nedēļā.

Aptuveni puse jauniešu minēja, ka nekad nav piedalījušies kādā neformālā interešu/domubiedru grupā (54%) vai jauniešu organizācijā (51%).

Attieksme pret grāmatu lasīšanu

Kā liecina pētījuma dati, nedaudz vairāk kā pusei skolēnu, kuri mācās 5.-9.klasē, patīk **lasīt grāmatas**, tai skaitā 11% „*loti patīk*” un 47% „*patīk*” lasīt. Tiesa, tikai nedaudz retāk pausta nepatika pret grāmatu lasīšanu: 31% atzīmēja, ka viņiem „*nepatīk*” to darīt, bet 11% - „*loti nepatīk*”.

Lūgti norādīt, **cik daudz savu grāmatu viņiem ir mājās**, 52% jauniešu atzīmēja, ka viņiem ir vairāk nekā 20 grāmatu. Mazāku grāmatu skaitu bērni minēja retāk: 29% ir 1-10 grāmatas, un 14% ir 11-20 savu grāmatu mājās.

Uzskati par publiskām bibliotēkām un to pakalpojumu izmantošana

Saskaņā ar pētījuma datiem **publisko bibliotēku** pēdējā gada laikā **ir apmeklējuši** nedaudz vairāk nekā 2/3 bērnu, kas mācās 5.-9.klasē, tai skaitā 37% to ir darījuši vismaz reizi mēnesī un biežāk. Retāk publisko bibliotēku apmeklējuši 32% bērnu, 19% norādīja, ka nav to darījuši pēdējā gada laikā, bet 11% atzīmēja, ka vispār nekad nav bijuši bibliotēkā ārpus skolas.

Aptaujas dalībnieki, kuri pēdējā gada laikā vai vispār nekad nebija bijuši publiskajā bibliotēkā, to visbiežāk pamatoja ar nepieciešamības (23%) un laika (18%) trūkumu. Nedaudz vairāk kā 1/10 norādīja arī, ka viņiem mājās pašiem ir daudz grāmatu vai ir iespēja tās aizņemt (13%), kā arī pauda nepatiku pret lasīšanu (13%) vai vēlmes trūkumu apmeklēt bibliotēku (12%).

Lūgti norādīt, kurus **bibliotēkas pakalpojumus** viņi izmanto, 5.-9.klašu skolēni visbiežāk atzīmēja grāmatu ņemšanu uz mājām (57%) un interneta lietošanu (45%). To, ka mēdz nākt līdz klasesbiedram/draugam, atzīmēja 38% respondentu, 31% norādīja, ka lasa žurnālus un grāmatas uz vietas bibliotēkā, bet 26% - mācās.

Vērtējot, cik lielā mērā viņi piekrīt dažādiem **apgalvojumiem par bibliotēkām**, lielākā daļa 5.-9.klašu skolēnu piekrita tam, ka bibliotekāri palīdz apmeklētājiem, kad tas ir nepieciešams (kopumā 84%), un bibliotekāri ir laipni un draudzīgi (83%). Aptuveni puse aptaujāto piekrita arī tam, ka bibliotēkā ir labi datori (53%) un ātrs internets (47%). Savukārt noraidoša attieksme visbiežāk pausta pret apgalvojumiem, ka bibliotēka respondenta draugu lokā tiek uzskatīta par stilīgu vietu (82%) un tā ir populāra vieta, kur pavadīt brīvo laiku (76%).

Pētījuma ietvaros skolēniem lūdza arī nosaukt pozitīvos un negatīvos bibliotēkas aspektus. Raksturojot, kas viņiem bibliotēkā **visvairāk patīk**, 5.-9.klašu skolēni visbiežāk teikuši, ka bibliotēkā ir daudz interesantu grāmatu, žurnālu (36%), un vēl 10% minēja, ka viņiem patīk iespēja grāmatas un žurnālus lasīt, kā arī ņemt uz mājām. To, ka bibliotēkā

visvairāk patīk datori un internets, atzīmēja 19%, bet citi aspekti saukti retāk. Vērtējot, kas viņiem bibliotēkā **visvairāk nepatīk**, skolēni visbiežāk minēja noteikumus (9%), garas rindas (7%), bibliotēkas izskatu un iekārtojumu (5%), kā arī pausta neapmierinātība ar grāmatām (4% norādīja, ka ir pārāk šaurs grāmatu klāsts, 1% - ka grāmatas ir sliktā stāvoklī, 1% - ka nav pieejamas grāmatas citās valodās). Jāpiebilst, ka 21% norādīja, ka viņiem bibliotēkā viss patīk.

Datora un interneta izmantošana

Saskaņā ar datiem 9/10 skolēnu, kas mācās 5.-9.klasē, **mājās ir dators ar internetu** (90%). Tikai 4% mājās ir dators bez interneta pieslēguma, bet 5% nav datora vispār. To, ka datoru **visbiežāk izmanto** mājās, norādīja 94%, pie draugiem – 61%, skolā – 54%, pilsētas/pagasta bibliotēkā – 27%, bet kādā citā vietā datoru visbiežāk izmanto mazāk nekā 1/4.

Arī jautājumos, kuri viņi **parasti un visbiežāk izmanto internetu**, bērni visbiežāk minēja mājas (parasti – 90%, visbiežāk – 67%). To, ka internetu parasti izmanto pilsētas/pagasta bibliotēkā, norādīja 26% respondentu, bet tikai 3% norādīja, ka tā ir vieta, kur internets tiek lietots visbiežāk.

Gandrīz 3/4 bērnu, kas mācās 5.-9.klasē, internetu izmanto katru vai gandrīz katru dienu (73%), vēl 15% to dara vairākas reizes nedēļā, un 6% - vismaz vienu reizi nedēļā. Savukārt publiskajā bibliotēkā internetu vismaz vienu reizi mēnesī un biežāk internetu izmantojuši nedaudz vairāk nekā 1/4 skolēnu (27%). 17% atzīmēja, ka internetu publiskajā bibliotēkā izmanto retāk nekā reizi mēnesī, 12% to ir darījuši tikai vienu reizi, bet 41% 5.-9.klases skolēnu vispār nav lietojuši internetu publiskajā bibliotēkā.

Lūgti norādīt, ko **pēdējā reizē viņi ir darījuši internetā**, visbiežāk skolēni atzīmēja, ka ir darbojušies sociālajos tīklos (38%). To, ka mācījās, norādīja 19% aptaujāto, 15% sarakstījās, čatoja, sūtīja vai pārbaudīja vēstules, kā arī meklēja vai lejuplādēja dažādus failus – spēles (14%), mūziku (11%), filmas vai seriālus (7%) utt.

Arī atbildot uz jautājumu, kādiem **nolūkiem** viņi izmanto datoru un internetu un **cik bieži** tas tiek darīts, 5.-9.klašu skolēni visbiežāk atzīmējuši, ka katru vai gandrīz katru dienu lieto sociālos tīklus (67%). Vairāk nekā 1/3 skolēnu katru / gandrīz katru dienu internetā klausās un lejuplādē mūziku (54%), izmanto Skype (47%), sērfo internetā bez īpaša mērķa (42%), raksta uz datora (38%). Salīdzinoši bieži internets tiek izmantots, lai meklētu informāciju hobijiem (33% katru vai gandrīz katru dienu) vai mācībām (25%), skatītos vai lejuplādētu filmas (35%), spēlētu datorspeles (32%), rakstītu e-pastus (32%).

Saskaņā ar aptaujas datiem vairāk nekā 3/4 skolēnu, kas mācās 5.-9.klasē, „*ļoti labi*” prot pamatlietas datora izmantošanā (80%), lietot internetu (77%) un izmantot interneta meklētājus (80%). Vairāk nekā puse norādīja, ka prot ļoti labi sūtīt e-pastus ar pievienotajiem failiem (68%), veikt zvanus internetā (66%), piedalīties interneta tērzētavās, diskusiju forumos (61%), sniegt palīdzību citiem datora un interneta lietošanā (55%), izmantot failu apmaiņas programmas (55%) un lietot datorprogrammatūru (52%).

Savukārt viskritiskāk skolēni vērtējuši savas prasmes mājas lapu veidošanā (19% to „*pilnīgi neprot*”), bibliotēkas elektroniskā katalogā izmantošanā (12%) un tiešsaistes datu bāžu izmantošanā (10%).

Jautāti, kam viņi **lūdz padomu**, ja rodas jautājumi par datora lietošanu, skolēni visbiežāk norādīja, ka prasījuši ģimenes locekļiem (57%), vērsušies pie draugiem un klasesbiedriem (49%) vai vajadzīgo informāciju ieguvuši internetā (37%). Jāpiebilst, ka tikai 9% padomu datora lietošanā lūguši bibliotekārei.

Visbiežāk 5.-9.klašu skolēni lūguši padomu par programmatūru lietošanu (31%), dažādas informācijas meklēšanu (17%), failu apmaiņu, lejupielādi, augšupielādi (11%) un datortehnikas lietošanu (10%).

Uz jautājumu, vai **bibliotekāre publiskajā bibliotēkā ir mācījusi/konsultējusi** par datora un interneta lietošanu, apstiprinoši atbildēja 11% bērnu, kas mācās 5.-9.klasē. To, ka bibliotekāre nav mācījusi, norādīja 15%, bet 54% atzīmēja, ka viņiem šāda palīdzība nav bijusi vajadzīga.

Aptuveni 1/3 skolēnu interesētu **apmācības publiskajā bibliotēkā** par prezentāciju gatavošanu (39%), pareizu referātu rakstīšanu (34%), informācijas meklēšanu internetā (32%), MS Word un MS Excel lietošanu (31%). Retāk bērnus interesētu apmācības par informācijas meklēšanu datu bāzēs un bibliotēkas elektroniskajā katalogā (23%), savukārt 22% vispār nevēlētos apmeklēt mācības publiskajā bibliotēkā.

Saskaņā ar pētījuma datiem vairākumam 5.-9.klašu skolēnu ir stāstīts, no kā internetā ir jāuzmanās un kas ir **drošība internetā**: 70% par to ir uzzinājuši skolā, 55% - mājās, 10% - bibliotēkā, 24% - citur. Tikai 7% atzīmēja, ka viņiem neviens nav stāstījis par drošību internetā.

Lūgti nosaukt, **no kā, viņuprāt, internetā ir jāuzmanās**, visbiežāk skolēni norādījuši, ka ir jāuzmanās no svešiniekiem, sliktiem cilvēkiem (55%), tai skaitā no maniakiem, pedofiliem, hakeriem, krāpniekiem utt. To, ka jāuzmanās no vīrusiem, minēja 38%, bet citas lietas sauktas ievērojami retāk.

Vairāk nekā 4/5 skolēnu (87%) apstiprinoši atbildēja uz jautājumu, vai viņi ir informēti par to, ka **publiskajās bibliotēkās ir pieejami bezmaksas datora un interneta pakalpojumi**. Par to nezināja 13%.

Tto, ka publiskajā bibliotēkā vai pie tās ēkas iespējams izmantot **WiFi ar savu portatīvo datoru**, zināja 56% skolēnu. Savukārt bezvadu internetu publiskajās bibliotēkās ir izmantojuši 32% skolēnu, kas mācās 5.-9.klasē.

Lūgti atbildēt, vai publiskajās bibliotēkās pieejamais internets ir **devis iespēju paveikt kaut ko labāk, iegūt labākus rezultātus**, 36% skolēnu norādīja, ka ir uzlabojušās brīvā laika pavadīšanas iespējas, un 34% - sazināšanās ar draugiem. Vairāk nekā 1/5 arī norādīja, ka uzlabojusies sazināšanās ar ģimenes locekļiem (25%), iespējas iesaistīties jaunās, interesantās aktivitātēs (24%), piedalīties ārpuskolas aktivitātēs (22%) un atrast jaunus draugus (21%).

Kā trīs **galvenos iemeslus**, kāpēc viņi izmanto internetu publiskajā bibliotēkā, 5.-9.klašu skolēni visbiežāk minēja to, ka internets ir par brīvu (37%), un to, ka ir iespējams izmantot arī citus bibliotēkas pakalpojumus, piemēram, grāmatas un žurnālus (20%). Nedaudz retāk norādīti tādi iemesli kā iespēja lietot citas iekārtas, piemēram, printeri, kopētāju, skeneri (15%), internetu var izmantot kopā ar draugiem un klasesbiedriem (15%) vai gadījumā, ja kāds ir jāgaida vai ir brīvs laiks (12%), un var izmantot bibliotekāra palīdzību (10%).

Bibliotēku interneta lietotāju aptauja

Laika posmā no 2011.gada 30.septembra līdz 24.oktobrim sabiedriskās domas pētījumu centrs SKDS veica aptauju, kuras ietvaros tika aptaujāti Latvijas publisko bibliotēku apmeklētāji, kuri bibliotēkā lieto publiskās pieejas datorus. Visas Latvijas teritorijā kopumā tika aptaujāti 946 respondenti vecumā no 15 līdz 74 gadiem. Viņiem tika lūgts atbildēt uz dažādiem jautājumiem par publiskajām bibliotēkām Latvijā – par informētību un saskarsmi ar tām, par dažādu bibliotēkas pakalpojumu izmantošanu, to sniegšanas kvalitāti un par bibliotēku tēlu sabiedrībā, kā arī par savām datora un interneta lietošanas prasmēm.

Saskarsme ar publiskajām bibliotēkām

Pētījuma rezultāti liecina, ka vairāk nekā puse bibliotēku publiskās pieejas interneta lietotāju bibliotēku **apmeklē** reizi nedēļā vai biežāk (61%), turklāt pēdējā gada laikā respondenti pārsvarā ir apmeklējuši tikai vienu bibliotēku (arī 61%). Lielākoties viņi bibliotēkā nokļūst, ejot kājām (71%) un vidēji ceļā pavada 14 minūtes.

No dažādiem bibliotēkas **pakalpojumiem** publiskā interneta lietotāji visbiežāk izmanto grāmatu, avīžu un žurnālu izsniegšanu lasīšanai mājās (84%), printēšanu, kopēšanu, skenēšanu (74%), bezmaksas interneta lietošanu bibliotēkas stacionārajos datoros (73%), lasītavu (68%) un izstādes (52%). Jānorāda, ka vairākums aptaujāto pauda apmierinātību ar saņemtajiem pakalpojumiem (77% - 99% no tiem, kuri attiecīgo pakalpojumu bija izmantojuši), un visatzinīgāk vērtēta iespēja saglabāt informāciju (84%), grāmatu, avīžu un žurnālu izsniegšana lasīšanai mājās (83%), datora lietošana (83%) un bezmaksas interneta izmantošana stacionārajos datoros (83%).

Tikai 10% bibliotēku publiskā interneta lietotāju pēdējo trīs mēnešu laikā no bibliotēkas nav paņēmuši nevienu grāmatu. Visbiežāk (44%) aptaujātie norādīja, ka šajā laika posmā no bibliotēkas ir ņēmuši vismaz sešas grāmatas. Arī preses izdevumus bibliotēku interneta lietotāji patērē salīdzinoši bieži (43% tos lasa katru vai gandrīz katru dienu), un vairākums respondentu (82%) norādīja, ka parasti presi lasa bibliotēkā.

Tikai neliela daļa aptaujāto, lūgti norādīt, kādus **vēl pakalpojumus** viņi **vēlētos** saņemt bibliotēkā, minēja konkrētus ierosinājumus – 7% aicināja bibliotēkā nodrošināt kafejnīcu (iespēju saņemt dzeramo ūdeni, tēju, kafiju un uzkodas), 5% norādīja, ka nav pieejami faksa pakalpojumi, kā arī tikpat bieži pausts viedoklis, ka jārīko vairāk tematisko pasākumu, jārāda filmas vai TV pārraides un jāabonē vairāk preses izdevumi.

Aptuveni puse bibliotēkas interneta lietotāju uzskata, ka pēdējā gada laikā bibliotēkā **ir uzlabojusies** kopējā atmosfēra (53%), grāmatu krājums (52%) un bibliotekāru spējas konsultēt par IT (49%). Savukārt periodisko izdevumu klāsts, kā arī datoru un citas tehnikas kvalitāte vērtēta kritiskāk – attiecīgi 14% un 18% uzskata, ka tā **ir pasliktinājusies**.

Jautāti, vai ir izmantojuši dažādus bibliotēkas pakalpojumus **attālināti** (zvanot, caur internetu vai saņemot mājās), 47% aptaujāto norādīja, ka ir saņēmuši uzziņu

pakalpojumus par bibliotēkas darbu pa telefonu un 25% - sazinoties internetā, 33% meklējuši informāciju elektroniskajā katalogā, 24% pa telefonu ir saņēmuši tematiskās uzziņas, bet citu pakalpojumu izmantošanu pieminēja mazāk nekā 1/4. Tiesa, apmierinātība ar attālinātajiem pakalpojumiem ir augsta: 90% - 100% no tiem, kuri attiecīgos pakalpojumus ir saņēmuši, pauda apmierinātību ar tiem.

49% no bibliotēkas publiskā interneta lietotājiem ir **piedalījušies** bibliotēkas rīkotajos pasākumos, 42% ir lietojuši WiFi interneta pieeju ārpus bibliotēkas telpām, un 26% - ziedojuši bibliotēkai grāmatas vai citus materiālus.

Nedaudz mazāk kā 1/5 bibliotēku interneta lietotāju **bezmaksas interneta pakalpojumus** bibliotēkā **izmanto** katru vai gandrīz katru dienu (18%), bet aptuveni puse (49%) to dara vienu vai vairākas reizes nedēļā. Lielākā daļa respondentu pēdējā bezmaksas interneta izmantošanas reizē iepriekš nepierakstījās, lai saņemtu šo pakalpojumu (77%), turklāt viņiem nav arī nācies gaidīt rindā (70%).

Vērtējot **ar internetu saistīto pakalpojumu kvalitāti**, vairāk nekā puse bibliotēku interneta lietotāju pauda atzinīgu viedokli par darbinieku izpalīdzību, ko 72% vērtē kā „*ļoti labu*”, un zināšanām/kvalifikāciju, ko ļoti atzinīgi vērtē 57%.

Aptuveni 4/5 bibliotēku interneta lietotāju uzskata, ka **publiskās pieejas interneta punktu ierīkošana** viņu dzīves vietā ir „*ievērojami*” vai „*drīzāk*” **uzlabojusi** pieeju informācijai (81%) un citiem e-pakalpojumiem (e-maksājumi u.tml.) (80%), kā arī sociālo kontaktu uzturēšanu (80%). Savukārt, vērtējot, kā bezmaksas interneta pieejamība ir palīdzējusi viņiem pašiem vai viņu ģimenes locekļiem, vairāk nekā 2/3 atzina, ka ir uzlabojušās iespējas iegūt informāciju gan par brīvā laika nodarbēm (79%), gan par pašvaldībā notiekošo (69%), kā arī iegūt interesantu lasāmvielu (68%). Visretāk norādīts, ka interneta pieejamība ir palīdzējusi atrast darbu (38%), apgūt svešvalodas (37%) vai risināt jautājumus saistībā ar ģimeni un bērniem (35%).

Informētība par publiskajām bibliotēkām

Kā liecina aptaujas dati, **informāciju** par bibliotēkām, to pakalpojumiem un aktivitātēm respondenti **visbiežāk iegūst** pašā bibliotēkā (79%). 54% no tiem bibliotēku interneta lietotājiem, kam ir personiskais e-pasts, labprāt saņemtu informāciju no bibliotēkas elektroniski, bet tikai 30% no tiem, kam ir mobilais telefons, to vēlētos iegūt ar īsziņām.

Vairākums bibliotēku interneta lietotāju ir informēti par **projektiem** „Gaismas pils” (93%) un „Trešais tēva dēls” (89%), bet par citiem projektiem informētība ir zemāka (61% zina par digitālo bibliotēku „Letonika” un 56% - par „Gaismas tīklu”). Arī par šiem projektiem galvenais informācijas avots ir bijusi bibliotēka (44% - 79%).

Nedaudz vairāk kā puse aptaujāto bibliotēku interneta lietotāju zina, ka bibliotēkai ir savs **profils** Bibliotēku portālā (57%), bet tikai 16% to ir izmantojuši. To, ka bibliotēkai ir **mājas lapa**, zina 47%, un to ir izmantojuši 29%. No respondentiem, kuri ir apmeklējuši savas bibliotēkas mājas lapu vai profilu, lielākā daļa ir meklējuši informāciju par bibliotēku (darba laiks, kontaktinformācija) (90%), pieejamajiem pakalpojumiem (81%) un plānotajiem pasākumiem (62%). Visretāk aptaujātie paši ir iesaistījušies mājas lapas vai

profila satura veidošanā vai kontaktējušies ar bibliotekāru caur Skype vai saziņas līdzekļiem no mājas lapas. Tiesa, aptuveni pusei bibliotēkas interneta lietotāju nav arī svarīgi, lai šie pakalpojumi vai informācija būtu pieejama mājas lapā vai portālā. Visbiežāk respondentiem ir „*loti*” vai „*drīzāk*” svarīgi, lai būtu pieejama informācija par pieejamajiem pakalpojumiem (79%), par bibliotēkas darba laiku un kontaktinformācija (78%), kā arī ziņas par plānotajiem notikumiem (69%) un jauno grāmatu apskati (65%).

Bibliotēkas tēls sabiedrībā

Saskaņā ar aptaujas rezultātiem bibliotēku interneta lietotāju pirmās **asociācijas, dzirdot vārdu „bibliotēka”**, ir grāmatas (75%), datori un internets (57%), kā arī preses izdevumi (29%).

Lūgti novērtēt dažādu **apgalvojumu atbilstību bibliotēkām**, vairāk nekā 4/5 pilnībā vai drīzāk piekrita, ka bibliotēkas pēdējo gadu laikā ir kļuvušas mūsdiēnīgākas (97%, tai skaitā 76% tam „*pilnīgi piekrīt*”) un radošākas (91%), tajās ir laba atmosfēra (95%), bibliotēkas ir labi aprīkotas ar datoriem un interneta pieslēgumu (91%), tām ir liela nozīme sabiedrības attīstībā (88%) un tās ir vienīgais bezmaksas kultūras un informācijas centrs mūsdienu sabiedrībā (84%). Arī bibliotekāru darbs vērtēts atzinīgi – 92% pilnībā vai drīzāk piekrīt, ka bibliotekāri ir labi izglītoti, kompetenti profesionāļi, bet 89% uzskata, ka bibliotekāri vienmēr uzklausa un nekad neliegs padomu.

Arī dažādi **bibliotēku darba un nodrošinājuma aspekti** lielākoties vērtēti atzinīgi. Visbiežāk bibliotēku interneta lietotāji pozitīvi vērtējuši bibliotekāru attieksmi (99%, tai skaitā 69% to vērtē „*loti pozitīvi*”), atsaucīgumu, ja viņiem lūdz palīdzību darbā ar datoru (96%, tai skaitā 65% „*loti pozitīvi*”), kompetenci (97%, tai skaitā 58% „*loti pozitīvi*”) un bibliotēkas pakalpojumus kopumā (98%, tai skaitā 53% „*loti pozitīvi*”). Turklāt jāpiebilst, ka, atbildot uz jautājumu „*Kas Jums šajā bibliotēkā visvairāk patīk?*”, respondenti visbiežāk minēja bibliotekāru attieksmi un profesionalitāti (64%).

Savukārt, norādot, kas viņiem bibliotēkā **visvairāk nepatīk**, bibliotēku interneta lietotāji visbiežāk izteikuši neapmierinātību ar telpām – 15% norādīja uz to nepiemērotību, 7% - uz sliktu stāvokli, 6% - uz aukstumu, 3% - uz sliktu apgaismojumu utt.

Datora un interneta izmantošanas paradumi

Pētījuma rezultāti liecina, ka nedaudz vairāk kā pusei bibliotēku interneta lietotāju dators (59%) un internets (54%) **ir pieejams** arī mājās. Aptuveni 1/3 tas ir pieejams arī pie draugiem, kaimiņiem vai darba vietā.

Aptuveni pusei bibliotēku interneta lietotāju bibliotēka ir vieta, kur viņi **visbiežāk** lieto datoru (46%) un internetu (50%), turklāt šādu lietotāju īpatsvars kopš 2009.gada ir pieaudzis.

Saskaņā ar aptaujas datiem 91% bibliotēku interneta lietotāju ir informēti, ka bibliotēkā ir pieejams **bezmaksas WiFi**. To, ka bibliotēkas WiFi nepārtraukti darbojas līdz 100m ārpus bibliotēkas telpām, zina 77%. Tiesa, 52% WiFi neizmanto vispār (ne bibliotēkā, ne

kur citur). Aptuveni 1/3 aptaujāto izmanto bibliotēkas WiFi tās telpās (34%), 17% - bibliotēkas WiFi ārpus tās telpām, bet citur WiFi tiek lietots retāk.

Nedaudz mazāk kā 1/4 bibliotēku interneta lietotāju bibliotēkas bezmaksas WiFi lieto reizi nedēļā vai biežāk (6% - katru vai gandrīz katru dienu, 9% - vairākas reizes nedēļā, 10% - vismaz reizi nedēļā).

Vērtējot **datora un interneta izmantošanas biežumu**, 60% norādīja, ka datoru lieto katru vai gandrīz katru dienu, un 53% katru vai gandrīz katru dienu lieto internetu. Attiecīgajā bibliotēkā reizi nedēļā un biežāk datoru izmanto 64%.

Tikai 10% bibliotēkas interneta lietotāju **sāka izmantot internetu** publiskajā bibliotēkā 2011.gadā. Visbiežāk (75%) viņi to sākuši darīt 2009.gadā vai agrāk. Kā galveno **ieneslu**, kāpēc viņi izmanto internetu attiecīgajā bibliotēkā, respondenti norādīja to, ka šis ir bezmaksas pakalpojums (80%), un visbiežāk internets tiek izmantots e-pastu sūtīšanai un saņemšanai (96%), dienas ziņu un jaunumu lasīšanai portālos (94%), informācijas meklēšanai par precēm un pakalpojumiem (86%), saziņai sociālajos portālos (84%), videofailu skatīšanai (83%), kā arī jaunākās informācijas meklēšanai par vietējās sabiedrības dzīvi (82%) un kultūras norisēm (81%).

Tikai 6% bibliotēku interneta lietotāju savas **prasmes darbā ar datoru** vērtē kā vājas. To, ka viņiem ir labas datora lietošanas prasmes, atzīmēja 51%, un 43% uzskatīja, ka tās ir apmierinošas. Jāpiebilst, ka ar katru gadu aptauju dalībnieki aizvien atzinīgāk vērtē savas zināšanas darbā ar datoru. Aptuveni puse no tiem, kam ir zināšanas darbā ar datoru, tās apguvuši pašmācības ceļā (51%), mācību iestādē tās apguvuši 44%, bibliotēkā – 39%, speciālosursos – 23%, bet darba vietā – 18%.

Detalizētāk raksturojot savas prasmes darbā ar datoru, visatzinīgāk bibliotēku interneta lietotāji vērtēja pamatzināšanas darbā ar datoru (76% atzīmēja, ka „*prot ļoti labi*”), interneta meklētāju izmantošanu (69%), interneta lietošanu (64%) un e-pastu ar pievienotajiem failiem sūtīšanu (63%). Savukārt vērtējumu „*pilnīgi neprotu*” bibliotēku interneta lietotāji visbiežāk norādīja par mājas lapu veidošanu (34%).

Kā liecina aptaujas rezultāti, puse bibliotēku interneta lietotāju cenšas izmantot visas iespējas savu **datorprasmju uzlabošanai** (50%), un 20% domā to darīt tad, ka būs izdevīga iespēja. Kopumā 15% atzīmēja, ka neplāno uzlabot savas prasmes darbā ar datoru. Interesanti, ka no tiem, kuriem ir labas datorlietošanas prasmes, lielākā daļa cenšas izmantot visas iespējas to uzlabošanai, savukārt respondenti ar vājām zināšanām visbiežāk atzīmēja, ka plāno tās uzlabot tikai gadījumā, ja to būs viegli izdarīt.

Kā galvenos **ieneslus**, kas viņus varētu pamudināt uzlabot savas prasmes darbā ar datoru, respondenti visbiežāk minēja personīgās vēlmes vai intereses (54%) un darba vietas prasības vai iespējas iegūt jaunu darbu (45%).

No dažādām **datorapmācības formām** bibliotēkā 61% bibliotēku interneta lietotāju dotu priekšroku individuālām konsultācijām. Salīdzinoši bieži respondentus interesētu kursi par datu bāžu lietošanu (25%) un kursi, kuros varētu apgūt informācijas meklēšanu internetā (19%).

Kopumā vairāk nekā 3/4 bibliotēku interneta lietotāju **ir lūguši bibliotekāra palīdzību vai konsultāciju** par datora lietošanu, tai skaitā 48% to ir darījuši pēdējā mēneša laikā. 98% no tiem, kas ir lūguši palīdzību, bija kopumā apmierināti ar bibliotekāra izpalīdzīgumu un 94% - ar bibliotekāra zināšanām.

Aptuveni 3/4 bibliotēku interneta lietotāju pilnībā piekrīt, ka mūsdienu sabiedrībā ir nepieciešams prast strādāt ar datoru (74%). 65% aptaujāto pilnībā piekrita arī tam, ka lielākā daļa viņu draugu prot strādāt ar datoru (par ģimenes locekļiem to norādīja 46%). 62% pilnībā piekrita, ka datorprasmes ir nepieciešamas, lai atrastu labu darbu, 51% bija pilnībā apmierināti ar iespējām apgūt datorprasmes savā dzīves vietā, bet 44% pilnībā piekrita, ka visi cilvēki ir spējīgi iemācīties strādāt ar datoru.

Pašvaldību vadītāju aptauja

Pētījuma „Latvijas publiskās bibliotēkas un internets: tehnoloģijas, pakalpojumi un ietekme” ietvaros 2011.gada septembrī – oktobrī tika veikta pašvaldību vadītāju aptauja, kurā piedalījās 91 no 119 Latvijas pašvaldību vadītājiem. Respondenti atbildēja uz jautājumiem par to, kāds, viņuprāt, ir bibliotēku tēls, cik lielā mērā viņi sadarbojas ar savas pašvaldības bibliotēku un bibliotekāriem, sniedza bibliotēku darba vērtējumu, kā arī vērtēja bezmaksas interneta pieejas ietekmi uz vietējo sabiedrību. Pašvaldību vadītājiem tika arī uzdoti vairāki jautājumi par pašvaldības bibliotēkas budžetu un par projektiem, kas ir saistīti ar bibliotēkām.

Bibliotēkas tēls

Saskaņā ar pētījuma datiem pašvaldību vadītājiem **spontānās asociācijas ar bibliotēkām** visbiežāk ir grāmatas (69%), datori un internets (33%), dažādi preses izdevumi (21%) un informācija (20%).

Vērtējot dažādu **apgalvojumu atbilstību bibliotēkām**, vairākums pašvaldību vadītāju pauduši pozitīvu attieksmi pret bibliotēkām – visi vai gandrīz visi aptaujātie piekrituši („*pilnībā*” vai „*drīzāk*” piekrita), ka bibliotēkas ir kļuvušas radošākas un piedāvā jaunus, inovatīvus pakalpojumus (100%), tās ir kļuvušas mūsdienīgākas (99%), tajās ir ļoti laba atmosfēra (98%), bibliotēkas ir labi aprīkotas ar datoriem un interneta pieslēgumiem (96%) un tām ir liela nozīme sabiedrības attīstībā (96%). Arī bibliotekāru attieksmi un profesionalitāti vairākums pašvaldību vadītāju vērtēja atzinīgi, tomēr jānorāda, ka tikai puse (51%) uzskatīja, ka bibliotekārs ir perspektīva profesija, bet 69% piekrita, ka bibliotekāriem ir maza alga.

Lai veicinātu **bibliotēkas atpazīstamību un celtu tās prestižu pašvaldības iedzīvotāju vidū**, aptuveni puse pašvaldību vadītāju ieteica bibliotēkās rīkot dažādus pasākumus, konkursus, tikšanās ar grāmatu autoriem (52%). Citi ieteikumi minēti retāk: 14% ierosināja sniegt vairāk informācijas iedzīvotājiem, 7% - popularizēt garīgas vērtības, grāmatu lasīšanu, 6% - izglītēt sabiedrību un darboties bibliotēkām kā kultūras centriem utt. Jāpiebilst, ka tikai 13% pašvaldību vadītāju uzskatīja, ka papildus pasākumi bibliotēku atpazīstamības un prestiža uzlabošanai nav nepieciešami.

Komunikācija ar bibliotēku un bibliotekāriem

Vairākums pašvaldību vadītāju, atbildot uz jautājumu, **kad viņi pēdējo reizi ir apmeklējuši** savas pašvaldības **bibliotēku**, norādīja, ka ir to darījuši pēdējo trīs mēnešu laikā (93%). Turklāt gandrīz puse aptaujāto atzīmēja, ka ar bibliotēkas vadību tiekas biežāk nekā reizi mēnesī (8% - vairākas reizes nedēļā, 20% - vismaz reizi nedēļā, 20% - vismaz reizi divās nedēļās), un vēl 43% norādīja, ka tikšanās bijušas vismaz reizi mēnesī.

Uz jautājumu, vai pēdējā gada laikā **bibliotēkas vadītājs ir ticis iesaistīts pašvaldībai nozīmīgu jautājumu risināšanā**, apstiprinoši atbildēja 97% pašvaldību vadītāju.

Visbiežāk šie jautājumi ir bijuši saistībā ar dažādu pasākumu organizēšanu (48%), kā arī ar pašvaldības kultūras dzīvi un norisēm (41%).

Vairāk nekā 4/5 pašvaldību vadītāju (89%) apstiprināja arī, ka pēdējā gada laikā bibliotēku vadītāji ir **informējuši** viņus par situāciju un notikumiem bibliotēkā, kā arī par bibliotēkas ietekmi uz vietējo sabiedrību. Pārsvārā informācija sniegta par dažādiem saimnieciskiem jautājumiem (38%), piemēram, mēbeļu iegādi, labiekārtošanu un remontu bibliotēkas telpās, kā arī par bibliotēkas budžeta izlietojumu un dažādiem finansiāliem jautājumiem (33%), bet pašvaldību vadītāji tika informēti arī par bibliotēkas dalību pašvaldības kultūras dzīvē un pasākumu organizēšanā, par bibliotēkas aktivitātēm un ikdienas darbu (24%), par bibliotēkas krājumu un tā papildināšanu (24%) u.c. jautājumiem.

Saskaņā ar pētījuma datiem vairāk nekā 4/5 pašvaldību vadītāju atzinīgi vērtē **bibliotēku vadītāju spējas** izmantot savu personību bibliotēkas tēla veidošanā (95%, tai skaitā 29% domā, ka bibliotēku vadītāji to spēj „*loti labi*”), aizstāvēt bibliotēkas budžetu, konkurējot ar citām iestādēm pašvaldībā (88%, tai skaitā 29% - „*spēj ļoti labi*”), kā arī veidot un ietekmēt vietējās kopienas kultūras un izglītības vidi un tās kvalitāti (97%, tai skaitā 21% - „*spēj ļoti labi*”). Kopumā 71% atzinīgi vērtē arī bibliotēku vadītāju spējas būt par viedokļu līderi vietējā kopienā, bet salīdzinoši retāk (48%) atzinīgi vērtētas bibliotēku vadītāju spējas ietekmēt vietējas kopienas sociāli ekonomisko aktivitāti.

Bibliotēku darba vērtējums

Pētījuma dati liecina, ka pašvaldību vadītāji lielākoties uzskata, ka bibliotēkas piedāvāto pakalpojumu klāsts un kvalitāte ir pietiekami, lai **apmierinātu pašvaldības iedzīvotāju vajadzības**, un visbiežāk tas norādīts par organizēto pasākumu kvalitāti (89%) un bibliotekāru spējām konsultēt IT jautājumos (84%). Tomēr aptuveni puse pašvaldību vadītāju pauda viedokli, ka ir nepietiekams grāmatu (50%) un citu izdevumu (CD, DVD) (52%) krājums. Salīdzinoši bieži (47%) norādīts arī uz datoru un citas tehnikas kvalitātes trūkumu.

Tiesa, **vērtējot izmaiņas pēdējā gada laikā**, 86% pašvaldību vadītāju atzīmēja, ka grāmatu krājums ir uzlabojies. Aptuveni 2/3 norādīja, ka ir uzlabojusies arī telpu labiekārtošana (69%), bibliotekāru spējas konsultēt par IT jautājumiem (64%), kopējā atmosfēra bibliotēkā (64%), bet to, ka stāvoklis nav mainījies, visbiežāk pašvaldību vadītāji atzīmēja par elektroniskajiem pakalpojumiem – pieejamās programmatūras skaitu (76%) un kvalitāti (71%), datoru un citas tehnikas skaitu (68%) un kvalitāti (54%), kā arī pieejamo datu bāžu klāstu (62%). Jāpiebilst, ka 14% uzskatīja, ka datoru un citas tehnikas kvalitāte gada laikā ir pasliktinājusies.

Raksturojot dažādus **aspektus** savas pašvaldības bibliotēkā, vairākums pašvaldību vadītāju pauda atzinīgu vērtējumu. Visi respondenti (100%) atzinīgi vērtēja bibliotekāru attieksmi (tai skaitā 57% to vērtē „*pilnībā apmierinoši*”), kompetenci (t.sk. 54% „*pilnībā apmierinoši*”) un atsaucīgumu, ja viņiem lūdz palīdzību darbā ar datoru (t.sk. 54% „*pilnībā apmierinoši*”). Salīdzinoši bieži kritiski vērtēti datori (13%). Tiesa, jāpiebilst, ka 87% sniedza kopumā pozitīvu bibliotēku datoru vērtējumu.

Lūgti nosaukt **pakalpojumus, kam pašvaldības bibliotēkā būtu jāpievērš lielāka uzmanība**, 17% pašvaldību vadītāju minēja apmeklētāju apmācību, 15% - dažādu pasākumu organizēšanu un 13% - krājumu pilnveidošanu.

Bezmaksas interneta pieejas ietekme uz sabiedrību

Saskaņā ar pētījuma datiem vairāk nekā 9/10 pašvaldību vadītāju uzskata, ka **līdz ar bezmaksas interneta pieeju publiskajās bibliotēkās pašvaldībā ir uzlabojusies** pieeja informācijai (96%), citiem e-pakalpojumiem, piemēram, e-maksājumiem (91%), apmācībai un mācībām (91%) un sociālajiem kontaktiem (91%). Arī par citām jomām pašvaldību vadītāji lielākoties norādījuši, ka stāvoklis ir uzlabojies. Savukārt to, ka situācija līdz ar bezmaksas interneta pieejamību nav mainījies, respondenti visbiežāk atzīmēja par uzņēmējdarbības iespējām (34%).

Absolūtais vairākums arī uzskatīja, ka bezmaksas interneta pieejamība bibliotēkās ir palīdzējusi vietējiem iedzīvotājiem iegūt materiālus mācībām, studijām (100%), informāciju par brīvā laika nodarbēm, izklaidei (99%), informāciju par to, kas notiek vietējā pašvaldībā (98%) un informāciju par veselības jautājumiem (93%). To, ka bezmaksas interneta pieejamība nav palīdzējusi, pašvaldību vadītāji atzīmējuši salīdzinoši reti - visbiežāk tas minēts par dažādu jautājumu, kas saistīti ar ģimeni un bērniem, risināšanu (25%).

Bibliotēkas budžets

Aptaujas rezultāti liecina, ka mazāk nekā 1/5 pašvaldību vadītāju uzskata, ka pašvaldības bibliotēkas **budžeti dažādu vajadzību apmierināšanai** ir pilnīgi pietiekami. Visbiežāk par pilnīgi pietiekamu uzskatīts IKT budžets (19%) un budžets publiskās interneta pieejas nodrošināšanai (18%). Vēl 48% - 56% respondentu bibliotēkas budžetus uzskatīja par daļēji pietiekamiem. Savukārt to, ka pašvaldības bibliotēkas budžeti ir nepietiekami, norādīja nedaudz vairāk kā 1/3 pašvaldību vadītāju: 36% to minēja par bibliotēkas darbinieku darba samaksas budžetu un IKT budžetu, bet 34% - par krājuma komplektēšanas, publiskās interneta pieejas nodrošināšanas un kopējo budžetu.

Visbiežāk pašvaldību vadītāji **plāno palielināt** bibliotēkas krājuma komplektēšanas budžetu (36%) un kopējo budžetu (31%). Tikai aptuveni 1/4 plāno palielināt bibliotēkas darbinieku darba samaksas budžetu (26%), IKT budžetu (25%) vai publiskās interneta pieejas nodrošināšanas budžetu (25%).

Lūgti nosaukt, kādus **papildus līdzekļus** varētu piesaistīt pašvaldības bibliotēkas darbības nodrošināšanai, pašvaldību vadītāji lielākoties saukuši dažādus projektus: 36% vispārīgi minēja iesaistīšanos projektos un konkursos, 30% - ES projektus, 14% - valsts projektus un 3% - vietējos projektus. Cits biežāk minētais finansējumu avots bija ziedojumi un dāvinājumi (28%), bet apmeklētāju līdzmaksājumus un maksas pakalpojumu ieviešanu minēja 10%.

Dažādi projekti

Saskaņā ar datiem pašvaldību vadītāju **informētība par projektiem**, kas ir saistīti ar bibliotēkām, ir augsta: visi aptaujātie bija dzirdējuši par projektu „Gaismas pils”, 99% bija informēti par „Trešo tēva dēlu”, 95% - par digitālo bibliotēku „Letonika”, bet 90% - par „Gaismas tīklu”.

Informāciju par „Gaismas tīklu”, „Letoniku” un „Trešo tēva dēlu” pašvaldību vadītāji visbiežāk ieguvuši bibliotēkā (attiecīgi: 56%, 74% un 79%), bet par „Gaismas pili” – nacionālajā televīzijā (74%) un presē (65%).

Bibliotekāru aptauja

2011.gada oktobrī un novembrī sabiedriskās domas pētījumu centrs SKDS Kultūras ministrijas valsts aģentūras „Kultūras informācijas sistēmas” pasūtītā pētījuma „Latvijas publiskās bibliotēkas un internets: tehnoloģijas, pakalpojumi un ietekme” ietvaros veica bibliotekāru aptauju. Uzaičinājums piedalīties aptaujā, aizpildot anketu internetā, pa e-pastu tika nosūtīts 2184 bibliotekāriem visā Latvijā. Aptaujas anketas aizpildīja vairāk nekā puse bibliotekāru (n=1246).

Zināšanas un iemaņas

Visatzinīgāk bibliotekāri vērtēja **savas spējas un profesionālās zināšanas** lasītāju apkalpošanas psiholoģijā, konfliktsituāciju risināšanā, lēmumu pieņemšanā (pozitīvus vērtējumus zināšanām minētajās jomās sniedza 90%). Gandrīz tikpat bieži aptaujātie norādīja, ka pārzina bibliotēkas informācijas sistēmas (89%), prot plānot un organizēt lasītāju apmācības (85%), īstenot un izstrādāt krājuma komplektēšanas politiku (84%). Salīdzinoši kritiskāk vērtētas prasmes elektronisko datubāzu veidošanā (33%), ES un starptautisko profesionālo organizāciju dokumentu pārzināšanā (31%), kā arī dokumentu un kolekciju digitalizācijā (21%), un metadatu veidošanā (12%).

Jāatzīmē, ka savas prasmes informāciju tehnoloģiju izmantošanā bibliotekāri vērtēja atzinīgāk nekā prasmes darbā ar sabiedrību un masu medijiem un bibliotēkas interešu pārstāvēniecībā.

Saistībā ar **informācijas tehnoloģiju izmantošanu** gandrīz visi bibliotekāri (98%-100%) atzīmēja, ka viņiem ir zināšanas datora lietošanā un prasmes interneta meklētāju izmantošanā, interneta lietošanā, e-pastu ar pievienotajiem failiem sūtīšanā, vietējo pašvaldību un valsts iestāžu informācijas internetā atrašanās, bibliotēkas lietotāju konsultēšanā informācijas meklēšanā internetā un lietotāju konsultēšanā elektroniskā kataloga izmantošanā. Viskritiskāk vērtētas prasmes izmantot failu apmaiņas programmas (prot 41%) un prasmes veidot mājas lapas / blogus (prot 29%). Jāpiebilst, ka, salīdzinot ar 2007. un 2009.gadu, 2011.gadā bibliotekāri savas IT prasmes visos analizētajos aspektos ir vērtējuši atzinīgāk.

Novērtējot **prasmes darbā ar sabiedrību un masu medijiem**, visbiežāk (vairāk nekā 4/5) bibliotekāri norādīja, ka prot veidot un uzturēt kontaktus ar bibliotēkas pastāvīgajiem apmeklētājiem (98%), potenciālajiem bibliotēkas lietotājiem (93%), tuvākajiem bibliotēkas kaimiņiem (94%) un pašvaldības pārstāvjiem (83%), kā arī noteikt bibliotēkas mērķa auditoriju (86%). Savukārt vismazāk pārliecināti bibliotekāri bijuši par prasmēm sagatavot sabiedrisko attiecību/ komunikācijas plānu (30% to prot, 40% neprot) un organizēt preses konferenci (to 24%, neprot 55%).

Raksturojot **savas spējas pārstāvēt bibliotēkas intereses**, puse bibliotekāru (50%) atbildēja, ka kopumā spēj aizstāvēt bibliotēkas budžetu, konkurējot ar citām iestādēm pašvaldībā, un aptuveni 2/5 bibliotekāru arī atzīmēja, ka spēj izmantot savu personību bibliotēkas tēla veidošanā (42%), veidot un ietekmēt vietējās kopienas kultūras un izglītības vidi un tās kvalitāti (42%), būt par viedokļa līderi (ietekmēt sabiedrisko domu)

vietējā kopienā (42%), būt par līderi (40%) un ietekmēt vietējās kopienas sociāli ekonomisko aktivitāti (37%).

4/5 bibliotekāru atzinīgi vērtē savas prasmes ārpus bibliotēkas diskutēt par bibliotēkas, tās lietotāju interesēm (82%), aptuveni 2/3 atbildēja, ka kopumā prot veidot pārliecinošu bibliotēkas tēlu (68%) un pārstāvēt bibliotēkas, tās lietotāju intereses, sniedzot argumentētas, pārliecinošas prezentācijas (65%). Visretāk bibliotekāri norādījuši, ka prot organizēt pasākumus un kampaņas bibliotēku interešu pārstāvēniecībai, lai panāktu bibliotēkai labvēlīgu lēmumu pieņemšanu (40%) vai piesaistītu finansējumu, citus resursus un sponsorus (39%).

Raksturojot **savas prasmes bibliotēkas stratēģijas un interešu pārstāvēniecības plāna izstrādē un īstenošanā**, 92% bibliotekāru atbildēja, ka prot organizēt savas bibliotēkas lietotāju aptauju, 76% - meklēt risinājumu un veidot bibliotēkas piedāvājumu atbilstoši vietējās kopienas interesēm un vajadzībām, un 75% arī norādīja, ka prot identificēt un novērtēt vietējās kopienas vajadzības. Salīdzinoši retāk bibliotekāri norādījuši, ka prot izstrādāt darba plānu bibliotēkas interešu pārstāvēniecības īstenošanai (61%).

Ne mazāk kā 9/10 bibliotekāru par **darbam pietiekamām** uzskata savas prasmes interneta resursu izmantošanā (95%), lietotāju konsultēšanā par informācijas meklēšanu (93%) un datoru un interneta izmantošanu (90%), kā arī profesionālās zināšanas bibliotēku jomā (93%). Vairākās jomās zināšanas vērtētas drīzāk kritiski – tikai 33% bibliotekāru tās atzinuši par pietiekamām web 2.0 risinājumu izmantošanā (t.sk. blogi, RSS, wiki u.tml.), 24% - profesionālajā svešvalodā, bet 22% ir apmierināti ar savām prasmēm apkalpot lietotājus ar īpašām vajadzībām (t.sk. neredzīgos un vājredzīgos).

Novērtējot **savas zināšanas un prasmes interneta resursu un rīku izmantošanā**, aptuveni 3/4 bibliotekāru atbildēja, ka viņu zināšanas un prasmes ir pietiekamas, lai konsultētu un apmācītu citus cilvēkus par izglītības informāciju un pakalpojumiem (bibliotēku e-katalogi, datubāzes u.c.) (76%), darba meklēšanu internetā (72%), kā arī par ekonomiskajām aktivitātēm internetā (e-bankas, e-ierpirkumi u.c.) (67%). Diezgan kritiski vērtētas iemaņas digitālo kolekciju veidošanā (44% neprot izmantot vai nezina, kas tas ir), attēlu apmaiņas programmu (Flickr u.c.) izmantošanā (54% neprot izmantot vai nezina, kas tas ir) kā arī blogu veidošanā (49% neprot izmantot vai nezina, kas tas ir).

Līdzdalība mācību pasākumos

Tikai 7% aptaujāto bibliotekāru norādīja, ka pēdējo divu gadu laikā **nav apmeklējuši** kursus. Plašāk **apmeklētie** šajā laikposmā (piedalījušies vairāk nekā puse) bijuši kursi par klientu portāla e-latvenergo iespējām (74%), vienoto pakalpojumu portālu www.latvija.lv (54%), Latvijas bibliotēku portālu un vietējā satura publicēšanas iespējām (54%) un Latvijas datubāzu elektroniskajiem resursiem bibliotēkām (51%).

Saskaņā ar pētījuma rezultātiem bibliotekāri augstu vērtējuši **kursu kvalitāti** – par visiem apmeklētajiem kursiem 93%-99% bibliotekāru norādīja, ka ar to kvalitāti ir kopumā apmierināti.

Domājot par to, kādi kursi viņiem tuvākajā laikā **būtu nepieciešami** visvairāk, bibliotekāri biežāk nosaukuši svešvalodu (11%) un psiholoģijas (10%) kursus, mācības par darbu ar bērniem, jauniešiem (10%), mājas lapas, blogu veidošanu, administrēšanu (10%), datorprasmēm (10%) un mārketingu (t.sk. bibliotēkas interešu pārstāvēniecību, reklamēšanu) (9%).

Vajadzība pēc metodiskās vai konsultatīvās palīdzības atzīta retāk - 22% bibliotekāru norādīja, ka viņiem tāda nav vajadzīga. Raksturojot nepieciešamo palīdzību, salīdzinoši biežāk minēts, ka konsultēšana būtu vajadzīga, lai strādātu ar programmu Alise (6%), dažādām lietotāju grupām (bērni, jaunieši, cilvēki ar īpašām vajadzībām u.c.) (5%), materiālu digitalizēšanu (4%) un darbam ar datoru (3%).

Savukārt raksturojot, **kur palīdzība ar darba procesu saistītos jautājumos** meklēta līdz šim, bibliotekāri norādīja, ka pēdējā gada laikā to visbiežāk meklējuši pie kolēģiem citā bibliotēkā (76%). Gandrīz tikpat bieži norādīts, ka informācija meklēta konferencēs, semināros (73%). Vairāk nekā puse aptaujāto arī minējuši, ka to meklējuši pie metodika reģiona galvenajā bibliotēkā (57%) vai bibliotēku portālā www.biblioteka.lv (55%).

Uzskati par publiskās pieejas datoru ietekmi uz sabiedrību

Novērtējot, kā **bezmaksas interneta pieejamība publiskajā bibliotēkā mainījusi vietējās sabiedrības dzīvi**, uz situācijas uzlabošanas dažādās jomās norādīts ievērojami biežāk (48%-96%) nekā uz tās pasliktināšanos (0%-4%).

Vairāk nekā 4/5 respondentu norādījuši, ka uzlabojusies pieeja valsts un pašvaldības e-pakalpojumiem (85%) un citiem e-pakalpojumiem (96%), pieeja informācijai (95%), sociālie kontakti (95%), pieeja darba tirgum (91%), laika un naudas taupīšana (89%), pieeja vietējai sabiedrībai nozīmīgai informācijai un pakalpojumiem, vietējās sabiedrības aktivitātes (88%) un pieeja apmācībai un mācībām (84%). 2007.gadā, 2009.gadā un 2011.gadā veikto aptauju datu salīdzinājums liecina, ka 2011.gadā gandrīz visās uzskaitītajās jomās uz uzlabošanas norādīts biežāk.

Lūgti norādīt trīs svarīgākos veidus, kādos bibliotēka, izmantojot publiskās pieejas interneta pakalpojumus, **veicina vietējās sabiedrības attīstību**, vairāk nekā puse bibliotekāru atzīmēja, ka bibliotēka nodrošina informāciju skolēniem un studentiem (56%) un pieeju un palīdzību citu e-pakalpojumu izmantošanā (t.sk. e-banku izmantošanā) (58%). (Salīdzinājumam – tikai 9% atbildēja, ka tiek nodrošināta pieeja un palīdzība valsts un pašvaldības e-pakalpojumu izmantošanā).

Spontāni raksturojot, kā **publiskās pieejas interneta izmantošanas iespējas ir ietekmējušas vietējo iedzīvotāju dzīvi**, bibliotekāri visbiežāk minēja internetbankas izmantošanu, maksājumu veikšanu (41%). Tika arī norādīts, ka iedzīvotājiem ir vieglāk papildināt zināšanas, iegūt informāciju (32%), ir uzlabojusies saziņas iespējas (sociālo portālu, Skype izmantošana, kontakti ar draugiem, radiem, pašvaldību) (31%), izmantojot

internetu, tiek meklēts darbs, risināti ar darbu saistīti jautājumi (28%), kā arī iedzīvotājiem ir iespēja iekonomēt naudu, jo interneta izmantošana ir bez maksas (23%).

Uzskati par bibliotēkas tēlu

Spontāni raksturojot **bibliotēkas tēlu vietējā sabiedrībā**, vairāk nekā puse bibliotekāru (56%) norādīja uz bibliotēkas atzinīgo vērtējumu sabiedrībā, tās augsto prestižu. Nākamie biežāk nosauktie tēla aspekti bija saistīti ar bibliotēku kā zināšanu un informācijas centru, avotu (16%), bibliotekāru darbu, attieksmi un profesionalitāti (11%), bibliotēkas nepieciešamību un nozīmi vietējās sabiedrības un pašvaldības dzīvē (11%). Minēti arī atzinīgie vērtējumi saistībā ar IT ieviešanu un izmantošanu (10%), un bibliotēkas lomu kā grāmatu, žurnālu u.tml. krātuvei (9%) un kultūras centram (9%).

Detalizētāk analizējot bibliotēkas tēlu sabiedrībā, gandrīz visi bibliotekāri uzsvēra bibliotēku attīstību: tās ir kļuvušas mūsdienīgākas (99%), radošākas, piedāvā jaunus inovatīvus pakalpojumus (98%). Jāatzīmē, ka 74% ir noraidījuši domu, ka būtu labāk, ja bibliotēka nodarbotos tikai ar grāmatām, žurnāliem, nevis pildītu arī citas funkcijas (datorcentri, NVO centri u.t.t.).

Vairāk nekā 9/10 aptaujāto arī atzinīgi vērtēja bibliotēku vidi, norādot, ka bibliotēkās ir ļoti laba atmosfēra (96%) un tās ir labi aprīkotas ar datoriem un interneta pieslēgumu (96%).

Aptaujas dalībnieki augstu vērtēja bibliotekāru kvalifikāciju un atsaucību: tam, ka bibliotekāri ir labi izglītoti, kompetenti profesionāļi, piekrita 96%, norādot arī, ka bibliotekārs ir cilvēks, kurš vienmēr uzklaustīs un nekad neliegs padomu (94%).

Savukārt, vērtējot darba apstākļus, vairāk nekā 9/10 noraidīja domu, ka bibliotekāram darba laikā īsti nav ko darīt (98%) vai darbs ir garlaicīgs (95%). Tiesa, apgalvojumam, ka bibliotekārs ir ļoti perspektīva profesija, piekrits retāk (67%). Aptaujātie arī gandrīz vienprātīgi (92%) ir piekrituši, ka bibliotekāriem ir mazas algas.

Vairāk nekā 9/10 aptaujāto ir arī pārliecināti par **bibliotēku nozīmi cilvēku un kopienas dzīvē**: absolūtais vairākums uzskata, ka bibliotēkām ir liela nozīme sabiedrības attīstībā (94%), tur var komunicēt ar citiem cilvēkiem (95%), tās ir kļuvušas par populāru vietu, kur pavadīt brīvo laiku (95%) un kopienas centru (83%). Tiek arī noraidīta doma, ka bibliotēkas ir nepieciešamas tikai dažām iedzīvotāju grupām, nevis visiem iedzīvotājiem (nepiekrīt 92%), vai ir vairāk domātas kādai cilvēku grupai: veciem cilvēkiem (85%), jauniem cilvēkiem (84%) vai tiem, kas mācās vai studē (76%). Jāpiebilst, ka 94% bibliotekāru norādīja, ka bibliotēkas ir vienīgais bezmaksas kultūras un informācijas centrs mūsdienu sabiedrībā.

Bibliotekāri pārliecinoši noraida izteikumus, kurās apšaubīta bibliotēku loma: 96% nepiekrīt, ka ar internetu mūsdienās pietiek, un bibliotēkas nemaz nav vajadzīgas, 88% noraida arī apgalvojumu, ka digitalizācijas dēļ parastās bibliotēkas drīz izzudīs.

Informētība par projektiem

Saskaņā ar aptaujas datiem visatzinīgāk bibliotekāri vērtē **savu informētību** par projektu „Trešais tēva dēls” – par to kopumā labi informēti jutās 98% bibliotekāru. Par projektu „Gaismas pils” kopumā labi informēti jutās 94%, par projektu „Digitālā bibliotēka „Letonika”” – 91%, un par projektu „Gaismas tīkls” – 88% aptaujāto.

Bibliotēku vadītāju aptauja

2011.gada oktobrī un novembrī tika veikta bibliotēku vadītāju aptauja par dažādiem ar Latvijas publiskajām bibliotēkām saistītiem jautājumiem. Pētījuma ietvaros tika aptaujāti 596 publisko bibliotēku vadītāji, kuri sniedza savas bibliotēkas darbības un fiziskās vides raksturojumu, atbildēja uz jautājumiem par bibliotēkas budžetu, personālu, lietotājiem un pakalpojumiem, kā arī par bibliotēkas sadarbību ar citām institūcijām un bibliotēkas mājas lapu un vietni Bibliotēku portālā.

Bibliotēkas fiziskā vide

Saskaņā ar pētījuma datiem 2009.gadā **labiekārtošanas darbi** publiskajās bibliotēkās veikti biežāk (52%) nekā 2010.gadā (37%). Lielākoties bibliotēkām iegādātas jaunas mēbeles un veikts kosmētiskais remonts. Salīdzinoši nelielam skaitam bibliotēku minētajā laika posmā ir **paplašinātas esošās telpas** (6% bibliotēku 2009.gadā un 5% - 2010.gadā) vai **iegūtas jaunas telpas** (5% gan 2009., gan 2010.gadā).

No visiem **fiziskās vides aspektiem** bibliotēku vadītāji visatzinīgāk vērtējuši savas bibliotēkas telpas (86% atzina, ka tās ir „labā” vai „*loti labā stāvoklī*”), apkuri (84%), apgaismojumu (84%) un ēku (82%). Arī bibliotēkas mēbeles (79%) un tualetes (77%) pārsvarā vērtētas atzinīgi, savukārt fiziskās vides pieejamība lielākoties uzskatīta par neapmierinošu: 60% uzskatīja, ka tā ir „sliktā” vai „*loti sliktā*” stāvoklī, tai skaitā 1/3 - „*loti sliktā*” stāvoklī (31%).

Vērtējot **bibliotēkas pieejamību dažādām lietotāju grupām**, 48% bibliotēku vadītāju atzīmēja, ka viņu bibliotēka ir pilnīgi pieejama cilvēkiem ar maziem bērniem, un 39% norādīja, ka tā ir daļēji pieejama šai grupai. Nedaudz vairāk nekā 1/5 bibliotēku ir pilnīgi pieejamas cilvēkiem ar kustību traucējumiem (22%), bet tikai 8% - vājredzīgiem un neredzīgiem cilvēkiem. To, ka bibliotēka nav pieejama cilvēkiem ar kustību vai redzes traucējumiem, norādīja attiecīgi 43% un 61% bibliotēku vadītāju.

Bibliotēkas darba laiks

Aptaujas rezultāti liecina, ka aptuveni 4/5 bibliotēku (79%) **darba laiks** visu gadu ir vienāds. Tikai aptuveni 1/5 darba laiks vasarā atšķiras (21%). Starp šīm bibliotēkām 85% vasarā ir atvērtas 5-6 dienas nedēļā, 61% vismaz vienu dienu nedēļā ir atvērtas arī pēc plkst. 17.00, bet 55% vasarā strādā līdz 39 stundām nedēļā. Savukārt pārējā laikā 51% šo bibliotēku ir atvērtas 41 stundu un vairāk, 91% ir atvērtas 5-6 dienas nedēļā un 74% vismaz vienu dienu nedēļā ir atvērtas arī pēc plkst. 17.00.

Savukārt starp bibliotēkām, kurām visu gadu darba laiks ir vienāds, 43% bibliotēku ir atvērtas līdz 39 stundām nedēļā un 31% - 41 stundu un vairāk. Arī šajā grupā vairākums bibliotēku strādā 5-6 dienas nedēļā (81%) un vismaz vienu dienu nedēļā ir atvērtas pēc plkst. 17.00 (55%).

Atšķirības vērojamas, ja salīdzina bibliotēku darba laiku brīvdienās un pirms plkst. 9.00. Starp tām bibliotēkām, kuru darba laiks neatšķiras vasarā un pārējā laikā, 41% vismaz

vienu dienu nedēļā ir atvērtas arī pirms plkst. 9.00, bet starp tām, kurām darba laiks ir atšķirīgs, pirms plkst. 9.00 vismaz vienu dienu ir atvērtas 17% bibliotēku gan vasarā, gan pārējā laikā. Brīvdienās ir atvērtas 34% bibliotēku ar vienādu darba laiku visu gadu, savukārt starp tām bibliotēkām, kurām ir atšķirīgs darba laiks, vasarā brīvdienās ir atvērtas 25% bibliotēku, bet pārējā laikā – 80%.

Bibliotēku vadītājiem, kuru bibliotēkas darba laiks vasarā atšķiras, lūdza arī atbildēt, vai 2010.gadā viņu bibliotēkā lietotāju apkalpošanai paredzētais stundu skaits nedēļā ir mainījies, salīdzinot ar iepriekšēju gadu. Vairākums (80%) atzīmēja, ka tas nav mainījies ne vasarā, ne pārējā laikā.

Datori un internets bibliotēkā

Pētījuma dati liecina, ka vidēji bibliotēkās ir 6.94 **publiskās pieejas datori**, kas lielākoties ir iegūti no BMGF (72%) un VVBIS (69%). No visiem publiskās pieejas datoriem bibliotēku interneta zālē ir izvietoti vidēji 2.76 datori, abonementā – 1.92 datori, lasītavā – 1.39 datori, citās telpās – 0.87 datori.

Lielākajā daļā bibliotēku (73%) lietotāju apkalpošanai tiek izmantots viens darbinieku dators, un gandrīz 2/3 bibliotēku (65%) nav darbinieku datoru, kurus vajadzības gadījumā ļauj izmantot arī bibliotēkas lietotājiem.

Salīdzinoši nelielam skaitam bibliotēku ir darba kārtībā esošs fotoaparāts (28%), videokamera/-as (10%) vai diktofons (8%).

Tikai 7% bibliotēku ir izstrādāts **datoru nomaiņas un/vai datoru skaita izmaiņu plāns** nākamajiem diviem gadiem, no tām 43% tiek plānots nomainīt noteiktu skaitu datoru (visbiežāk – vienu datoru), bet 38% nav zināms konkrēts datoru skaits, ko ir paredzēts nomainīt. Vērtējot, kādi faktori ietekmē bibliotēkas spējas palielināt datoru skaitu vai tos nomainīt, visbiežāk bibliotēku vadītāji norādījuši uz datoru iegādes (64%) un uzturēšanas (35%) izmaksām. Aptuveni 1/3 ietekmē telpu trūkums vai slikts stāvoklis (31%).

Situācijās, kad **datoriem rodas problēmas**, vienotajā palīdzības dienestā vēršas 84% bibliotekāru. Nedaudz vairāk kā 1/4 bibliotēku ir arī savs darbinieks, kurš nodrošina tehnisko palīdzību (27%).

Saskaņā ar aptaujas rezultātiem vairākumā bibliotēku ir ierobežots **datora izmantošanas laiks** bērniem (84%), un vidēji tas ir 49 minūtes. Ierobežojumi pieaugušajiem ir 33% bibliotēku, un vidējais datoru izmantošanas laiks pieaugušajiem ir 61 minūte. Publiskās pieejas datoru lietotāju uzskaitē tiek veikta gandrīz visās bibliotēkās: 82% tas tiek darīts „uz papīra” un 22% - arī elektroniski. Tajās bibliotēkās, kurās netiek veikta datoru lietotāju uzskaitē (4%), pēc vadītāju aprēķiniem, publiskās pieejas datorus izmanto vidēji 18.96 lietotāji dienā. Savukārt tajās, kurās tiek veikta uzskaitē, vidējais datoru lietotāju skaits dienā ir 16.42. Retāk bibliotēkās tiek reģistrēts, cik ilgu laiku lietotāji pavada pie datora – kopumā 63% bibliotēku, un visbiežāk tas tiek veikts „uz papīra” (60%). Bibliotēku vadītāju sniegtie dati liecina, ka visaugstākā publiskās pieejas datoru noslodze ir pirmdienās, otrdienās un piektdienās.

To, ka 2010.gadā ir bijušas situācijas, kad publiskās pieejas datori un internets nav bijuši **pieejami lietotājiem**, norādīja vairākums aptaujāto, un visbiežāk tas ir bijis tehnisku iemeslu dēļ (61%).

Vērtējot dažādus **apgalvojumus par publiskās pieejas internetu bibliotēkā**, vadītāji visbiežāk piekrita (atbildes „pilnīgi piekrītu” un „vairāk piekrītu nekā nepiekrītu”) tam, ka pašreizējais publiskās pieejas interneta darba vietu skaits bibliotēkā (80%), bezvadu (Wi-Fi) interneta kvalitāte (78%) un publiskās pieejas interneta ātrums (74%) atbilst lietotāju vajadzībām. Lielākā daļa (80%) norādīja arī, ka viņu bibliotēkā pie visiem publiskās interneta pieejas datoriem ir **pietiekami daudz vietas**. Savukārt uz jautājumu, vai ir pietiekams publiskās pieejas interneta **darbavietu skaits**, tikai 25% atbildēja, ka tas „vienmēr ir pietiekams”. Lielākā daļa norādīja, ka rindas uz publiskās pieejas internetu veidojas tikai noteiktās stundās (70%).

Lūgti nosaukt **uzlabojumus**, kas būtu nepieciešami, lai nodrošinātu kvalitatīvāku publiskās pieejas interneta izmantošanu, bibliotēku vadītāji visbiežāk norādīja, ka ir nepieciešamas citas, plašākas telpas vai atsevišķa interneta telpa (35%). Otrs biežāk minētais uzlabojums bija jauni datori (t.sk. portatīvie) un esošo datoru nomaiņa (21%).

Bibliotēkas budžets

Aptaujas ietvaros bibliotēku vadītāji (izņemot filiālbibliotēku vadītājus) atbildēja uz jautājumiem par savas bibliotēkas budžetu. Pētījuma dati liecina, ka 43% bibliotēku **kopējais 2010.gada budžets** tika samazināts, salīdzinot ar 2009.gadu. To, ka budžets tika palielināts, atzīmēja 35%, bet to, ka nemainījās – 22% bibliotēku vadītāju.

Starp tiem vadītājiem, kuru bibliotēkas budžets tika palielināts, lielākā daļa norādīja, ka budžets palielinājās par ne vairāk kā 1/5, tai skaitā 30% budžets tika palielināts līdz 5%, 25% bibliotēku: no 5.1% līdz 10% un 23% bibliotēku: no 10.1% līdz 20%. Arī starp tām bibliotēkām, kuru budžets 2010.gadā tika samazināts, vairākums minēja, ka samazinājums bija līdz 1/5 – 17% bibliotēku: līdz 5%, 23% bibliotēku: no 5.1% līdz 10% un 31% bibliotēku: no 10.1% līdz 20%.

Nedaudz vairāk nekā puse bibliotēku vadītāju (57%) norādīja, ka bibliotēkas **IKT budžets** 2009. un 2010.gadā bija vienāds. 24% bibliotēku tas tika samazināts (25% bibliotēku: līdz 5%, 22% bibliotēku: no 5.1% līdz 10%, 22% bibliotēku: 10.1% līdz 20%, bet lielāks samazinājums bijis kopumā 27%). To, ka IKT budžets 2010.gadā tika palielināts, atzīmēja 20% bibliotēku, un visbiežāk (37%) šajās bibliotēkās palielinājums bijis līdz 5%.

Arī **publiskās interneta pieejas nodrošināšanas budžets** 2010.gadā lielākoties (60%) nemainījās. 23% bibliotēku tas tika samazināts, un visbiežāk samazinājums bijis līdz 20%, tai skaitā 25% bibliotēku tas tika samazināts līdz 5%, 21%: no 5.1% līdz 10%, bet 22% bibliotēku: par 10.1% līdz 20%. Retāk publiskās interneta pieejas nodrošināšanas budžets 2010.gadā tika palielināts (18%), un pārsvarā (38%) palielinājums bijis salīdzinoši neliels – līdz 5%.

Lūgti norādīt, cik **procentus no pašvaldības kopējā budžeta veidoja bibliotēkas budžets** 2009. un 2010.gadā, aptuveni puse vadītāju sniedza atbildi „mazāk nekā 1%” (50% par 2009.gadu un 52% par 2010.gadu). Gandrīz 1/4 bibliotēku vadītāju puda viedokli, ka pašvaldības piešķirtie līdzekļi bibliotēkas uzturēšanai pilnībā nodrošina tās darbu (23%). To, ka piešķirtie līdzekļi bibliotēkas darbu nodrošina daļēji, atzīmēja 54%, bet 19% uzskatīja, ka piešķirtie līdzekļi ir nepietiekami.

Bibliotekārais personāls bibliotēkā

Saskaņā ar pētījuma datiem pusē bibliotēku strādā **darbinieki vecumā** no 45 līdz 54 gadiem (50%). Jaunāki darbinieki ir kopumā 49% bibliotēku, un visretāk (4%) norādīts, ka bibliotēkā strādā darbinieki līdz 24 gadu vecumam. Darbinieki, kas ir vecāki par 55 gadiem, ir 44% bibliotēku, tai skaitā 11% bibliotēku strādā darbinieki, kuri ir vecāki par 62 gadiem.

Arī jautājumā, cik daudz un kāda vecuma bibliotekārie darbinieki strādā **apkalpošanā un ir saistīti ar publiskās pieejas datoru pakalpojumu sniegšanu**, gandrīz puse vadītāju norādīja, ka ar šādiem pakalpojumiem strādā darbinieki vecumā no 45 līdz 54 gadiem (49%, tai skaitā 39% ir viens šāds darbinieks). To, ka ar apkalpošanu un publiskās pieejas datoru pakalpojumiem strādā darbinieki, kuri ir vecāki par 55 gadiem, norādīja kopumā 41%, tai skaitā 10% - darbinieki, kas vecāki par 62 gadiem. Savukārt vecuma grupas zem 45 gadiem atzīmēja kopumā 46% bibliotēku vadītāju.

Kā liecina pētījuma dati, dažādus **kursus bibliotēku attīstības projekta „Trešais tēva dēls” ietvaros** ir apmeklējuši visi bibliotēkas darbinieki vairāk nekā 3/5 bibliotēku. To, ka kursus nav apmeklējuši 1-2 darbinieki, atzīmēja 17% - 21% vadītāju, un visbiežāk tas minēts par kursiem „Elektroniskais paraksts bibliotekāriem” (21%) un „Mūžizglītības aktuālās problēmas un bibliotēku loma zināšanu sabiedrībā” (19%).

Lūgti nosaukt, kāda **apmācība būtu nepieciešama** viņu bibliotēkas darbiniekiem, 26% vadītāju minēja datorprasmju uzlabošanu, 16% - psiholoģijas kursus, 14% - kursus darbam ar bērniem un jauniešiem, un 12% - svešvalodas kursus.

Lietotāju grupas un pakalpojumu veidi bibliotēkā

Atbildot uz jautājumu, kā 2010.gadā ir **mainījies dažādu lietotāju grupu apmeklējumus**, salīdzinot ar 2009.gadu, bibliotēku vadītāji visbiežāk norādīja, ka bibliotēku biežāk apmeklē bezdarbnieki (64%), pirmspensijas un pensijas vecuma cilvēki (47%), nestrādājošie vecāki ar pirmsskolas vecuma bērniem (39%), bērni līdz 11 gadu vecumam (38%) un cilvēki, kuri ir nodarbināti mājāsaimniecībā un nestrādā algotu darbu (31%). Tiesa, bērni līdz 11 gadu vecumam ir arī trešā biežāk minētā grupa (26%), par kuru norādīts, ka tā 2010.gadā retāk apmeklējusi bibliotēku. Biežāk to, ka apmeklējums ir samazinājies, bibliotēku vadītāji norādīja par pusaudžiem vecumā no 12 līdz 15 gadu vecumam (30%) un jauniešiem vecumā no 16 līdz 18 gadiem (35%).

Lielākā daļa bibliotēku vadītāju (80%) puda viedokli, ka 2010.gadā jaunas lietotāju grupas neparādījās.

Saskaņā ar pētījuma datiem **dažādi pasākumi, konsultācijas, apmācības** u.tml. 2010.gadā bibliotēkās visbiežāk veikti, lai piesaistītu tādas lietotāju grupas kā pirmspensijas un pensijas vecuma cilvēkus, bezdarbniekus un bērnus līdz 11 gadu vecumam. Aptuveni 4/5 bibliotēku sniegtas konsultācijas datora un interneta lietošanā pirmspensijas un pensijas vecuma cilvēkiem (80%) un bezdarbniekiem (79%), savukārt piesaistīšanas pasākumi visbiežāk orientēti uz bērniem līdz 11 gadu vecumam (62%).

Lūgti norādīt, cik cilvēku viņu bibliotēkā tika apmācīti 2009. un 2010.gadā **apmācībās grupās**, kopumā 21% vadītāju atzīmēja, ka 2009.gadā tika veikta šāda apmācība, tai skaitā 10% tika apmācīti 1-10 cilvēki, 7%: 11-30 cilvēki, 4%: 31 cilvēks un vairāk. 2010.gadā apmācības grupās tika veiktas 25% bibliotēku (12% tika apmācīti 1-10 cilvēki, 8%: 11-30 cilvēki, 5%: 31 cilvēks un vairāk). To, ka šāda uzskaitē netika veikta, norādīja vairākums bibliotēku vadītāju (61% 2009.gadā un 50% 2010.gadā).

Lielākajā daļā bibliotēku netika veikta uzskaitē arī par **individuālajām konsultācijām par datora un interneta izmantošanu**, kas sniegtas 2009.gadā (65%) un 2010.gadā (59%). Kopumā 31% vadītāju norādīja, ka 2009.gadā sniegtas konsultācijas: 10% bibliotēku apmācīti 1-10 cilvēki, 12%: 11-30 cilvēki, 9%: vismaz 31 cilvēks. 2010.gadā konsultēto skaitu minēja 37%, tai skaitā 12% - apmācīti 1-10 cilvēki, 12%: 11-30 cilvēki, 13%: 31 cilvēks un vairāk.

Vairākums bibliotēku vadītāju atzīmēja arī to, ka 2009. un 2010.gadā nav bijuši nekādi **apmācības projekti** vai **programmas**. Tajās bibliotēkās, kurās šādi projekti/programmas ir bijuši (kopumā 17% 2009.gadā un 22% 2010.gadā), visbiežāk organizēta datorapmācība un ievads datorzinībās (40%), mācības interneta un tā pieejas punktu izmantošanā (32%), e-pasaules apmācība (23%) un mācības par drošību internetā (18%). Mērķauditorija pārsvarā bija pensionāri un gados vecāki iedzīvotāji (41%), bezdarbnieki (30%), kā arī bērni un jaunieši (22% minēja skolēnus un bērnus, nekonkretizējot vecumu, 14% - jaunākā skolas vecuma bērnus, 10% - vidēja skolas vecuma bērnus utt).

Kā liecina pētījuma dati, lielākajā daļā bibliotēku (72%) netiek uzskaitītas **bibliotekāru sniegtās konsultācijas lietotājiem par datoru un interneta izmantošanu**. Starp tām bibliotēkām, kur šāda uzskaitē tiek veikta, 7% tiek sniegtas līdz 10 konsultāciju, 43%: 11-52 konsultācijas, bet kopumā 49%: vairāk nekā 52 konsultācijas gada laikā. Tie bibliotēku vadītāji, kuru bibliotēkā sniegtās konsultācijas netiek uzskaitītas, norādīja aptuveno konsultāciju skaitu nedēļā. Nedaudz vairāk kā puse (59%) minēja skaitu līdz 10 konsultācijām nedēļā, bet 39%: 10 un vairāk konsultācijas.

Lūgti norādīt trīs svarīgākos **ieguvumus**, ko bibliotēkā veiktās IT apmācības un konsultācijas datora un interneta izmantošanā sniedz **vietējai sabiedrībai**, visbiežāk atzīmēta palīdzība lietotājiem e-pakalpojumu izmantošanā (75%), informācijpratības attīstība (62%) un IT apmācību iespēju nodrošināšana tiem cilvēkiem, kuriem citur tās nav pieejamas (62%).

Aptaujas rezultāti liecina, ka biežāk izmantotie **bibliotēku pakalpojumi** ir grāmatu, avīžu un žurnālu izsniegšana lasīšanai mājās (98%), bezmaksas interneta izmantošana (94%), printēšana, kopēšana, skenēšana (90%), datorspēļu spēlēšana (78%), izstādes (74%),

bibliotekāru konsultācijas datora, interneta un datu bāžu izmantošanā (69%), kā arī lasītava (68%). Lielāku uzmanību tuvākajā laikā bibliotēkas visbiežāk plāno pievērst tādiem pakalpojumiem kā literārie un izglītojošie pasākumi (54%), pieeja tiešsaistes datu bāzēm (47%) un konsultācijas datora, interneta, datu bāžu izmantošanā (39%).

Jautāti, kādus pakalpojumus pēdējā gada laikā bibliotēka ir nodrošinājusi **attālināti**, visbiežāk bibliotēku vadītāji atzīmēja uzziņu pakalpojumus par bibliotēkas darbu pa telefonu (80%), informācijas meklēšanu elektroniskajā katalogā (74%), tematiskos uzziņu pakalpojumus pa telefonu (58%), uzziņu pakalpojumus internetā (55%), kā arī bibliotēkas grāmatu u.c. piegādi mājās (54%). Trīs visretāk nodrošinātie attālinātie pakalpojumi bibliotēkās ir pieeja tiešsaistes datu bāzēm (19%), kā arī bibliotēku portālā (11%) un bibliotēkas mājas lapā (7%) ievietoto apmācību resursu (e-kursu) izmantošana.

Saskaņā ar pētījuma datiem no bibliotēkā piedāvātajiem **elektroniskajiem resursiem** lietotāji visaktīvāk izmanto bibliotēkas elektronisko katalogu (43%). To, ka attiecīgos elektroniskos resursus lietotāji izmanto „*drīzāk*” vai „*loti*” neaktīvi, bibliotēku vadītāji visbiežāk minēja par tiešsaistes datu bāzēm (76%) un digitālajām kolekcijām (64%).

Lielākajā daļā bibliotēku 2010.gadā ir veiktas dažādas **aktivitātes, lai veicinātu elektronisko resursu izmantošanu**, un visbiežāk sniegtas individuālas konsultācijas elektroniskā kataloga (83%), tiešsaistes datu bāžu (77%), novadpētniecības datu bāzes (72%) un digitālo kolekciju izmantošanā (68%). Popularizēšanas pasākumi visbiežāk veikti par tiešsaistes datu bāzēm (50%), bet visretāk bibliotēkās veiktas apmācības grupās un elektronisko apmācību resursu izvietošana bibliotēkas mājas lapā (3% - 7%).

Aptaujas rezultāti liecina, ka vairāk nekā 9/10 bibliotēku apmeklētāju **ir pieejama** elektroniskā komunikācija (e-pasts, Skype, forumi u.c.) (99%), darba meklēšana internetā (99%), ekonomiskās aktivitātes internetā (98%), izglītības informācija un pakalpojumi (95%). Turklāt vairāk nekā 4/5 bibliotēku vadītāju norādīja, ka veicina iedzīvotājus izmantot un konsultēt par šiem jautājumiem. Arī citi elektroniskie pakalpojumi ir pieejami lielākajā daļā bibliotēku.

Vērtējot, kā 2010.gadā **ir mainījušies bibliotēkas pakalpojumi un resursi**, salīdzinot ar 2009.gadu, aptuveni puse vadītāju pauda viedokli, ka ir uzlabojusies bibliotekāru spējas konsultēt lietotājus par IT jautājumiem (55%), kā arī ir uzlabojies grāmatu krājums (51%) un kopējā atmosfēra bibliotēkā (49%). Savukārt to, ka attiecīgie pakalpojumi un resursi 2010.gadā ir pasliktinājušies, bibliotēku vadītāji visbiežāk atzīmēja par datoru un citas tehnikas kvalitāti (28%) un periodisko izdevumu klāstu (22%).

Vairāk nekā 4/5 vadītāju pauda viedokli, ka pieejamo datu bāžu klāsts (89%), programmatūras skaits (84%), organizēto pasākumu kvalitāte (83%) un skaits (81%), kā arī bibliotekāru spējas konsultēt par IT (81%) ir pietiekamas, lai apmierinātu **pašvaldības iedzīvotāju vajadzības**. Savukārt grāmatu (48%), periodisko izdevumu (48%) un citu izdevumu (CD, DVD) klāsts (53%) biežāk nekā citi resursi uzskatīti par nepietiekamiem.

Bibliotēkas sadarbība ar citām institūcijām, līdzdalība projektos, komunikācija

Saskaņā ar pētījuma datiem **bibliotēkas interešu pārstāvēniecību** bibliotēku vadītāji visbiežāk skaidro kā bibliotēkas popularizēšanu, tās tēla veidošanu un informēšanu par pakalpojumiem medijos, sociālajos tīklos un citur (21%). Gandrīz tikpat bieži (19%) pausts arī viedoklis, ka bibliotēkas interešu pārstāvēniecība ir bibliotēkas interešu aizstāvēšana, lobījs pašvaldībās, dažādās iestādēs un citur.

Lielākā daļa bibliotēku vadītāju (73%) norādīja, ka pēdējā gada laikā viņu bibliotēka nav īstenojusi bibliotēkas interešu pārstāvēniecības aktivitātes. Šādas aktivitātes veikuši 27%, un visbiežāk tā ir bijusi bibliotēkas pasākumu reklamēšana un masu mediju informēšana, sadarbība ar pašvaldību, organizācijām un iestādēm, kā arī dažādi bibliotēkas rīkoti pasākumi. Aptuveni puse vadītāju, kuru bibliotēka pēdējā gada laikā īstenojusi minētās aktivitātes, norādīja, ka to mērķis tika sasniegts pilnībā (52%), vēl 46% atzīmēja, ka tas tika sasniegts daļēji, bet tikai 2% - netika sasniegts.

Visbiežāk bibliotēkām ir cieša („*loti cieša*” un „*drīzāk cieša*”) **sadarbība** ar citu kultūras iestāžu darbiniekiem (91%), pašvaldības darbiniekiem (89%) un bērnu vecākiem (82%). Nedaudz retāk – ar skolotājiem (79%), sociālajiem darbiniekiem (73%) un bērnudārzu darbiniekiem (66%). To, ka sadarbība ir vāja vai tās nav vispār, visbiežāk bibliotēku vadītāji norādīja par politikājiem (84%), uzņēmējiem (69%), reliģiskajām organizācijām (65%) un žurnālistiem (54%).

Aptuveni pusei bibliotēku (52%) nav noteikts konkrēts cilvēks **sabiedriskajām attiecībām un darbam ar masu medijiem**, un šos pienākumus atkarībā no situācijas veic kāds bibliotēkas darbinieks.

Saskaņā ar pētījuma datiem lielākā daļa bibliotēku 2010.gadā **ir sagatavojušas un nosūtījušas** paziņojumu (informāciju masu medijiem), piemēram, par aktualitātēm un notikumiem bibliotēkā (72%). Citas sabiedrisko attiecību aktivitātes veiktas retāk.

Lai informētu par bibliotēkas pakalpojumiem un aktivitātēm, visbiežāk tiek izmantotas informatīvās lapas (62%) un plakāti (40%), bet retāk – portāls biblioteka.lv (29%), bibliotēkas mājas lapa (28%), reklāmas sludinājumi (27%), iedzīvotāju apmācība (24%) un citi līdzekļi.

Dažādus **pasākumus** 2010.gadā ir rīkojušas gandrīz visas bibliotēkas (96%), bet mazāk nekā puse piedalījusies plašāku pasākumu rīkošanā (pašvaldības, valsts, Eiropas līmeņa u.c.) (45%).

Projektu realizācijā bibliotēkas iesaistījušās retāk – vairāk nekā puse bibliotēku 2010.gadā nav iesniegušas (58%), kā arī nav īstenojušas vai sākušas realizēt (60%) kādu projektu. Kādu projektu KKF 2010.gadā iesniegušas 32% bibliotēku, un 31% īstenojušas vai sākušas tādu realizēt, bet mazāk nekā 1/10 ir iesniegušas, īstenojušas vai sākušas realizēt kādu projektu pašvaldībai vai ES struktūrfondiem.

Visbiežāk 2010.gadā **kopīgu pasākumu realizēšanā** bibliotēkas, kuras piedalījušās plašāku pasākumu rīkošanā, sadarbojušās ar kultūras namiem (73%), tuvākajā apkaimē esošajām bibliotēkām (72%), skolām (66%) un bērnudārziem (54%). Savukārt **kopīgu projektu realizēšanā** bibliotēkas, kas 2010.gadā īstenojušas vai sākušas realizēt kādu

projektu, visbiežāk sadarbojušās ar skolām (50%), tuvākajā apkaimē esošajām bibliotēkām (35%) un kultūras namiem (34%).

Salīdzinoši nelielā daļā bibliotēku kāds no darbiniekiem darbojas sabiedriskajā, nevalstiskajā organizācijā (29%), ir vietējās pašvaldības deputāts (8%) vai kādas politiskās partijas biedrs (5%). Aptuveni 1/3 bibliotēku vadītāju (34%) norādīja, ka 2010.gadā viņu bibliotēkas darbā ir iesaistījušies brīvprātīgie (cilvēki, apvienības, organizācijas).

Bibliotēkas mājas lapa un bibliotēku portāls

Saskaņā ar pētījuma datiem **informācija par pakalpojumiem, aktivitātēm vai pasākumiem bibliotēkā** visbiežāk tiek sniegta bibliotēkas telpās (91%) un vietējā presē (78%). Vairāk nekā 4/5 bibliotēku (85%) nav savas mājas lapas, un lielākā daļa no tām (87%) arī neplāno tuvākajā laikā izveidot savu mājas lapu.

Starp bibliotēkām, kurām ir mājas lapa, 45% **atjauno** tajā **informāciju** vismaz reizi nedēļā. Visbiežāk bibliotēkas savā mājas lapā ievieto informāciju par bibliotēkā plānotajiem pasākumiem (84% no tām bibliotēkām, kas atjauno informāciju mājas lapā vismaz reizi gadā) un notikušajiem pasākumiem (81%), jaunumiem bibliotēkas krājumā (67%), bibliotēkas darba laiku (65%) un pakalpojumiem (55%).

Citu bibliotēku mājas lapās bibliotēku vadītājus visbiežāk interesē informācija par to veiktajām aktivitātēm (72%). Savukārt, vērtējot, kāda informācija apmeklētājiem varētu būt svarīga viņu bibliotēkas mājas lapā, vadītāji visbiežāk atzīmēja informāciju par pieejamajiem pakalpojumiem (94%), plānotajiem notikumiem (94%) un bibliotēku (tās darba laiks, kontaktinformācija) (92%). Savukārt to, ka attiecīgā informācija apmeklētājiem nav svarīga, vadītāji visbiežāk norādīja par diskusijām (60%), iespēju piedalīties mājas lapas veidošanā (56%), darba laikā sazināties ar bibliotekāru caur Skype vai tiešsaistes saziņas līdzekļiem no mājas lapas (55%) un iespēju komentēt bibliotēkas galerijas (50%).

Aptaujas rezultāti liecina, ka 2010.gadā savu **bibliotēkas profilu Bibliotēku portālā** papildināja lielākā daļa bibliotēku, tiesa, 43% to darījušas tikai Bibliotēku portāla apmācību laikā. Pēc apmācības beigām profilu papildināja 36% bibliotēku, bet 21% vispār portālu 2010.gadā nepapildināja. Uz jautājumu, kas viņiem **traucē veidot vai papildināt** savas bibliotēkas profilu, visbiežāk aptaujātie norādīja, ka nav lietotāju pieprasījuma (42% no tām bibliotēkām, kam nav ticis papildināts profils) un nav laika (38%). Nedaudz retāk norādīts, ka nav motivācijas (14%), bet 10% vadītāju atzīmēja, ka trūkst zināšanu.

Starp tiem vadītājiem, kuru bibliotēkas profils tika papildināts arī pēc apmācībām, 45% norādīja, ka informācija profilā atjaunota vismaz vienu reizi pusgadā. Biežāk to dara 26% bibliotēku, bet retāk – 30%. Pēdējā informācijas atjaunošanas reizē bibliotēku profilā visbiežāk ievietota informācija par notikušajiem (62%) un plānotajiem (51%) pasākumiem.

Padziļinātās intervijas

Cilvēki, kuri bibliotēku pakalpojumus saņem mājās

Pētījuma „Latvijas publiskās bibliotēkas un internets: tehnoloģijas pakalpojumi un ietekme” ietvaros 2011. gada jūnijā tika veiktas 5 padziļinātās intervijas ar cilvēkiem ar kustību traucējumiem, kas bibliotēku pakalpojumus saņem mājās. Respondenti atbildēja uz jautājumiem par bibliotēku lomu un ietekmi, sniedza vērtējumu datorapmācībām un bibliotēku pakalpojumiem. Tika uzdoti arī jautājumi par pašvaldību atbalstu bibliotēkām un bibliotēku budžetu.

Cilvēkiem ar kustību traucējumiem, kuri savu ikdienu pavada norobežoti no sabiedrības, bibliotēku nozīme un iespēja mājās saņemt bibliotēku pakalpojumus ir īpaši svarīga. Bez grāmatu apmaiņas šiem, kustību iespējās ierobežotajiem iedzīvotājiem ir iespēja komunicēt gan ar bibliotēku darbiniekiem, gan saņemt apmācības IT lietošanā, tādējādi mazinot sociālo atstumtību, kas raksturo šīs mērķgrupas pārstāvjus.

Lai arī sākotnēji respondentiem bijis grūti pārvarēt psiholoģiskās barjeras – kautrību, neticību sev un tikusi apšaubīta apmācību nepieciešamība, tomēr pēc kursu beigšanas runātāji pauž gandarījumu un ir radusies vēlme papildus apgūt vēl citas datorprogrammas. Pielietojot jauniegūtās zināšanas, cilvēki ar kustību traucējumiem, kuri savās aktivitātēs ir ierobežoti, var aktīvi piedalīties dažādos sabiedriskos un sadzīvīskos notikumos, komunicēt, lasīt ziņas, meklēt informāciju internetā, veikt maksājumus.

Lai arī ir iegūtas jaunas, praktiski noderīgas zināšanas darbā ar datoru, tomēr joprojām ne visiem praksē ir iespējas izmantot šīs zināšanas. Daļa respondentu, paužot nožēlu, atzīst, ka nav savu datoru un nav iespēju tos iegādāties.

Runājot par notikušo apmācību kvalitāti un pasniedzēju kompetenci, respondenti ir pozitīvi noskaņoti un bibliotēku darbinieki saņem augstu vērtējumu gan zināšanām, gan arī īpaši tiek izcelta atsaucība, izpratne un ieinteresētība palīdzēt.

Savukārt tie, kas pēc apmācībām ikdienā izmanto iegūtās zināšanas un apzinājušies plašās iespējas, kuras sniedz dators un internets, labprāt papildus apgūtu datorprogrammas hobiju attīstīšanai, kā, piemēram, fotogrāfiju apstrādes programmu Photoshop, kā arī sociālo tīklu Facebook, Twitter lietošanu.

Bibliotēku darbinieki, kuri pakalpojumus sniedz mājās

Pētījuma „Latvijas publiskās bibliotēkas un internets: tehnoloģijas pakalpojumi un ietekme” ietvaros 2011. gada jūnijā tika veiktas 2 padziļinātās intervijas ar bibliotēku darbiniekiem, kuri pakalpojumus sniedz mājās cilvēkiem ar kustību traucējumiem. Respondenti atbildēja uz jautājumiem, kāda ir bibliotēku loma, tēls un ietekme vietējā sabiedrībā, kā arī sniedza vērtējumu datorapmācībām, raksturoja mājās sniegtos pakalpojumus. Tika uzdoti jautājumi par bibliotēku tehnisko nodrošinājumu, budžetu un sadarbību ar vietējām pašvaldībām.

Tie bibliotēku pārstāvji, kuri veic klientu apkalpošanu mājās, ir ļoti apmierināti ar veikto darbu un, redzot rezultātus, šādu iespēju piedāvāšanu iedzīvotājiem atzīst par būtisku un nepieciešamu.

Lai arī sākotnēji iedzīvotājiem ir grūti iesaistīties un pieņemt sniegtos pakalpojumus, tomēr, ar laiku pārkāpjot psiholoģiskajai barjerai, iedzīvotāji kļūst ļoti atsaucīgi un izmanto piedāvātās iespējas gan grāmatu pasūtīšanai, gan apmācību saņemšanai. Grāmatu pasūtīšana un piegāde izvērsas arī sociāla rakstura pakalpojumā, jo bez tehniskas grāmatu nomaiņas sniedz iedzīvotājiem papildus iespēju komunicēt ar bibliotēku darbiniekiem.

Par ļoti nozīmīgu iedzīvotāju dzīves kvalitātes uzlabojumu respondenti atzīst iespēju apgūt datora lietošanu iedzīvotāju grupai, kam ir pārvietošanās grūtības. Tādējādi iedzīvotāji, kuri savās aktivitātēs ir ierobežoti, var paplašināt savu redzesloku un aktīvi piedalīties dažādos sabiedriskos un sadzīviskos notikumos: lasīt ziņas, informāciju internetā, veikt pasūtījumus, maksājumus, komunicēt ar tuviniekiem, kļūt no sociāli izolētiem par aktīviem sabiedrības locekļiem.

Vērtējot bibliotekāru kompetences, aptaujātie ir ļoti optimistiski un uzsver, ka darbinieki ir labi sagatavoti un var profesionāli sniegt pakalpojumus. Visiem bibliotekāriem ir pieejami dažādi kvalifikācijas celšanas kursi, kurus viņi arī labprāt apmeklē un pilnveido savas prasmes.

Mazāk optimistisks vērtējums izskan, domājot par bibliotēku nākotnes perspektīvām. Kaut arī šobrīd pieejamā tehnika un interneta ātrums ir ļoti labā stāvoklī, pakāpeniski vērojama tehnikas nolietojšanās. Savukārt par tās atjaunošanas iespējām konkrētas vīzijas un plāna nav. Lai arī bibliotēku pārstāvji cenšas piedalīties dažādos projektos papildus finansiāla atbalsta vai tehnikas iegūšanai, tomēr tie ir atsevišķi gadījumi, kas kopumā nenodrošina vispusīgu bibliotēkas darbību un iespēju pilnvērtīgi sniegt kvalitatīvus pakalpojumus iedzīvotājiem.

Fokusgrupu diskusijas

Iedzīvotāji, kuri pēdējo gadu laikā nav apmeklējuši bibliotēkas

Pētījuma „Latvijas publiskās bibliotēkas un internets: tehnoloģijas pakalpojumi un ietekme” ietvaros 2011. gada maijā notika fokusa grupas diskusija ar iedzīvotājiem - bibliotēku nelietotājiem, kuri pēdējo piecu gadu laikā nav bijuši publiskajās bibliotēkās un lietojuši bibliotēku pakalpojumus. Fokusgrupā piedalījās 8 respondenti. Diskusijas dalībnieki atbildēja uz jautājumiem, kāds, viņuprāt, ir publisko bibliotēku tēls un loma sabiedrībā. Tika vērtēta brīvpieejas datoru un bezmaksas interneta pieejas ietekme uz sabiedrību un bibliotekāru kompetence saistībā ar IT lietošanu. Tika noskaidrota potenciālā ieinteresētība datorapmācībās un bibliotēku pakalpojumos.

Pētījuma dalībnieki – iedzīvotāji, kas pēdējo gadu laikā neapmeklēja bibliotēkas, savos priekšstatos par bibliotēku pakalpojumiem balstās galvenokārt senā pieredzē. Redzams, ka informētība par bibliotēku pakalpojumiem ir vāja, un jāpiezīmē, ka arī pašu respondentu interese ir zema. Tikai gados jaunākie diskusijas dalībnieki un lauku reģionos dzīvojošie ir labāk informēti par bibliotēku pakalpojumiem un iespēju bibliotēkās izmantot IT.

Ņemot vērā gan zemo informētību, gan intereses trūkumu, vairākums respondentu pauž viedokli, ka bibliotēkās pēdējo gadu laikā nekādi būtiski uzlabojumi nav veikti un pakalpojumu klāsts ir palicis iepriekšējā līmenī. Vien reģionu iedzīvotāji un gados visjaunākie respondenti bija dzirdējuši par IT tehnoloģijām un tematiskiem pasākumiem, ko organizē bibliotēkās.

Tāpat diskusijas dalībnieki nebija informēti par bibliotēku darbalaikiem, nevarēja sniegt vērtējumu bibliotēku fiziskajai pieejamībai cilvēkiem ar kustību traucējumiem un komentēt iespēju novietot velosipēdus tiem speciāli paredzētās vietās. Svarīgi, pēc runātāju domām, ir ērta bibliotēku atrašanās vieta apmeklētājiem.

Respondenti ir iedzīvotāji ekonomiski aktīvajā vecumā, nodarbināti, un kopumā ir izveidojies viedoklis, ka bibliotēkas un to organizētos pasākumus apmeklē galvenokārt tie iedzīvotāji, kuriem ir daudz brīvā laika, kuriem nav ko darīt, vai studenti, kuriem ir nepieciešamība pēc papildus literatūras, kas atrodama tikai bibliotēkās.

Lai arī interese par bibliotēkām un to pakalpojumiem ir zema, bibliotēkas saņem kritiku par pasivitāti, jo necenšas pietiekami aktīvi sabiedrību informēt par bibliotēkās pieejamiem pakalpojumiem, kā arī nekas netiek darīts, lai piesaistītu un ieinteresētu jaunus apmeklētājus.

Diskutējot par nepieciešamību speciālos kursus papildus apgūt datorprogrammu lietošanu, respondenti atzina, ka paši ir pietiekami zinoši un iespējamās apmācības neredzēja kā jēgpilnas. Tāpat bibliotēkas tika atzītas par nepiemērotu vietu datorkursu organizēšanai, kā arī tika apšaubīta bibliotekāru kompetence.

Kopumā zema bija arī potenciālā interese nākotnē izmantot bibliotēku pakalpojumus, kas tika pamatots gan ar iespēju iegādāties grāmatas, gan plašajām iespējām internetā atrast nepieciešamo.

Apsverot iespēju nākotnē apmeklēt publiskās bibliotēkas, lai arī atbildes nebija pārliecinošas, tomēr dažādi semināri ar lektoru piesaistīšanu, iespēja bezmaksas bibliotēkās apskatīt dažādas datu bāzes - CSDD, Lursoft, vai iespēja sekot Letas ziņām varētu ieinteresēt respondentus izmantot bibliotēku pakalpojumus. Tāpat, uzzinot par iespēju bibliotēkās bez maksas lietot bezvadu interneta Wi-Fi pieslēgumu, diskusiju dalībnieki atzina, ka šī iespēja bibliotēkas kopumā padara pievilcīgākas.

Pensijas un pirmspensijas vecuma bibliotēku nelietotāji

Pētījuma „Latvijas publiskās bibliotēkas un internets: tehnoloģijas pakalpojumi un ietekme” ietvaros 2011. gada maijā notika fokusa grupas diskusija ar pensijas un pirmspensijas vecuma iedzīvotājiem, kuri neapmeklē bibliotēkas un neizmanto bibliotēku pakalpojumus. Fokusgrupā piedalījās 8 dalībnieki. Respondenti atbildēja uz jautājumiem, kāds, viņuprāt, ir publisko bibliotēku tēls un loma, sniedza vērtējumu bibliotēku pakalpojumiem, vērtēja brīvpieejas datoru un bezmaksas interneta pieejas ietekmi sabiedrībā. Tika uzdoti arī jautājumi par bibliotekāru kompetencēm saistībā ar IT lietošanu un noskaidrota potenciālā ieinteresētība datorapmācībās un publisko bibliotēku pakalpojumos.

Pētījuma dalībnieki – pensijas un pirmspensijas vecuma iedzīvotāji, kuri neapmeklē bibliotēkas un neizmanto to pakalpojumus, savos izteikumos par bibliotēkām bija salīdzinoši skopāki, kritiskāki, parādīja zemu informētības un ieinteresētības līmeni.

Tā kā šo respondentu rīcībā ir ierobežots informācijas apjoms par bibliotēkās ieviestajiem jauninājumiem, vispārējie priekšstati par bibliotēkās notiekošo saistās ar publiskajā telpā izskanējušām negācijām par jaunās Nacionālās bibliotēkās celtniecību un ierobežoto budžetu grāmatu iegādei, nevis reāliem faktiem par bibliotēku darbību.

Lai arī visi respondenti atzīst, ka viņu dzīvē bibliotēka ir spēlējusi būtisku lomu un devusi ieguldījumu viņu izglītībā, tas tiek vairāk saistīts ar bērnību un laikiem, kad grāmatu pieejamība bija ierobežota. Diemžēl šobrīd bibliotēku loma un nozīmīgums sabiedrībā, šo respondentu skatījumā, ir krities, nākotnes perspektīvas un attīstības iespējas netiek vērtētas kā ļoti augstas.

Tā kā vairums no runātājiem vēl arvien ir ekonomiski aktīvi iedzīvotāji, viņu labklājības līmenis ļauj iegādāties interesējošās grāmatas un apmaksāt pieslēgumu internetam. Tas savukārt nosaka to, ka interese par bibliotēkās pieejamajiem pakalpojumiem netiek izrādīta vispār.

Datoru lietošanas prasmes šīs mērķa grupas pārstāvjiem ir salīdzinoši labas, tomēr paši tās vērtē salīdzinoši pieticīgi. Lai arī datori tiek lietoti ikdienā gan darba, gan sadzīviskām vajadzībām, respondentiem ir interese par iespējām papildus apgūt kādas specifiskas programmas. Tajā pat laikā bibliotēku piedāvātie apmācību kursi netiek vērtēti kā „*pietiekoši labi*”, „*profesionāli*”, „*prestīži*”.

Tāpat respondenti norāda, ka viņiem aizņemtajā dzīves ritmā ir diezgan grūti atrast laiku grāmatu lasīšanai, un kursu apmeklēšana ir atkarīga no tā, cik būtiski tas ir profesionālajai izaugsmei. Papildus pētījuma dalībnieki uzsver, ka jebkādu interesējošo lasāmvielu var atrast internetā. Tomēr kopumā no izteikumiem var secināt, ka šīs mērķa grupas pārstāvjiem interese par jaunāko literatūru, tās lasīšanu un iegādi, ir samazinājusies un ir kļuvusi mazāk aktuāla.

Dienas centra apmeklētāji, kuri ir izgājuši datorapmācības kursu

Pētījuma „Latvijas publiskās bibliotēkas un internets: tehnoloģijas pakalpojumi un ietekme” ietvaros 2011. gada maijā notika fokusa grupas diskusija ar sociālā Dienas centra apmeklētājiem, kuri izgājuši datorapmācības kursu bibliotēkā. Fokusgrupā piedalījās 5 dalībnieki. Respondenti atbildēja uz jautājumiem par to, kāda, viņuprāt, ir bibliotēku loma, sniedza vērtējumu bibliotēkās pieejamiem pakalpojumiem, bibliotekāru kompetencei un prasmēm saistībā ar IT lietošanu. Diskusijas dalībniekiem tika arī uzdoti jautājumi par savām prasmēm un motivāciju izmantot brīvpieejas datorus un internetu, kā arī bezmaksas IT pakalpojumu pieejamības ietekme uz sabiedrību.

Aptaujātās mērķa auditorijas – dienas centra apmeklētāji, kuri ir izgājuši datora apmācības kursu, skatījumā publisko bibliotēku pamatuzdevums vēl arvien ir saglabājies iepriekšējais – grāmatu, informācijas un preses uzkrāšana un pieejamība.

Arī raksturojot savus bibliotēku apmeklēšanas, datoru un interneta lietošanas paradumus, šie respondenti atklāj, ka ir vairāk vecmodīgi un konservatīvi, jaunās IT izmanto salīdzinoši retāk.

Izvērtējot fokusgrupu diskusijas rezultātus, jāņem vērā, ka dalībai pētījumā atsaucās galvenokārt krieviski runājošie respondenti, kas ir krietni vien atvērtāki, publiskāki un izrāda vēlmi savstarpējai komunikācijai. Tādēļ jo īpaši šajā grupā iezīmējas respondentu vēlme bibliotēku ieraudzīt vairāk kā sociālo telpu savstarpējai komunikācijai – ar daudzveidīgām brīvā laika pavadīšanas iespējām. Tas varētu būt skaidrojams arī ar šīs iedzīvotāju grupas zemo ienākumu līmeni un pieaugošo pieprasījumu pēc bezmaksas izklaidējoša rakstura pakalpojumiem, ko šobrīd piedāvā bibliotēkas.

Tā kā bibliotēkā pieejamās IT šīs grupas pārstāvji izmanto salīdzinoši maz, tad kopējais priekšstats par notikušajām izmaiņām un bibliotēku modernizāciju ir diezgan vājš. Šīs mērķa grupas pārstāvji norāda, ka nesaskata būtiskas izmaiņas nedz bibliotēku nodrošinājumā, nedz pašu bibliotekāru darbā. Datoru un citu IT pieejamība tiek uzskatīta jau par ikdienišķu bibliotēkas sastāvdaļu.

Izvērtējot apmeklētos kursus, respondenti pauž gandarījumu par apgūtajām iemaņām un zināšanām, lai gan daļai jau ir bijušas iepriekšējas pamatzināšanas darbam ar datoru. Apgūtās zināšanas respondenti raksturo kā praktiskas un dzīvē noderīgas, tomēr no atbildēm var secināt, ka nozīmīgas izmaiņas tās viņu dzīvēs nav nesušas.

Jāpiezīmē, ka šai grupai raksturīga specifiska „patērētāja” filozofija. Tā kā lielākā respondentu daļa ir bezdarbnieki, tad dažādu kursu un bibliotēkas izmantošana viņiem kļūst par savdabīgu „darba vietu”, kas tiek regulāri apmeklēta, lai nezaudētu savas sociālās iemaņas un uzturētu kontaktus, kā arī uzzinātu jaunumus un pavadītu laiku.

Pensijas un pirmspensijas vecuma publisko bibliotēku lietotāji

Pētījuma „Latvijas publiskās bibliotēkas un internets: tehnoloģijas pakalpojumi un ietekme” ietvaros 2011. gada maijā notika fokusa grupas diskusija ar pirmspensijas un pensijas vecuma iedzīvotājiem – publisko bibliotēku apmeklētājiem un pakalpojumu lietotājiem, kurā piedalījās 8 respondenti. Diskusijas dalībnieki atbildēja uz jautājumiem, kāds, viņuprāt, ir publisko bibliotēku tēls un loma sabiedrībā, sniedza vērtējumu bibliotēku pakalpojumiem un iespējai bezmaksas izmantot IT pakalpojumus un to ietekmi uz sabiedrību. Respondenti vērtēja bibliotēkās pieejamās datorapmācības, kā arī bibliotekāru kompetenci un ieinteresētību sniegt palīdzību saistībā ar brīvpieejas datoru un interneta lietošanu.

Lai arī aptaujāto pensijas un pirmspensijas vecuma iedzīvotāju – publisko bibliotēku lietotāju vidū ir vairāki aktīvi datoru un interneta lietotāji, vairākums šīs mērķa grupas respondentu bibliotēkās saskata tradicionālās lasīšanas kultūras nesēja lomu. Bibliotēkas vairāk tiek uztvertas kā grāmatu krātuves, kuras, ejot laikam līdzi, tiek modernizētas un piedāvā arī citus papildus pakalpojumus. Tomēr par prioritāti publiskajās bibliotēkās noteikti tiek uzskatīta grāmatu, preses un citu lasāmu materiālu izsniegšana. No tā arī izriet šīs grupas biežāk lietotie pakalpojumi bibliotēkās – grāmatu, preses lasīšana.

Attieksme pret datoru un interneta ienākšanu bibliotēkās atšķiras atkarībā no tā, cik lielā mērā ikdienā ar datoru strādā pats respondents. Tie, kuru darbs ir bijis saistīts vai pieredze ar datoru ir krietni vien pilnīgāka, internetā un datoros nesaskata draudus grāmatām un spēj novērtēt šo tehnoloģiju piedāvātās priekšrocības. Savukārt tie respondenti, kuriem piekļuve un darbs ar datoru ir ierobežotā apjomā, savos spriedumos ir krietni vien noliedzošāki, balstās uz stereotipiem, ne reālu pieredzi.

Lai arī respondenti ir pamanījuši bibliotēkās notikušās izmaiņas, to modernizāciju un jaunu tehnoloģiju ienākšanu, prakses un prasmju trūkuma dēļ tās tiek salīdzinoši maz lietotas un tiek saistītas vairāk ar pašu bibliotekāru darba instrumentu attīstību un uzlabošanu. Tā kā respondenti ir pasīvi jaunieviesto pakalpojumu izmantotāji, tad viņiem trūka ideju jaunu inovatīvu pakalpojumu ieviešanai. Tā vietā respondenti vairāk uzsvēra nepieciešamību palielināt lasītāju ērtības, uzlabojot bibliotēku telpu tehnisko stāvokli un estētisko noformējumu.

Aptaujātie respondenti nav pievērsuši uzmanību un nav pamanījuši bibliotēkās organizētos datorapmācības kursus. Tāpat respondenti ir diezgan skeptiski par šādu iespējamo kursu kvalitāti un bibliotekāru kompetenci šādu kursu vadīšanā. Tā kā respondenti ir pieraduši, ka šobrīd bibliotēkās esošais personāls ir specializējies tieši bibliogrāfisko pakalpojumu sniegšanā, pilnvērtīgas bibliotekāru konsultācijas ar datoru saistītos jautājumos, viņuprāt, ir saņemamas tikai par pašām elementārākajām lietām.

Publisko bibliotēku loma sabiedrības attīstībā pirmspensijas un pensijas vecuma iedzīvotāju skatījumā ir ļoti būtiska – tieši bibliotēkas „*audzina*” jauno paaudzi un padara tai pieejamas zināšanas. Respondentu skatījumā pilnvērtīga jaunatnes attīstība bez bibliotēkās pieejamās literatūras nav iedomājama, tādēļ bibliotēku uzturēšana, saglabāšana, jaunu grāmatu iepirkšana ir jo īpaši atbalstāma gan no valsts, gan pašvaldības līdzekļiem.

Bērni no nepilnām un daudz bērnu ģimenēm - publisko bibliotēku lietotāji

Pētījuma „Latvijas publiskās bibliotēkas un internets: tehnoloģijas pakalpojumi un ietekme” ietvaros 2011. gada maijā notika 2 fokusa grupu diskusijas, kurās piedalījās kopā 17 respondenti. Diskusiju dalībnieki atbildēja uz jautājumiem par bibliotēku pakalpojumu izmantošanas paradumiem, sniedza vērtējumu bibliotēkās pieejamiem pakalpojumiem un to radītiem ieguvumiem. Tika vērtēta iespēja izmantot brīvpieejas datorus un internetu. Tāpat tika vērtētas bibliotekāru prasmes, spējas un motivācija palīdzēt apmeklētājiem, kā arī bija uzdoti jautājumi par iespējamo ieinteresētību datorapmācībā.

Raksturojot pētījuma jaunākās vecuma grupas, 8.-10. klases skolnieku, bibliotēkas apmeklēšanas paradumus, jāsaka, ka tradicionāli jaunieši bibliotēkas arvien vēl saista ar grāmatu saņemšanu un informācijas meklēšanu. Būtiski jauniešiem ir saņemt nepieciešamo obligāto literatūru, lai varētu sekmīgi piedalīties mācībā. Jo īpaši aktuāli tas ir krievvalodīgajiem jauniešiem, kam mājās nav pieejama bibliotēka ar latviešu autoru darbiem.

Lai arī bibliotēkās esošā gaisotne (klusums, miers) tiek novērtēta pozitīvi, jaunieši nejutās bibliotēkās pārliecinoši un necenšas tur uzturēties ilgāk. Tāpat jaunieši bibliotēkās neaizraujas ar datoru un interneta lietošanu. Kā var spriest no atbildēm, bibliotekāres tomēr kontrolē un regulē datoru lietošanas laiku un raksturu, tāpēc izklaidēm vairāk tiek izmantoti datori mājās, kamēr bibliotēka ir vairāk informācijas iegūšanas vieta.

Kopumā bibliotekāri saņem diezgan pozitīvu vērtējumu savam darbam, tomēr no pieredzes jaunieši atceras dažādas situācijas, kad sajutuši bibliotekāru neiecietību vai nevēlēšanos palīdzēt. Zīmīgi, ka tieši krievvalodīgie jaunieši vairāk norāda uz šo problēmu, kas, viņuprāt, saistīta ar krievu valodas vai sliktas latviešu valodas lietošanu.

Jaunieši nav pievērsuši uzmanību bibliotēkās notikušajām izmaiņām un īsti nesaskata jaunus, inovatīvus risinājumus. Arī ideju par jauniem, modernizētiem pakalpojumiem jauniešiem nav. Vairāk tiek uzsvērtā nepieciešamība sakārtot esošās telpas un atsvaidzināt interjeru, padarīt vidi komfortablāku – ērtākus galdus, krēslus.

Interesanti, ka jaunieši bibliotēkas vēlētos redzēt kā krietni vien aktīvākus un dzīvīgākus centrus, kuros iespējams saņemt dažāda rakstura pakalpojumus – atsevišķas telpas mācībā, prezentācijām, grupu darbam. Jauniešiem interesants liekas tieši viņu mērķa grupai sagatavotu pasākumu klāsts ar pašu lasītāju iesaistīšanos. Tāpat būtiski, lai būtu pieejamas uzkodas un dzērieni, iespēja paēst. Daļa jauniešu piedāvā ieviest bibliotēkās vai ārpusē, zaļajā zonā, sportiska rakstura izklaides, arī galda spēles un citas aktivitātes. Tas varētu padarīt bibliotēkas jauniešiem un bērniem interesantākas, atvērtākas un pieejamākas.

Jauniešiem raksturīgs krietni vien augstāks zināšanu līmenis datora un interneta lietošanas jautājumos (mācību stundas skolā), tādēļ palīdzība bibliotekāriem šajā jomā

netiek lūgta. Stereotipu iespaidā jaunieši arī kritiski vērtē esošo bibliotekāru spēju un kompetenci palīdzēt problēmās, kuras viņiem varētu rasties. Tāpat jauniešiem nav intereses par papildus datoru apmācību, jo tādu jau saņem skolā. Tomēr viņi atbalsta, ka tāda iespēja tiek piedāvāta bibliotēku apmeklētājiem, un paši ir gatavi tajā iesaistīties, savu zināšanu robežās palīdzot citiem bibliotēku apmeklētājiem.

Jauniešu vidū personīgo datoru pieejamība ir diezgan izplatīta. Tāpat lielākajai daļai ir pieejams internets (mājās, vecāku darba vietā). Tie tad arī ir būtiskākie faktori, kāpēc jaunieši nesaskata bibliotēku pastāvēšanā personīgu ieguvumu vai unikalitāti. Nespējot izvērtēt kopumā bibliotēkās saņemto un iespējamo tā trūkumu, jauniešiem bibliotēkas loma nešķiet ļoti būtiska - to ir iespējams aizstāt ar citām alternatīvām.

Publisko bibliotēku brīvpieejas datoru un interneta lietotāji

Pētījuma „Latvijas publiskās bibliotēkas un internets: tehnoloģijas pakalpojumi un ietekme” ietvaros 2011. gada maijā notika 3 fokusa diskusiju grupas. Diskusiju grupās piedalījās iedzīvotāji vecumā no 15-50 gadiem, kuri apmeklē publiskās bibliotēkas un lieto tur brīvpieejas datorus un internetu. Tika pārstāvētas gan pilsētas, gan lauku reģioni. Divās fokusa grupās piedalījās latviešu valodā runājošie respondenti un vienā fokusa grupā – cittautieši. Kopējais respondentu skaits bija 27. Tika uzdoti jautājumi par publisko bibliotēku tēlu un lomu sabiedrībā, kā arī bibliotēku pakalpojumiem un to izmantošanas paradumiem. Respondenti sniedza vērtējumu iespējai bezmaksas lietot brīvpieejas datorus un internetu publiskajās bibliotēkās, kā arī bibliotēkās rīkotajiem datorapmācību kursiem un novērtēja bibliotekāru kompetenci un vēlēšanos sniegt palīdzību apmeklētājiem saistībā ar IT lietošanu. Diskusiju dalībnieki arī vērtēja potenciālo ieinteresētību datorapmācībās.

Diskusiju dalībnieku, kas ir brīvpieejas datoru un interneta lietotāji publiskajās bibliotēkās, bibliotēku apmeklēšanas mērķi ir dažādi. Kopumā respondenti bibliotēkās izmanto gan tradicionālos pakalpojumus – grāmatu apmaiņu, preses lasīšanu, gan papildus arī brīvpieejas datorus un internetu. Bet ir arī tādi, kas bibliotēkas apmeklē tikai ar mērķi, lai tur izmantotu jaunākos IT pakalpojumus.

Atšķirīgi ir brīvpieejas datoru lietotāju mērķi dažādās vecuma grupās. Gados jaunākie apmeklētāji brīvpieejas datorus bibliotēkās vairāk izmanto izklaidei un savstarpējai komunikācijai, retāk – mācībām. Savukārt iedzīvotāji ekonomiski aktīvajā vecumā - racionāliem mērķiem, kas ir informācijas meklēšana, apstrāde, mācības, un retāk - izklaidei.

Starp respondentiem bija gan tādi, kuriem mājās ir dators un interneta pieslēgums, gan tādi, kuriem nav datoru un nav iespēju pieslēgt internetu. Pamatojot ar ekonomiskās situācijas pasliktināšanos un ienākumu samazināšanos, nācies atteikties no interneta pieslēguma mājās. Tādējādi bibliotēku piedāvātie bezmaksas IT pakalpojumi tika atzīti kā ļoti būtiski un svarīgi tiem iedzīvotājiem, kas nonākuši finansiālās grūtībās.

Lai arī vairākiem runātājiem ir savi personīgie klēpjdatori, tomēr iespēja bibliotēkās lietot savus datorus, izmantojot bezvadu Wi-Fi interneta pieslēgumu, nav ieguvusi popularitāti, kas tika skaidrots ar nedrošību uz ielām un nevēlēšanos pārnēsāt papildus smagumus, tādējādi sevi apgrūtinot.

Interesanti, ka bibliotēkas tika atzītas par piemērotu vietu mācībām tur esošās īpašās atmosfēras dēļ. Iespēja uz vietas izmantot gan grāmatas, gan brīvpieejas datorus tika atzīts kā papildus labums.

Respondenti kopumā bija apmierināti ar savām zināšanām datorprogrammu lietošanā un neizrādīja gatavību apmeklēt speciālus kursus prasmju uzlabošanai un papildināšanai. Tomēr diskusiju laikā iezīmējās, ka interese būtu par atsevišķu specifisku datorprogrammu apgūšanu hobiiju attīstīšanai.

Savos vērtējumos attiecībā uz bibliotekāru kompetenci saistībā ar IT lietošanu respondenti bija kritiski un apšaubīja darbinieku spēju palīdzēt un konsultēt problēmu gadījumos. Jāpiezīmē gan, ka paši runātāji pēc palīdzības pie bibliotekāriem saistībā ar IT lietošanu nebija griezušies un savos spriedumos balstījās vien stereotipos un pieņēmumos.

Runājot par inovācijām bibliotēkās, runātāji bija skopi un nespēja nosaukt būtiskus jauninājumus publiskajās bibliotēkās pēdējo gadu laikā, bet IT risinājumi un citi jaunievedumi tika uztverti drīzāk kā pašsaprotami un ikdienišķi pakalpojumi. Vienlaicīgi, vairāk tika norādīts uz trūkumiem un ieteikti risinājumi pakalpojumu uzlabošanai.

Kopumā bibliotēku loma sabiedrībā tika vērtēta kā nozīmīga, vienlaicīgi uzsverot nepieciešamību bibliotēkām būt aktīvākām, popularizēt savus pakalpojumus, aicināt pie sevis un piesaistīt jaunus apmeklētājus.

Publisko bibliotēku bezvadu interneta Wi-Fi lietotāji

Pētījuma „Latvijas publiskās bibliotēkas un internets: tehnoloģijas pakalpojumi un ietekme” ietvaros 2011. gada maijā notika fokusa grupas diskusija ar publisko bibliotēku apmeklētājiem, bezvadu interneta Wi-Fi lietotājiem. Diskusijā piedalījās 7 respondenti. Diskusiju dalībnieki vērtēja, kāda, viņuprāt, ir bibliotēku loma un nozīme sabiedrībā, atbildēja uz jautājumiem par publisko bibliotēku apmeklēšanas motivāciju, paradumiem un bibliotēkās izmantotajiem pakalpojumiem. Tika uzdoti jautājumi par informācijas tehnoloģiju lietošanas paradumiem, brīvpieejas datoru un interneta izmantošanas iespējām publiskajās bibliotēkās, kā arī vērtēts bibliotēku tehniskais nodrošinājums. Vērtējums tika sniegts bibliotekāru kompetencei saistībā ar IT lietošanu. Tika noskaidrota iespējamā ieinteresētība un nepieciešamība datorapmācībām.

Pētījuma dalībnieki – bezvadu interneta lietotāji kopumā atšķīrās no pārējām aptaujātajām mērķa auditorijām ar savu dinamiskumu, attieksmi un izmantotajiem pakalpojumiem. Jāpiezīmē, ka tradicionāli aktīvākie Wi-Fi lietotāji ir gados jauni, studējoši un ekonomiski aktīvi iedzīvotāji.

Līdzīgi kā citas aptaujātās iedzīvotāju grupas, arī aktīvie Wi-Fi lietotāji bibliotēkas vairāk saista tieši ar grāmatu saņemšanu un izsniegšanu, tomēr papildus aktīvi izmanto arī brīvpieejas datorus un bibliotēkās pieejamo Wi-Fi.

Būtiskākās vajadzības, kuras tiek apmierinātas ar bibliotēkās pieejamajiem pakalpojumiem, saistās ar lietišķas informācijas iegūšanu – gan mācībām, gan darbam, mazāk izklaidei.

Tā kā Wi-Fi iespējas tiek izmantotas dažādās vietās, kur vien šāds pakalpojums ir pieejams, arī izmantojot mobilos tālruņus, tad ikdienas saziņa un komunikācija vairs nav būtiskākais interneta lietošanas iemesls bibliotēkās. Bibliotēkas ir kļuvušas par vietu nopietnākam darbam ar informāciju – tās meklēšana, apstrādāšana, lasīšana un lejupielādēšana.

Interesanti, ka šīs mērķauditorijas pārstāvji jo īpaši izceļ bibliotēkās valdošo atmosfēru, kas motivē pilnvērtīgam darbam.

Aptaujātie Wi-Fi lietotāji ir krietni vien prasīgāki attiecībā uz datoru pieejamību, kas tiek raksturota kā neapmierinoša, kā arī norāda uz nepietiekošu interneta ātruma nodrošinājumu.

Vērtējot savas prasmes interneta lietošanā, respondenti ir diezgan pašpārliecināti un atzīst tās par pietiekošām. Savas pārlicības un stereotipu dēļ vairākums no Wi-Fi lietotājiem ir skeptiski, vērtējot bibliotēkas darbinieku spēju viņiem palīdzēt atrisināt problēmas darbā ar datoru vai internetu. Noraidīti bibliotēkās pieejamie datoru apmācības kursi, kas varētu būt lietderīgi iesācējiem vai gados vecākiem lasītājiem.

Līdzīgi kā citās grupās, respondenti norāda, ka iepriekš nav pievērsuši uzmanību apmācību piedāvājumiem un kopumā nav pamanījuši īpašas aktivitātes bibliotēku popularizēšanā.

Lai arī mērķa grupas dalībnieki ir pārliecināti par bibliotēku nozīmīgumu sabiedrības kopējai attīstībai, jo īpaši laukos dzīvojošie, kas norāda uz bibliotēku kā vienīgo vietu ar bezmaksas interneta pieslēgumu, tomēr īpašu atbalstu un aizstāvību tām sniegt nav gatavi.

Bezdarbnieki - publisko bibliotēku lietotāji

Pētījuma „Latvijas publiskās bibliotēkas un internets: tehnoloģijas pakalpojumi un ietekme” ietvaros 2011. gada maijā notika fokusa grupas diskusija ar publisko bibliotēku lietotājiem, bezdarbniekiem - iedzīvotājiem ekonomiski aktīvajā vecumā, kas darbu zaudējuši krīzes laikā. Diskusijā piedalījās 7 respondenti. Respondenti atbildēja uz jautājumiem par publisko bibliotēku apmeklēšanas motivāciju un paradumiem, bibliotēku pakalpojumiem, brīvpieejas datoru un interneta lietošanas iespējām un to ietekmi uz sabiedrību. Tika sniegts vērtējums, kā arī noskaidrota nepieciešamība un ieinteresētība bibliotēkās pieejamai datorapmācībai. Tāpat tika vērtēta bibliotekāru kompetence un motivācija palīdzēt apmeklētājiem ar IT lietošanu saistītos jautājumos. Tika uzdoti jautājumi par informatizācijas projektiem, bibliotēku pieejamību. Respondenti vērtēja, kāda, viņuprāt, ir bibliotēku loma un nozīme sabiedrībā.

Pētījuma dalībnieku – bezdarbnieku skatījumā bibliotēkas šobrīd ir saglabājušas savu pamatfunkciju: grāmatu un preses piedāvāšanu iedzīvotājiem, kas tad arī obligāti jāturpina darīt, vismaz tādā pašā līmenī kā šobrīd. Bibliotēku klientu vidū pieprasījums aug pēc plašāka jauno grāmatu klāsta un periodikas, jo, pasliktinoties ekonomiskajai situācijai, tās ir kļuvušas par luksusa precis un daļai iedzīvotāju to iegāde personiskām vajadzībām nav iespējama.

Lai arī bibliotēkās ir ienākuši datori un bibliotēku apmeklētāji aktīvi izmanto arī pieejamās IT un internetu, šie pakalpojumi tiek uztverti vairāk kā papildinājumi un bibliotēkas uzlabojumi.

Jāpiezīmē, ka kopumā visos jautājumos šo grupu varētu raksturot augsts pesimisma, neapmierinātības un neticības līmenis, kas skaidrojams ar nospiesto emocionālo noskaņu starp darbu zaudējušajiem iedzīvotājiem.

Izvērtējot pieredzi un iespējas bibliotēkā apmierināt bezdarbniekiem specifiskas vajadzības, respondenti nesaskata kādu konkrētu tiešu ieguvumu saistībā ar bibliotēkām. Netieši tiek atzīts, ka ir iespējams meklēt darba sludinājumus, sastādīt un nosūtīt savu CV vai motivācijas vēstuli, tāpat iegūt jaunu informāciju, mācīties. Tomēr tas netiek uzskatīts kā bibliotēkas ieguldījums viņu darba meklējumos. Bibliotēku pakalpojumi un darbinieku palīdzība tiek uztverta kā pati par sevi saprotama. Kā liecina respondentu sniegtās atbildes un uzvedības raksturojums bibliotēkā, šīs grupas dalībniekiem ir salīdzinoši grūti atzīt, ka ir nonākuši bezdarbnieka situācijā, un publiski meklēt atbalstu un palīdzību.

Apspriežot bibliotēkās notikušās izmaiņas un modernizāciju, šīs mērķa grupas pārstāvji arī bijuši diezgan kritiski. Ne tikai bibliotēku jaunievedumi ir palikuši nepamanīti, bet tiek apšaubītas arī izmaiņas bibliotekāru kvalifikācijā un spējā kompetenti sniegt konsultācijas ar datoru un internetu saistītos jautājumos.

Balstoties uz saviem negatīvajiem priekšstatiem un stereotipiem, respondenti ir neatsaucīgi arī par bibliotēkās organizētajiem apmācību kursiem. Līdz šim bibliotēkās organizēto apmācību piedāvājumus respondenti nav pamanījuši un atzina, ka

nepieciešamības gadījumā tomēr meklētu organizāciju, kas kursus vada profesionālā līmenī.

Šajā grupā iezīmējās atšķirības starp pilsētu un lauku bibliotēku apmeklētājiem. Pilsētnieki ir kopumā kritiskāki un retāk pamana bibliotekāru veiktās aktivitātes. Savukārt lauku reģionos dzīvojošie atzīst bibliotēkas par vietējiem centriem, kas aktīvi darbojas, piedāvājot dažādas izklaides iespējas vietējiem iedzīvotājiem. Pie tam tieši laukos bibliotēkas ir tuvāk iedzīvotājam, tās ir personiskākas un prot uzrunāt, atgādināt par pakalpojumiem, ko piedāvā bibliotēka.

Neredzīgie un vājredzīgie iedzīvotāji

Pētījuma „Latvijas publiskās bibliotēkas un internets: tehnoloģijas pakalpojumi un ietekme” ietvaros 2011. gada maijā notika fokusa grupas diskusija ar neredzīgajiem un vājredzīgajiem iedzīvotājiem, specializētās Neredzīgo bibliotēkas apmeklētājiem. Diskusijā piedalījās 8 respondenti. Respondenti atbildēja uz jautājumiem par specializēto bibliotēku apmeklēšanas paradumiem un motivāciju, kāda, viņuprāt, ir bibliotēku loma un nozīme. Tika vērtēti bibliotēkā pieejamie pakalpojumi un informācijas tehnoloģijas, kā arī to izmantošanas pieejamība, iespējas un ietekme uz mērķauditoriju. Respondenti sniedza arī savu vērtējumu bibliotekāru kompetencei, spējām un motivācijai, sniedzot atbalstu vājredzīgajiem un neredzīgajiem bibliotēkas apmeklētājiem.

Aptaujātās mērķauditorijas – vājredzīgo un neredzīgo iedzīvotāju – dzīvē Neredzīgo bibliotēka un tajā pieejamie pakalpojumi, tajā skaitā informācijas tehnoloģijas, kas speciāli pielāgotas iedzīvotājiem ar redzes traucējumiem, ir kļuvušas par neatsveramu dzīves sastāvdaļu.

Bibliotēkā ir iespējams iegūt vēlamu literatūru, mācību materiālus un jaunāko informāciju šai mērķa grupai specifiski pieejamā formātā, dodot viņiem iespēju piedalīties un sekot līdzi dažādiem sabiedriskajiem procesiem. Lai arī lēnām, tomēr pakāpeniski tiek iepazītas un izmantotas arī interneta piedāvātās iespējas – informācijas meklēšana, sarakste, rēķinu apmaksā, pasūtījumu veikšana.

Lai arī respondenti ir informēti par plašajām iespējām informācijas tehnoloģiju izmantošanā, redzams, ka izpratne un to pielietojums saprotams vairāk tieši gados jaunāko mērķauditorijas pārstāvju starpā. Gados vecākie šīs grupas pārstāvji jaunu prasmju darbā ar datoru un internetu apgūšanu noraida un izvēlas tradicionālos bibliotēkas pakalpojumus - grāmatas Braila rakstā un audio materiālus.

Tajā pat laikā bibliotēka ir kļuvusi par nozīmīgu sociālo centru, sniedzot netiešu atbalstu iedzīvotājiem ar redzes traucējumiem, palīdzot viņiem risināt ikdienas sadzīviskās problēmas un arī piedāvājot emocionālo komfortu – vidi, kura tiek pielāgota viņu vajadzībām.

Izvērtējot bibliotekāru sagatavotību un kompetenci, respondenti diezgan vienprātīgi ir noskaņoti pozitīvi. Respondenti atzīst, ka pilnvērtīgam darbam bibliotēkā viņiem ir nepieciešama tās darbinieku palīdzība, kas vienmēr tiek arī saņemta. Vēl vairāk – tiek uzsvērts, ka saņemta tiek ne tikai tehniska palīdzība, bet arī emocionālais atbalsts – skaidrojot, iedrošinot un motivējot darboties un cīnīties tālāk.

Tā kā daudziem respondentiem Neredzīgo bibliotēka ir viens no būtiskākajiem informācijas iegūšanas veidiem, kā arī tā ir kļuvusi par telpu dažādām sociālajām aktivitātēm (pasākumi, pulciņi, komunikācija ar citiem), viņiem ir grūti iedomāties savu ikdienu bez bibliotēkas.

Šādas specifiskas, cilvēkiem ar redzes traucējumiem pielāgotas bibliotēkas trūkums neļautu studēt gribošajiem jauniešiem aktīvi iesaistīties un turpināt mācības, tādējādi tikai palielinot šīs mērķa grupas sociālo izolētību.

Kopumā sabiedrībā ir augsts pieprasījums pēc specializētajiem, bibliotēkā pieejamajiem pakalpojumiem, tomēr informācijas trūkums un mērķauditorijas zems pašnovērtējums bieži liedz aktīvi iesaistīties, apgūt un izmantot pieejamās tehnoloģijas. Nepieciešama bibliotēkas un pakalpojumu pieejamības popularizēšana gan iedzīvotāju, kam ir redzes traucējumi, gan viņu radnieku starpā. Tieši atbalstītāji – radnieki un draugi – var palīdzēt un sākotnēji iesaistīties nepieciešamo prasmju apgūvē. Tādējādi gan nodrošinot personiskāku pieeju katram atsevišķam mērķa grupas pārstāvim, gan atvieglojot bibliotekāru darbu kopumā.

Publisko bibliotēku vadītāji un bibliotekāri

Pētījuma „Latvijas publiskās bibliotēkas un internets: tehnoloģijas pakalpojumi un ietekme” ietvaros 2011. gada maijā notika 2 fokusa grupu diskusijas. Viena fokusa grupa notika ar bibliotēku vadītājiem, kur 2 respondenti pārstāvēja viena darbinieka bibliotēkas, 3 respondenti pārstāvēja reģionu bibliotēkas un 3 respondenti pārstāvēja pilsētu bibliotēkas. Otra fokusa grupa notika ar bibliotēku darbiniekiem, kuri apkalpo, konsultē un apmāca brīvpieejas datoru un interneta lietošanā. Tika pārstāvētas bibliotēkas no dažāda lieluma pašvaldībām, kā arī viena darbinieka bibliotēkas (2 respondenti), reģionu bibliotēkas (3 respondenti) un pilsētu bibliotēkas (3 respondenti). Diskusijās kopā piedalījās 16 respondenti. Tika noskaidroti viedokļi par bibliotēku lomu un ietekmi informatizācijas sabiedrības veidošanā. Respondenti atbildēja uz jautājumiem, kas saistīti ar datorapmācību organizēšanu un apmācību, un sniedza raksturojumu brīvpieejas datoru un interneta lietotājiem. Tāpat tika sniegts vērtējums brīvpieejas datoru un interneta pieejamībai bibliotēkās, kā arī ietekmei uz sabiedrību.

Pēc bibliotēku pārstāvju novērojumiem, pēdējā laikā krietni vien daudzveidīgāks palicis to iedzīvotāju grupu sastāvs, kas apmeklē bibliotēkas. Tas saistīts gan ar bezmaksas pakalpojumu sniegšanu, kas ir aktuāli finansiālās grūtībās nonākušajiem iedzīvotājiem, gan arī ar bibliotēkās piedāvāto pakalpojumu klāsta paplašināšanos.

Lai arī plaši tiek izmantoti brīvpieejas datori un interneta pieslēgums, turpina pieaugt arī pieprasījums pēc jaunākās literatūras un preses. Diskutējot par bibliotēku attīstību, gan pašu bibliotekāru, gan klientu starpā veidojas diezgan pretēji viedokļi. Tā daļa darbinieku un bibliotēku apmeklētāju uzskata, ka bibliotēkas pamatfunkcijas ir grāmatu uzkrāšana un izsniegšana, bet ar datoriem un internetu saistītās lietas atstājot tikai kā papildus pakalpojumu. Savukārt citi uzskata, ka tieši datori un informācija internetā ir bibliotēkas attīstības virziens.

Datorapmācību organizēšana bibliotēkās nav guvusi sevišķi lielu popularitāti gan pašu darbinieku, gan iedzīvotāju starpā. Saistās tas gan ar piemērotu telpu trūkumu, gan nepieciešamību apvienot iedzīvotājus ar ļoti atšķirīgiem zināšanu līmeņiem. Tādējādi bibliotekāri cenšas konsultēt katru individuāli, nepieciešamības gadījumā izveido savu, konkrētam indivīdam piemērotu apmācības programmu.

Savukārt, vērtējot pašiem bibliotēku darbiniekiem pieejamās specifiskās mācību programmas, apmierināti ar to kvalitāti ir tikai bibliotēku vadītāji. Bibliotekāri, kuri veic apmeklētāju datorapmācību un konsultē ar datoriem saistītos jautājumos, ir krietni vien kritiskāki. Viņu skatījumā kursu tēmas ir pārāk vienkāršas un nesniedz viņiem jaunu, iepriekš nezināmu informāciju. Nepieciešams būtu apgūt komunikācijas prasmes – gan psiholoģiju apmācību veikšanai, gan prezentēšanas mākslu, gan konfliktu risināšanu. Tāpat tiek pieminēts nepietiekošs darbinieku svešvalodu zināšanu līmenis.

Kopumā bibliotekāru darba apjoms ir pieaudzis, un tādēļ darbinieku vidū nav izteikta vēlme bibliotēkas vēl vairāk popularizēt un piesaistīt jaunus lasītājus. Neapmierinātību respondenti pauž arī par dažādu uzņēmumu netiešu pienākumu nodošanu bibliotēkām. Gan valsts iestādes, gan bankas, gan citi komunālo pakalpojumu sniedzēji plaši piedāvā

savus pakalpojumus saņemt vai apmaksāt, izmantojot bibliotēkas. Tajā skaitā saņemt arī konsultācijas par specifiskiem e-pakalpojumiem, kuriem bibliotekāri diemžēl nav iepriekš sagatavoti vai pat brīdināti.

Domājot par bibliotēku un tajās esošās tehnikas turpmāko finansiālo situāciju, bibliotēku vadītāji un darbinieki lielākoties vien izsaka cerības par finansējuma atrašanu un pašvaldības atbalstu, tomēr konkrētus risinājumus un aktīvu rīcību pauž tikai retais.

Respondenti atzīst, ka bibliotēkas šodien pilda ļoti daudzfunkcionālu lomu vietējā kopienā. Tās turpina savu izglītojošo lomu, literatūras uzkrāšanu, nodrošina pieeju informācijai un nostiprina savas pozīcijas kā publisks, bezmaksas sabiedrības attīstības centrs, kas vērsts uz vietējās kopienas labklājības līmeņa izaugsmi. Jo īpaši aktuāli tas ir lauku reģionos dzīvojošajiem ierobežoto ienākumu un apgrūtinātās pārvietošanās dēļ.

Skolēnu zīmējumu analīze

Skolēnu zīmējumu analīze

2011.gada aprīlī un maijā Kultūras ministrijas valsts aģentūras „Kultūras informācijas sistēmas” projekta „Latvijas publiskās bibliotēkas un internets: tehnoloģijas, pakalpojumi un ietekme” ietvaros tika veikts pētījums par ideālo bibliotēku skolēnu zīmējumos. 1.-9.klašu skolēnu aptaujas ietvaros aptaujātajiem lūdza arī zīmēt zīmējumus par tēmu „Es ideālajā bibliotēkā”. Skolēniem, kuri nevēlējās zīmēt, tika piedāvāta iespēja rakstīt sacerējumu par augstākminēto tēmu. Zīmēšana norisinājās mācību stundas laikā. Kopā tika savākti 543 darbi (255 – jaunākajās (1.-4.) klasēs un 288 – vecākajās (5.-9.)), no tiem 11 sacerējumi (visi vecākajās klasēs).

Zīmēšana kā metode un pētījuma metodoloģija

Runājot par zīmēšanu kā pētniecības metodi, tā ļauj skolēnu attieksmi pret bibliotēku pētīt padziļināti, papildus anketēšanai dodot viņiem vizuālu “balsi” un padarot no pasīviem pētniecības objektiem par subjektiem. Skolēniem piedāvātā zīmējumu tēma – „Es ideālajā bibliotēkā” – ļāva pētījuma dalībniekiem sajust, ka ar viņiem konsultējas par to, kas būtu nepieciešams publiskajā bibliotēkā, tādējādi aktīvi iesaistot viņus pētniecības procesā.

Tajā pat laikā zīmēšana kā metode arī padara bērnu domas, vēlmes un raizes publiski redzamas, atklājot tās pieaugušā un arī vienaudžu izvērtēšanai un kritikai. Tieši tādēļ pētījumā liela nozīme bija privātumam, konfidencialitātei un informanta labsajūtai.¹ Lai veicinātu šādu pētījuma norises vidi, tika veikts pilotprojekts, kura laikā tika savākti aptuveni 100 zīmējumi un kas tika aprakstīts lauka piezīmēs. Balstoties pilotprojekta rezultātos, tika sastādītas vadlīnijas, kurās galvenais uzsvars tika likts uz bērna kā indivīda tiesībām pētniecības procesā.

Zīmēšana pētījuma ietvaros tika uztverta kā process, kas nesākas un nebeidzas konkrētajā zīmēšanas brīdī, jo gan tēmas, gan pati zīmēšanas darbība ir tieši saistīta ar to, kādā vidē bērns vai jauniešs ir audzis un mācīts – tā ir kultūrspecifiska. Nepārzinot konkrēto vidi, analīze veidojas tikai virspusēji. Lai no tā izvairītos un, ņemot vērā būtisko laika ierobežojumu (viena mācību stunda), šī projekta ietvaros tika atbalstīta pētnieku un bērnu savstarpēja mijiedarbība zīmēšanas procesā. Pētījumā piedalījās intervētājs un kvalitatīvais pētnieks (etnogrāfs - sociālantropologs). Etnogrāfa uzdevums bija būt klāt zīmēšanas procesā, lai to dokumentētu, neuzbāzīgi uzdotu jautājumus vai, vislabāk, uzklausītu brīvprātīgu stāstījumu. Šo lomu pētījuma gaitā pildīja trīs dažādi cilvēki. Piedzīvoto pētnieks pēcāk fiksēja lauka piezīmju veidā, kas ir viena no sociālantropoloģijas pamattehnikām.

Pirms zīmēšanas pētījuma dalībnieki aizpildīja anketu. Aptaujājot 1.–4. klašu skolēnus un 5.–9. klašu skolēnus, tika izmantotas atšķirīgas anketas. Arī zīmējumu analīze tika veikta, izmantojot daļījumu šajās klašu grupās.

¹ Mitchel, L. M. 2006. Child-Centered? Thinking Critically About Children's Drawings as a Visual Research Method, *Visual Anthropology Review*, Vol. 22, Issue 1, 70 lpp

Pētījumā tika izmantotas arī kvantitatīvās metodes – zīmējumi tika kodēti (kodu sistēmu izveidoja pētnieku grupa pēc visu zīmējumu apskates). Kodēšanu veica pētniece, kas bija piedalījies zīmēšanas procesā kā kvalitatīvais pētnieks, sadarbībā ar citiem pētniekiem. Rezultāti tika analizēti arī saistībā ar atsevišķiem kvantitatīvās aptaujas jautājumiem, lai noskaidrotu sakarības starp pētījuma dalībnieku bibliotēkas lietošanas paradumiem un priekšstatiem par ideālo bibliotēku.

Zīmējumu analīze

Grāmatu un datoru dinamika ideālajā bibliotēkā

Apkopojot datus par skolēnu zīmējumiem, jāsecina, ka visbiežāk, attēlojot ideālo bibliotēku, skolēni zīmējuši grāmatas (tās zīmētas 82% 1.-4.klašu skolēnu darbu un 58% 5.-9.klašu skolēnu darbu). Otra biežāk zīmētā lieta ir datori, kas parādījās aptuveni katrā otrajā darbā. Jāatzīmē, ka vecāko klašu skolēni atšķirībā no sākumskolas skolēniem datorus zīmējuši gandrīz tikpat bieži kā grāmatas (datorus zīmēja 54% vecāko klašu skolēnu un 48% jaunāko).

Līdzīgs pētījums tika veikts arī 2009.gadā, kad skolēniem lūdza zīmēt savas asociācijas ar bibliotēku. Salīdzinot pētījumu rezultātus, var secināt, ka 2009. gada pētījumā² abās vecuma grupās datori tika zīmēti ievērojami retāk (27% 1.-4. klašu zīmētāju darbos, un 29% - 5.–9. klašu). Savukārt grāmatas vecāko klašu skolēnu darbos 2009.gadā zīmētas biežāk (2009.gadā: 77%, 2011.gadā: 58%). Lai arī jāņem vērā iespējamās divu gadu laikā notikušās izmaiņas bērnu priekšstatos par bibliotēku, var izvirzīt hipotēzi, ka datora parādīšanās gan vecāko, gan jaunāko skolēnu zīmējumos, kā arī grāmatu zīmēšanas biežuma samazināšanās vecāko klašu skolēnu vidū saistīta ar zīmējumu tēmu "ideālā bibliotēka", t.i., – bērni savā ideālajā bibliotēkā daudz vairāk nekā viņu priekšstatos par reālo bibliotēku redz informācijas tehnoloģiju klātbūtni.

Ideālās bibliotēkas telpiskais risinājums

Jāsecina, ka, zīmējot ideālo bibliotēku, skolēni piedāvājuši dažādus risinājumus – gan fantastiskus vai šobrīd neeksistējošus (piem., atļaujot savā bibliotēkā skaņu, zīmējot bibliotēku kosmosā, zem ūdens, ierīkojot bibliotēkā sporta zāli vai guļamistabu), gan norādījuši uz kādu konkrētu bibliotēku kā ideālo publisko bibliotēku.

Visu vecumu autori visbiežāk izvēlējušies attēlot bibliotēkas iekšpusi, tomēr zīmēta arī bibliotēkas ēka no ārpuses. Vairākos gadījumos, attēlojot bibliotēkas telpu no ārpuses, zīmējumos parādās jaunās Nacionālās bibliotēkas ēkas – Gaismas pils – elementi, kontūru vai uzrakstu veidā. Pie tam tas ir raksturīgi gan latviski, gan krieviski runājošajiem autoriem.

Interesanti, ka jaunāko klašu skolēni uzskatījuši par būtisku norādīt, ka bērnu un pieaugušo telpa ir nodalīta (6%), kas ir mazāk nozīmīgi vecākajiem skolēniem (3%).

² Socioloģisko pētījumu institūts „Publiskās bibliotēkas un internets: Tehnoloģijas, pakalpojumi un ietekme uz sabiedrību”, 2009, 57.-58. lpp.

Bibliotēkas pakalpojumi

Pētījuma veicējiem likās būtiski noskaidrot, kādus pakalpojumus autori attēlo no bibliotēku reāli uz šo brīdi piedāvātajiem un kādus izdomājuši paši. Aktīvu dalību jau šobrīd pieejamo pakalpojumu izmantošanā (piemēram, cilvēks, kas sēž pie datora vai lasa grāmatu) attēloja 9% jaunāko, bet tikai 4% – vecāko klašu skolēnu. Savukārt inovatīvus vai fantastiskus risinājumus cilvēku apkalpošanai bibliotēkā zīmēja 6% jaunāko skolēnu zīmējumu, 5% – vecāko.

Ideālo bibliotēku skolēni attēlojuši arī kā vietu, kur ir kafejnīca (vai citi ar ēdieniem un dzērieniem saistīti elementi) (12% vecāko skolēnu, 4% jaunāko skolēnu), televizors (9% vecāko klašu skolēnu, 7% jaunāko). Savā bibliotēkā skolēni vēlējušies redzēt arī dažādus atpūtas elementus. Interesanti, ka biežāk tā ir pasīvā atpūta (ērti krēsli vai dīvāni ar spilveniem, kā arī cilvēki, kas atpūšas tajos vai pie baseina u.tml.) (10% 5.-9.klašu skolēnu, 6% - 1.-4.klašu skolēnu) nekā aktīvā (4% vecāko klašu skolēnu, 1% - jaunāko). Atsevišķos gadījumos vecāko klašu skolēni ideālo bibliotēku saistījuši arī ar ballīšu elementiem (3%). Jāsecina, ka, jo vecāki skolēni, jo vairāk viņi bibliotēku vēlētos redzēt gan kā dinamisku, skaņas piepildītu vietu, kur var komunicēt ar vienaudžiem, gan arī vietu, kur atpūsties.

Cilvēki bibliotēkā: sabiedriska vai individuāla telpa?

Kultūrspecifisks elements skolēnu zīmējumos nenoliedzami ir cilvēku attēlojums: tas, kādās darbībās viņi iesaistīti, vai viņi tur atrodas vieni vai kopā ar citiem. Pētījuma veicējiem nozīmīgi likās uzzināt, vai autori bibliotēku redz kā sabiedrisku vai individuālu telpu, t.i., – vai zīmējumos viņi sevi redz vienus vai kopā ar citiem cilvēkiem.

Kopumā jāatzīmē, ka gan 2011. gadā zīmētā ideālā, gan 2009. zīmētā reālā bibliotēkas telpa tikusi uztverta kā vieta, kurā cilvēku klātbūtne nav dominējošā tematika. Jaunākie skolēni divreiz biežāk attēlojuši cilvēkus nekā 5.-9.klašu skolēni, bet arī tad tie parādās tikai 1/4 daļā visu zīmējumu (26% jaunākajiem, 13% vecākajiem).

Bibliotekārs kā ideālās bibliotēkas sastāvdaļa parādās nedaudz biežāk nekā 2009.gadā zīmētajā reālajā bibliotēkā, tomēr tas zīmēts retāk nekā, piemēram, autors pats. Tikai nedaudz retāk nekā bibliotekārs, zīmējumos attēloti inovatīvi risinājumu cilvēku apkalpošanā, piemēram, roboti, kas apkalpo cilvēkus bibliotekāra vietā.

Lauka pētījuma laikā vairāki bērni norādījuši, ka savu ideālo bibliotēku redz kā individuālu telpu. Pretstatā šim secinājumam savukārt ir iepriekšējā sadaļā aprakstītā vēlme, vismaz vecāko bērnu starpā, bibliotēkā piedzīvot „tusiņu”. Jāsecina, ka kopumā ideālā bibliotēka ir vieta, kurā dominē grāmatas un datori, bet cilvēki – tikai pēc tam.

Bibliotēka etniskā griezumā

Kvantitatīvā pētījuma ietvaros skolēni neatzīmēja etnisko piederību, bet anketā norādīja valodu, kurā runā mājās. Jaunākajiem pētījuma dalībniekiem pēc valodas dalījuma parādās interesantas atšķirības, zīmējot pasīvās atpūtas elementus, kas bijusi nozīmīga 10% krievvalodīgo un tikai 1% latviski runājošo. Uzsvērts komforts bibliotēkas

iekārtojumā (īpaši dekorētas telpas - gleznas, statujas; uzsvars uz ērtu sēdēšanu – klubkrēsli, mīkstie „pufi”, paklāji, dīvāni) nedaudz svarīgāks bijis krievvalodīgiem autoriem (6%, latviski runājošajiem – 3%), tāpat kā inovatīvās pieejas attēlojums (krievvalodīgiem – 7%, latviski – 3%). Tomēr vecākajās klasēs šī sakarība nav vērojama.

Tur, kur attēloti virsraksti vai citas rakstiskas norādes (piemēram, grāmatu nosaukumi), krieviski runājošie savos darbos lietojuši uzrakstus krievu valodā (18% jaunāko klašu grupā un 12% vecāko), bet 8% jaunāko un 7% vecāko krievvalodīgo skolēnu ideālajā bibliotēkā paredzējuši arī uzrakstus latviešu valodā. Latviski runājošie savukārt krievu valodas tekstus izmanto reti.

Jāsecina, ka ideālās bibliotēkas interpretācijā pastāv atšķirības atkarībā no tā, kādā valodā bērni norādījuši, ka viņi runā mājās, tomēr atšķirības ne vienmēr bija tik lielas, lai tās varētu attiecināt uz nozīmīgām starpkultūru atšķirībām. Jāņem vērā arī tas, ka pētījuma ietvaros visi krievvalodīgie skolēni aptaujāti Rīgas skolā, savukārt starp latviski runājošajiem ir arī skolēni no citu pilsētu un lauku skolām.

Dzimtes aspekts

Analizējot iegūtos datus, dažādās kategorijās atklājās izteiktas atšķirības saistībā ar to, vai zīmējumu autori bija meitenes vai zēni. Jāmin, ka arī telpiski vairākās klasēs, kur notika aptauja, pastāvēja fizisks nodalījums - meiteņu puse vai solu rinda iepretim zēnu rindai vai pusei.

Nozīmīgākā atšķirība atklājās tajā, ka meitenes biežāk nekā puīši zīmējušas grāmatas, jo īpaši 5. – 9. klašu vecuma grupā, kur tās zīmēja 69% meiteņu un 46% zēnu. Jaunākajās klasēs atšķirība ir daudz mazāka (83% salīdzinājumā ar 80%). Jaunāko klašu meitenes nedaudz retāk nekā zēni zīmē datorus (47% salīdzinājumā ar 50%), savukārt vecāko klašu meitenes datorus zīmē biežāk (58% salīdzinājumā ar 49%). Jāatzīmē, ka, ja saistībā ar grāmatu attēlojumu varētu izteikt pieņēmumu, ka, iespējams, meitenes izmanto vairāk stereotipisku asociāciju ar bibliotēku (t.i., asociē to ar tradicionālajām grāmatām), to noteikti nevar teikt par datoru attēlojumu (jo īpaši vecāko meiteņu darbos).

Zīmējumos parādās dzimtei specifiskas atšķirības, kas nemainās atšķirībā no vecuma vai padziļinās. Tā, piemēram, izteikts komforts bibliotēkas interjerā, pasīvās atpūtas elementi un kafejnīcas biežāk redzamas meiteņu darbos, savukārt zēni biežāk nekā meitenes zīmējuši dažādas fantastiskas situācijas, kā arī datorspēļu elementus (vecākajās klasēs). Tiesa, būtiski atzīmēt, ka citi faktori ir mainīgi atkarībā no vecuma. Tāpat nevar teikt, ka, analizējot zīmējumus dzimtes griezumā, vienmēr atklājas stereotipiska domāšana. Tā, piemēram, zēni un meitenes gandrīz vienlīdz bieži zīmēja tehnoloģijas (gan datoru, gan vecākajās klasēs arī televizoru). Turklāt, pretēji stereotipam par sievišķīgi “dabisko” orientēšanos uz cilvēkiem, vecākās meitenes retāk nekā zēni zīmēja cilvēkus, ieskaitot sevi un bibliotekāru.

Kopumā atliek secināt, ka zīmējumu autori bijuši izdomas pilni, kas savukārt norāda, ka pētījuma veicējiem izdevies sasniegt sev uzstādīto uzdevumu dot bērniem un jauniešiem iespēju būt aktīviem pētījuma dalībniekiem – ne tikai kultūras saņēmējiem, bet arī radītājiem.

Kopumā jāsaprot, ka ideālā bibliotēka bērnu zīmējumos ir vairāk globāla, pat kosmiska telpa nekā nacionāli piesaistīta vieta, lai arī ir bērni, kas ideālo bibliotēku ir atraduši savā vietējā publiskajā bibliotēkā. Tā ir gan dinamiska, gan sabiedriska, gan individuāla telpa, kurā dominē grāmatas (kuru nozīmīgums samazinās, autoru vecumam palielinoties) un datori. Ideālajā bibliotēkā atvēlēta vieta bērniem pašiem, kas papildīta ar skaņu un sniedz iespēju atpūsties gan pasīvi, gan aktīvi, skatīties televizoru, lasīt grāmatas, strādāt pie datora, veikt zinātnisku un radošu darbu, kā arī vienkārši pagulēt.

SKDS

sabiedriskās domas pētījumu centrs

Baznīcas iela 32-2, Rīga, Latvija, LV-1010

Tālr.: 67 312 876, fakss: 67 312 874

E-mail: skds@skds.lv

www.skds.lv